

T.C.

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TEMEL EĞİTİM ANABİLİM DALI

OKUL ÖNCESİ ÖĞRETMENLİĞİ PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TÜBİTAK MERAKLI MİNİK DERGİSİNİN ERKEN ÇOCUKLUK
DÖNEMİNDE PROSOSYAL DAVRANIŞLARI DESTEKLEMESİ
AÇISINDAN İNCELENMESİ**

DİDEM ÇETİNKAYA

İzmir

2024

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANABİLİM DALI
OKUL ÖNCESİ ÖĞRETMENLİĞİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TÜBİTAK MERAKLI MİNİK DERGİSİNİN ERKEN ÇOCUKLUK
DÖNEMİNDE PROSOSYAL DAVRANIŞLARI DESTEKLEMESİ
AÇISINDAN İNCELENMESİ**

DİDEM ÇETİNKAYA

TEZ DANIŞMANI
Dr. Öğr. Üyesi Berna ÇÖKER

JÜRİ ÜYESİ
Dr. Öğr. Üyesi
Berna ÇÖKER

JÜRİ ÜYESİ
Doç. Dr.
Güzin ÖZYILMAZ

JÜRİ ÜYESİ
Doç. Dr.
Perihan Tuğba ŞEKER

İzmir
2024

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “TÜBİTAK Meraklı Minik Dergisinin Erken Çocukluk Döneminde Prososyal Davranışları Desteklemesi Açısından İncelenmesi” adlı çalışmanın içerdiği fikri izinsiz başka bir yerden almadığımı; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarında ve bölümlerinin yazımında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada kullanılan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yaptığımı ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi, ayrıca bu çalışmanın Dokuz Eylül Üniversitesi tarafından kullanılan bilimsel intihal tespit programıyla tarandığını ve *intihal içermediğini* beyan ederim. Herhangi bir zamanda aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonuca razı olduğumu bildiririm.

29/11/2024

Didem ÇETİNKAYA

Tarih: 25/12/2024

Tez Başlığı:

TÜBİTAK Meraklı Minik Dergisinin Erken Çocukluk Döneminde Prososyal Davranışları Desteklemesi
Açısından İncelenmesi

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 140 sayfalık kısmına ilişkin 24/12/2024 tarihinde **tez danışmanım tarafından** Dokuz Eylül Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı'nın sağladığı İntihal Tespit Programından (Turnitin-Tez İntihal Analiz Programı) aşağıda belirtilen **filtreleme tiplerinden biri** (uygun olanı işaretleyiniz) uygulanarak alınmış olan orijinalite raporuna göre, tezin **benzerlik oranı % 9'dur**.

- <http://www.kutuphane.deu.edu.tr/tr/turnitin-tez-intihal-analiz-programi/> adresindeki Tez İntihal Analiz

Programı Kullanım Kılavuzunu okudum ☒

Filtreleme Tipi 1(Maksimum %15) x

Filtreleme Tipi 2(Maksimum %30) ☐

☐ Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç, ☐ Kaynakça hariç, ☐ Alıntılar dâhil, ☐ Altı (8) kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç.	☐ Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç, ☐ Kaynakça dâhil, ☐ Alıntılar dâhil.
EK 1- İntihal Tespit Programı Raporu İLK İKİ SAYFA x	
EK 2- İntihal Tespit Programı Raporu (Tümü) USB içinde. ☐	

Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tez Çalışması Orijinalite Raporu Uygulama Esasları'nı inceledim ve yukarıda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Adı Soyadı : Didem ÇETİNKAYA
Öğrenci No :
Anabilim Dalı : Temel Eğitim Anabilim Dalı
Programı : Okul Öncesi Öğretmenliği Programı
Statüsü : Yüksek Lisans x Doktora ☐

ÖĞRENCİ

Didem ÇETİNKAYA

25/12/2024

DANIŞMAN

Dr. Öğr. Üyesi Berna ÇÖKER

25/12/2024

Açıklamalar

1: Bu formu teslim etmeden önce sizden istenen bilgileri uygun kutucuğu (☐) işaretleyerek doldurunuz.

Kullanıcı şifre vb. konusunda sorun yaşanması durumunda Üniversitemiz Merkez Kütüphanesinde bulunan Turnitin yetkilisine başvurunuz.

2: Yüksek Lisans/Doktora Tez Çalışması Orijinalite Raporu" formu tezin ciltlenmiş ve elektronik nüshalarının içerisinde ekler kısmında yer alır.

3: Tez savunmasında düzeltme alınması durumunda bu form güncellenerek yeniden hazırlanır.

4: Turnitin-Tez İntihal Analiz Programına yükleme yapılırken Dosya Başlığı (document title) olarak **tez başlığının tamamı**, Yazar Adı (author's first name) olarak **öğrencinin adı**, Yazar Soyadı (author's last name) olarak **öğrencinin soyadı** bilgisini yazınız.

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın gerçekleştirilmesinde, değerli bilgi ve deneyimleriyle bana yol gösteren, her aşamada desteğini ve yardımını esirgemeyen, akademik gelişimime büyük katkı sağlayan saygıdeğer danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Berna ÇÖKER'e en içten teşekkürlerimi sunarım.

Tez savunma sürecinde değerli görüş ve önerileriyle çalışmama katkı sağlayan sayın jüri üyeleri Doç. Dr. Güzin ÖZYILMAZ ve Doç. Dr. Perihan Tuğba ŞEKER'e ayrıca bölüm başkanımız Prof. Dr. Rukiye Günseli YILDIRIM'a ve eğitim hayatım boyunca üzerimde emeği olan tüm değerli hocalarıma teşekkürlerimi sunarım.

Bu zorlu süreçte tezimi tamamlamam için sonsuz sabır ve desteğini esirgemeyen Alican KÖK'e ve çalışma arkadaşlarım olan Ayda Bebek Anaokulu ailesine gösterdikleri anlayış için özel teşekkürlerimi iletmek isterim.

Bana olan inançlarını hiç kaybetmeyen, hayallerimi gerçekleştirmem için her türlü fedakârlığı yapan, hayatımın her anında koşulsuz sevgileriyle yanımda olan, her an elimi tutan, başarılarımla gururlanan ve beni ben yapan tüm değerlerimi borçlu olduğum canım annem ve babama sonsuz sevgimi ve minnettarlığımı sunuyorum.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	vii
ABSTRACT	viii
BÖLÜM I	1
GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Amaç ve Önem	4
1.3. Problem Cümlesi / Alt Problem Cümleleri	5
1.4. Sınırlılıklar	5
1.5. Varsayımlar	5
1.6. Tanımlar	5
BÖLÜM II	8
KURAMSAL ÇERÇEVE / KAVRAMSAL ÇERÇEVE / İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	8
2.1. Sosyal Gelişim	8
2.2. Sosyal Gelişimin Kavramları	9
2.2.1. Sosyalleşme	9
2.2.2. Sosyal beceri	10
2.3. Prososyal Davranışlar	11
2.3.1. Prososyal davranışın tanımı	11
2.3.2. Prososyal davranışın felsefi temelleri	12
2.3.3. Prososyal davranışın kuramsal temelleri	14
2.3.4. Prososyal davranışın gelişimine etki eden etmenler	18
2.3.5. Prososyal davranışın temel öğeleri	22
2.3.6. Prososyal davranışın boyutları ve davranış türleri	25
2.3.7. Dergi ve çocuk	32
2.3.8. Türkiye’de çocuk dergiciliği	33
2.3.9. Konuyla ilgili çalışmalar	35
BÖLÜM III	43
YÖNTEM	43
3.1. Araştırmanın Modeli / Deseni	43
3.2. Evren / Örneklem / Çalışma Grubu / Katılımcılar	44
3.2.1. Meraklı minik	47
3.3. Tasarım, Geliştirme, Uygulama Süreci	53

3.3.1. Prososyal davranış kategori tablosu	53
3.4. Verilerin Toplanması	61
3.5. Verilerin Analizi	61
3.6. Araştırmanın Geçerliliği ve Güvenirliği	61
BÖLÜM IV	62
BULGULAR	62
4.1. Prososyal Davranışların Yıllara Göre Dergide Yer Alma Durumuna İlişkin Bulgular	62
4.2. Dergilerde Yer Alan Prososyal Davranış Kategorilerine İlişkin Bulgular	64
4.3. Dergide Yer Alan Davranışın Tekrar Sayısına İlişkin Bulgular	65
4.4. Empati (Duygudaşlık/Sempati) Kategorisine İlişkin Bulgular	67
4.5. Rahatlatma Kategorisine İlişkin Bulgular	71
4.6. Yardım Kategorisine İlişkin Bulgular	74
4.7. İletişim Kategorisine İlişkin Bulgular	80
4.8. Paylaşma Kategorisine İlişkin Bulgular	87
4.9. İş birliği Kategorisine İlişkin Bulgular	89
BÖLÜM V	95
TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER	95
5.1. Tartışma ve Sonuç	95
5.1.1. Birinci araştırma sorusuna ilişkin tartışma ve sonuç	96
5.1.2. İkinci araştırma sorusuna ilişkin tartışma ve sonuç	97
5.1.3. Üçüncü araştırma sorusuna ilişkin tartışma ve sonuç	97
5.1.4. Dördüncü araştırma sorusuna ilişkin tartışma ve sonuç	98
5.1.5. Beşinci araştırma sorusuna ilişkin tartışma ve sonuç	99
5.1.6. Altıncı araştırma sorusuna ilişkin tartışma ve sonuç	100
5.2. Öneriler	101
KAYNAKÇA	102
EK 1. ÖĞRENCİNİN AKADEMİK ÖZGEÇMİŞİ	126

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Meraklı Minik dergisinin araştırmada incelenen sayıları	45
Tablo 2. İçerik analizinde kullanmak için oluşturulan kategoriler ve alt kategoriler.	60
Tablo 3. Yıllara göre prososyal davranışların dergide yer alma durumu	62
Tablo 4. İncelenen MM Dergilerinin prososyal davranış kategorilerine göre dağılımı	64
Tablo 5. Dergide yer alan davranışın tekrar sayısı	65
Tablo 6. Empati (Duygudaşlık/Sempatı) kategorisine ilişkin bulgular	68
Tablo 7. Rahatlatma kategorisine ilişkin bulgular	72
Tablo 8. Yardım kategorisine ilişkin bulgular	74
Tablo 9. İletişime ilişkin bulgular	80
Tablo 10. Paylaşma kategorisine ilişkin bulgular	87
Tablo 11. İş birliği kategorisine ilişkin bulgular	89

ŞEKİLLER LİSTESİ

- Şekil 1. Meraklı Minik dergisi 2023 Ocak sayısı kapak görseli. Çizim: Mert Oskeroğlu. 49
- Şekil 2. Meraklı Minik dergisi 2020 Nisan sayısı kapak görseli. Çizer: Pınar Büyükgöral. 49
- Şekil 3. Meraklı Minik dergisi 2022 Mayıs sayısı öykü görseli. Yazar: Fatmanur Yeğenoğlu Çizer: İrma Zmiric Çetinkaya 50
- Şekil 4. Meraklı Minik dergisi 2022 Ağustos sayısı görseli. Yazar: Kübra Kara. Çizer: Göksu Karaca. Fotoğraf: Dijitalimaj, Alamy Getty Images Turkey, iStockphoto.com 50
- Şekil 5. Meraklı Minik dergisi 2017 Mayıs sayısı Çok Merak Ediyorum bölüm görseli. Yazar: F. Kübra Gökdemir. Çizim ve Fotoğraf: iStock. 51
- Şekil 6. Meraklı Minik dergisi 2018 Temmuz sayısı Haydi Mutfaka bölüm görseli. Yazı ve fotoğraflar: Deniz Özmen. 51
- Şekil 7. Meraklı Minik dergisi 2016 Ağustos sayısı Küçük Eller İşbaşında bölüm görseli. 52
- Şekil 8. Meraklı Minik dergisi 2021 Mayıs sayısı Kitap... Oyun... Öneri... bölüm görseli. Yazı: Fatma Nur Yeğenoğlu. Tasarım: Pınar Büyükgöral. Çizim: Bengi Gençer, Pınar Büyükgöral. 52

KISALTMALAR

MEB: Millî Eğitim Bakanlığı

TDK: Türk Dil Kurumu

TÜBİTAK: Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu

MM: Meraklı Minik

ÖZET

TÜBİTAK MERAKLI MİNİK DERGİSİNİN ERKEN ÇOCUKLUK DÖNEMİNDE PROSOSYAL DAVRANIŞLARI DESTEKLEMESİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

Bu araştırmada Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) tarafından 36 ay ve üstü çocukları için yayınlanan Meraklı Minik erken çocukluk dergisi içeriğinin prososyal becerileri desteklemesi açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu *Amaçlı Örnekleme Yöntemi* ile seçilen 2013-2023 yılları arasında basılan 132 dergi oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak Nancy Eisenberg'in editörlüğünde hazırlanan *Handbook of Child Psychology* kitabının *Prososyal Gelişim* bölümündeki araştırmalardan faydalanılarak oluşturulan *Prososyal Davranış Kategori Tablosu* kullanılmıştır. Bu tablo; Empati, Rahatlatma, Yardım, İş birliği, Paylaşma, İletişim olmak üzere altı kategori ve bu kategorilerin alt kategorilerden oluşmaktadır. Prososyal Davranış Kategori Tablosu kullanılarak Meraklı Minik dergisindeki veriler üzerinden değerlendirmeler ortaya konmuştur. Araştırmanın sonucunda incelenen dergiler içerisinde en fazla iletişim kategorisini destekleyecek içeriklerin yer aldığı bu sıralamayı iş birliği, yardım, empati, paylaşma ve rahatlatmanın takip ettiği görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: TÜBİTAK, Çocuk Dergileri, Prososyal Davranış, Empati, Rahatlatma, Yardım, İş birliği, Paylaşma, İletişim, Erken Çocukluk.

ABSTRACT

EXAMINING THE ROLE OF TUBİTAK MERAKLI MİNİK MAGAZINE IN SUPPORTING PROSOCIAL BEHAVIORS DURING EARLY CHILDHOOD

This study aims to examine the content of the *Meraklı Minik* early childhood magazine, published by the Scientific and Technological Research Council of Turkey (TÜBİTAK) for children aged 36 months and older, in terms of its support for prosocial skills. For this purpose, the document analysis method, one of the qualitative research methods, was used in the study. The study group consists of 132 issues of the magazine published between 2013 and 2023, selected through the Purposive Sampling Method. As a data collection tool, the Prosocial Behavior Category Table, created based on the studies in the *Prosocial Development* section of the *Handbook of Child Psychology* edited by Nancy Eisenberg, was utilized. This table consists of six categories Empathy, Comforting, Helping, Cooperation, Sharing, and Communication and their subcategories. Using the Prosocial Behavior Category Table, evaluations were made based on the data from the *Meraklı Minik* magazine. As a result of the study, it was found that the magazines analyzed contained the most content supporting the Communication category, followed by Cooperation, Helping, Empathy, Sharing, and Comforting, respectively.

Keywords: TUBİTAK, Child Magazine, Prosocial Behaviors, Empathy, Comforting, Helping, Cooperation, Sharing, Communication, Early Childhood.

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde çalışmanın problem durumu, amacı, önemi, problem cümlesi ve alt problemleri, sınırlılıkları ve tanımları ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

Bebekler yeni doğduklarında bakıma ve korunmaya muhtaçtır. Bebeğin çevresindeki bakım sağlayan kişilerle etkileşimi sonucunda maruz kaldığı olumlu olumsuz davranışların tümü gelecek yaşantısını şekillendirmektedir.

Bireyin bebeklik döneminde yaşadığı ilk sosyal deneyim başkaları ile olumlu sosyal ilişkiler kurması için temel oluşturmakta ve bu sosyal deneyimler bebeğin büyüme ve gelişmesi ile genişlemekte, çeşitlenmektedir. Birey dünyaya geldiği andan itibaren yaşamının sonuna kadar çevresine uyumlanmaya ve toplumsal bağlar oluşturmaya çalışmaktadır (Altıntaş ve Bıçakçı, 2017).

Bireyin bebeklik dönemindeki ilk sosyal çevresini bakım sağlayan kişiler oluşturmaktadır. Bebek ilk sosyal deneyimlerini bakım sağlayan kişi ya da kişiler ile olan etkileşimi sonucunda kazanmaktadır. Bu nedenle bebeğin sosyal duygusal gelişiminde; bakım sağlayan kişi ya da kişiler, yaşadıkları toplum ve toplumun özellikleri oldukça önemlidir (Senemoğlu, 2001).

Erken çocukluk döneminde etkileşimde bulunduğu çevre aracılığıyla çocuk toplumun normları ve ahlaki yapısı hakkında fikir sahibi olmakta ve toplumla uyum süreci içine girmektedir. Toplumun geneli tarafından oluşturulan beklentileri kavramakta, bu beklentiler ve kendi istekleri arasındaki dengeyi sağlamak için davranışlarını bu yönde düzenlemeye çalışmaktadır (Bağcı, 2015).

Etkileşimde bulunduğumuz kişiler aile ortamından okul ortamına geçiş ile birlikte çoğalmaya başlamakta, böylelikle toplum ve toplumun belirlediği standartlara uymak önem kazanmaktadır. Bunun bir sonucu olarak sosyal davranışların sergilenme sıklığı ve kategorileri çeşitlenerek kendini göstermeye başlamaktadır.

Çocuk bireysel ihtiyacını karşılamak amacı doğrultusunda kendine saygı gösterilmesi beklentisi ile eylemlerini düzenlemektedir. Eylemleri sonucunda çevresinden olumlu olarak cevap aldığı her davranışı tekrarlama sıklığı artmaktadır. Başka insanlara yararlı olmayı sağlayan davranışlar, getirdiği saygınlıkla beraber, toplum ile karşılıklı faydanın sağlandığı sosyal davranışlara dönüşmektedir.

Çevremizdeki kişiler çoğaldıkça yardım etmek, paylaşmak, gönüllü olmak, iş birliği içinde hareket etmek gibi topluma yarar sağlayan sosyal davranışların içinde yer alan prososyal davranışları sergilemek önem kazanmaktadır. Prososyal davranış Türkçe kaynaklarda olumlu sosyal davranış olarak karşımıza çıkmaktadır (Karadağ, 2009).

Erken çocuklukta çocuğun yaşındaki büyümeye bağlı olarak sosyal halkaları genişledikçe düşünüş tarzı temel ihtiyaçlardan uzaklaşmaya başlar. Ailenin, öğretmenin ve arkadaşların onayı önem kazanır. Sosyal çevresindeki kişilerin bakış açısıyla düşünebilmeye başlayan çocuğun bu dönemde prososyal davranışları sergilemesinin nedeni ilişki kurmak ve onaylanmak ile ilgili olmaktadır (Eisenberg ve arkadaşları, 1991).

Ebeveynler, kullanılan dil, öğretmenler, diğer çocuklar, kullanılan materyaller çocuğun prososyal davranışların farkına varması için örnek oluşturmaktadır (Bryan ve arkadaşları, 2014). Doğduğumuz andan itibaren çevremizde ve yakınımızda olan insanların davranış kazanımımızda etkisi büyüktür. Bunun yanı sıra maruz kaldığımız örnek olaylar da davranışlarımız üzerinde etkili olmaktadır (Somer, 2015). Çocukların sosyal duygusal özellikleri hakkında yapılan çalışmalar, olgunlaşmanın ve öğrenmenin bu davranışın kazanımında birlikte etkili olduğunu göstermiştir (Saarni, 2001).

Çocuğun gündelik yaşantısı içinde yer alan kişiler kadar materyaller de çocuğun çevresini anlamasını sağlayarak öğrenmesini hızlandırmaktadır ve öğrenmede kalıcılık sağlamaktadır (Kuzu, 2011). Materyal bakımından zengin bir çevre ile orta düzey bir uyarana maruz kalması davranış edinimi açısından önem taşımaktadır. Aynı zamanda kullanılan materyalin çok boyutlu olması gelişimin her yönden bütüncül bir biçimde desteklenmesini sağlamaktadır.

Erken çocukluk dönemini temellendiren düşünürler ve eğitimciler eğitim ortamının ve materyallerin önemine değinmektedir. Comenius çocukların yaşam deneyimlerine önem vermekte, ilgi ve gereksinimlere göre hazırlanmış ortamlara vurgu yapmaktadır. J.J. Rousseau, çocuğun doğa ortamında özgür bir biçimde büyümesi gerektiğini belirtmektedir. Pestalozzi, çocuğun içindeki etkinlik yapmaya hareket etmeye teşvik eden itici güçten bahsetmiştir bu nedenle çocuk için çevre ve materyallerin ne kadar gerekli olduğuna değinmektedir. Froebel, çocuk eğitiminde oyuna oldukça önem vermektedir. Bunun için kendi geliştirdiği materyal ve yöntemlerle çocukların eğitime yardımcı olmaktadır. Montessori de yine benzer biçimde kendi geliştirdiği eğitim materyalleri ile çocukların eğitime katkıda bulunmaktadır (Akça Bıçakçı, 2015).

Erken çocukluk döneminde çocukların eğitiminde kullanılan materyallerden olan yayınları basılı, görsel ve teknolojik olarak sınıflamak mümkündür (Öztürk Samur, 2013).

Yazılı ve görsel haberleşmeyi sağlayan kitle iletişim araçları gazete ve dergi olarak karşımıza çıkmaktadır. Yapılan araştırmalar sonucunda çocukların gazeteleri ve dergileri kullanma alışkanlığı çevresinde bulunan yetişkinlerin alışkanlığı ile paralellik göstermektedir (Pembecioğlu, 2006).

Dergiler genellikle iki amaca hizmet etmektedir. İlk amacı okuldaki müfredat ile paralellik göstererek örgün eğitime yardım etmek; ikinci amacı ise keyifli vakit geçirirken öğreten, eğitsel amaçların dışında var olarak yaygın eğitime hizmet etmektir (Başaran Taş, 2008).

14 Mart 2019 yılında yaşanan salgının küresel bir sorun haline gelmesi ile birlikte salgından korunmak için alınan önlemler kişiler arası etkileşimin sınırlandırılmasına uzanmış, başta çalışma ve eğitim olmak üzere sosyal yaşantıyı kısıtlamıştır (OECD, 2020a, 2020b). Etkileşime dayalı olarak sürdürülen eğitim etkinlikleri uzaktan eğitim ile sürdürülmüştür (Daniel, 2020).

Ülkeler yaşanan küresel salgın karşısında kendince çözüm arayışını sürdürmüştür. Bu çözümlerden biri de teknolojinin verdiği olanakları en iyi biçimde değerlendirmek olmuştur. Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) Bilim Teknik, Bilim Genç, Meraklı Minik (MM) isimli popüler bilim dergilerini ücretsiz erişime açılmıştır.

Salgın ile birlikte güvenliğimiz için sınırlandırılan sosyal etkileşimler bizlere yaşadığımız çağda bilgi edinimi, davranış aktarımı ve iletişim olarak kullanılan araçların içinde teknolojik gelişmelerin ve medyanın rolünün ne kadar önemli olduğunu göstermiştir.

1950-1970 yılları arasında ülkemizde 84 dergi yayınlanırken, günümüzde çocuk dergilerinin sayısının bu yıllara kıyasla oldukça azaldığını söylemek mümkündür. Bunun yanı sıra basılı yayına olan ilgi oldukça azalmıştır. Bu durumu teknolojik gelişmelerin etkilediği yadsınamaz bir gerçektir (Göktürk, 2001).

Kitle iletişim araçları içinde yer alan dergiler, bilgi aktarımında önem arz etmektedir (Ulutaş ve Çaydaş, 2013). Çocukların meraklarının en aktif olduğu zamanlar olan erken çocukluk döneminde çocukları uzmanların hazırlamış olduğu dergilerle tanıştırmak gerekmektedir. Bu sayede çocuklar güncel bilgilerle buluşabilecektir. Okuma farkındalığı kazanacak ve okuma alışkanlığı kazanması desteklenebilecektir. Dergiler, çocukların öğrendiği, toplumsallaştığı, ilgi ve yeteneklerini keşfederek kendini ifade edebildiği eğitimsel bir araçtır (Yalçın ve Aytaş, 2002).

Sosyal duygusal gelişim alanında yaşanan olumlu olumsuz her değişiklik diğer gelişim alanlarını da etkilemektedir. Sosyal duygusal gelişimin motor, biliş ve dil gelişimi ile paralellik gösterdiğini unutmamak gerekmektedir. Dergiler bir gelişim alanını desteklemekle

sınırlı kalmadığı ve tüm gelişim alanları birbiri ile paralellik gösterdiği için de çocukların gelişimi bütünsel bir şekilde desteklenebilecektir. Bunun yanı sıra sosyal duygusal gelişim toplumsallık, sosyallik ve kişilik gelişimi süreçlerini de kapsamaktadır (Bağcı, 2015). Okul öncesi dönemde verilen eğitimin çocukların yetişkinlik yaşamına yansıdığı bu nedenle ne kadar önemli olduğu yapılan araştırmalar ile desteklenmektedir (Burlacu, 2013).

TÜBİTAK altmış yıl önce yenilik, yönlendirme, katılım ve paylaşım vizyonu ile kurulmuştur. MM dergisinin aynı vizyon çerçevesinde 2007 yılında TÜBİTAK bünyesinde yayın hayatına girdiği görülmektedir. Erken çocukluk dönemi konusunda yetkin kişilerden oluşan bir kurul tarafından desteklenmektedir. Bu kurul her yıl değiştirilmektedir.

MM dergisinin içeriği oluşturulurken farklı ilgi alanlarının birlikte düşünülmesi; çocukların ilgisini çekecek resimlerden oluşması, her ay yeni bir sayının, yeni bir tema ile buluşarak basılıyor olması çocukların yeni sayıyı ilgi ile beklemesine neden olmaktadır.

Günümüzde basılan MM, MinikaGO, Minika Çocuk, Bilge Minik, Araştırmacı Çocuk erken çocukluk dönemi 3-6 yaş aralığındaki çocukların ilgisini çekebilecek dergilerden bazılarıdır. MM dergisini diğer dergilerden ayıran özelliği ülkemizin ilk popüler bilim dergisi olması, TÜBİTAK'ın yayını olması, en çok takip edilen çocuk dergilerinden olmasıdır. Yapılan bu araştırma ile MM dergisinin prososyal davranışları desteklemesi açısından incelenmeye çalışılmıştır.

1.2. Amaç ve Önem

Bu araştırmanın amacı çocukların gelişiminde eğitim materyali olarak yetişkinler tarafından tercih edilen Meraklı Minik dergisinin prososyal davranışları desteklemesi yönünden incelenmesidir.

Sosyal duygusal gelişim alanında yaşanan olumlu olumsuz her değişiklik diğer gelişim alanlarını da etkilemektedir. Sosyal duygusal gelişimin motor, biliş ve dil gelişimi ile paralellik gösterdiğini unutmamak gerekmektedir. Bunun yanı sıra sosyal duygusal gelişim toplumsallık, sosyallik ve kişilik gelişimi süreçlerini de kapsamaktadır (Bağcı, 2015).

Okul öncesi dönemde verilen eğitimin çocukların yetişkinlik yaşamına yansıdığı bu nedenle ne kadar önemli olduğu yapılan araştırmalar ile desteklenmektedir. Bu çalışma, erken çocukluk dönemi için sıklıkla tercih edilen ve kullanılan bir eğitim materyalinin yayınlandığı yaş grubundaki çocuklarda prososyal davranışları desteklemesi açısından incelenmesi ve gerek görülmesi halinde öneriler ile desteklenmesi açısından önemlidir.

1.3. Problem Cümlesi / Alt Problem Cümleleri

Bu araştırmanın problemi, çocukların gelişiminde eğitim materyali olarak yetişkinler tarafından tercih edilen Meraklı Minik dergisinin, prososyal davranışları ne ölçüde desteklediğini incelemektir.

- Meraklı Minik dergisi empati davranışını desteklemekte midir?
- Meraklı Minik dergisi rahatlatma davranışını desteklemekte midir?
- Meraklı Minik dergisi yardım davranışını desteklemekte midir?
- Meraklı Minik dergisi iş birliği davranışını desteklemekte midir?
- Meraklı Minik dergisi paylaşma davranışını desteklemekte midir?
- Meraklı Minik dergisi iletişim davranışını desteklemekte midir?

1.4. Sınırlılıklar

Bu araştırma, yalnızca TÜBİTAK Meraklı Minik dergisinin içeriği ile sınırlandırılmıştır.

TÜBİTAK Meraklı Minik dergisinin 2013-2023 yılları arasında basılmış olan 132 sayısı ile sınırlandırılmıştır.

Handbook of Child Psychology isimli kitabın Prososyal Gelişim bölümünde yer alan araştırmalarla sınırlandırılmıştır.

Empati, rahatlatma, yardım, iş birliği, paylaşma ve iletişim prososyal davranış kategorileri ile sınırlandırılmıştır.

1.5. Varsayımlar

İncelenen 132 sayının derginin diğer sayılarını da temsil ettiği varsayılmıştır.

Araştırmacının dergilerin içeriğinde yer alan becerileri isabetli bir şekilde değerlendirdiği varsayılmıştır.

1.6. Tanımlar

Sosyal gelişim, bireyin yaşamı boyunca sosyal çevresiyle olan etkileşimleri aracılığıyla kazandığı sosyal becerilerin, değerlerin ve normların öğrenilme sürecidir. Bu süreç, aile, arkadaş grupları, okul ve toplum gibi farklı sosyal çevrelerde şekillenir. Sosyal gelişim, bireyin toplumda etkin bir şekilde yer alabilmesi ve diğer bireylerle sağlıklı ilişkiler kurabilmesi için gereklidir (Bronfenbrenner, 1979).

Prososyal davranış, bireylerin başkalarına yardım etme, empati gösterme, paylaşma ve destek olma gibi sosyal açıdan olumlu davranışlarını tanımlayan bir terimdir. Bu tür

davranışlar genellikle topluma ve diğer bireylere yarar sağlar ve iş birliği, dayanışma gibi sosyal ilişkilerin güçlenmesine katkıda bulunur (Batson, 1991).

Çocuk edebiyatı, çocuklara yönelik yazılmış hikayeler, şiirler, romanlar ve diğer yazılı eserler bütünüdür. Bu tür edebiyat, çocukların hayal güçlerini geliştirmek, eğitici bilgiler sunmak ve ahlaki değerleri aşılamak amacıyla kullanılır. Çocuk edebiyatı, genellikle yaş gruplarına göre kategorize edilir ve çocukların zihinsel ve duygusal gelişimlerine uygun konular içerir (Nodelman, 2008).

Dergi, belirli aralıklarla yayımlanan ve genellikle belirli bir konu ya da ilgi alanına odaklanan, yazılı ve görsel içeriklere sahip süreli bir yayındır. Dergiler, haber, analiz, araştırma ve eğlence amaçlı farklı türlerde içerik sunar. Akademik dergiler, belirli bir disiplin ya da araştırma alanındaki bilimsel çalışmaların yayımlandığı yayınlar olarak tanımlanır (McLuhan, 1964).

Empati, bir kişinin başka bir kişinin duygularını, düşüncelerini ve deneyimlerini anlama ve bu anlayışı paylaşma yeteneğidir. Empati, kişilerarası ilişkilerde önemli bir rol oynar ve genellikle başkalarına karşı daha anlayışlı ve destekleyici davranışlar sergilenmesine yol açar (Rogers, 1957).

Rahatlatma, prososyal davranışlardan biri olarak bireylerin başkalarının stresini azaltma, gevşemelerine yardımcı olma ve duygusal destek sağlama amacıyla gerçekleştirdiği eylemler olarak tanımlanabilir. Bu davranış, başkalarının zor zamanlarında destek olma veya onlara moral verme amacı taşır; aynı zamanda sosyal bağları güçlendirir ve toplumsal uyumu artırır (Eisenberg & Miller, 1987).

Yardım, bir kişinin veya grubun başka bir kişiye veya gruba ihtiyaç duyduğu bir konuda destek sağlama eylemidir. Yardım etme davranışı, prososyal davranışların bir parçası olarak kabul edilir ve çoğu zaman toplumsal bağların güçlenmesine katkıda bulunur (Eisenberg ve Mussen, 1989).

İş birliği, bireylerin veya grupların ortak bir amaç doğrultusunda birlikte çalışma sürecidir. İş birliği, çeşitli projelerde, görevlerde veya problemleri çözme süreçlerinde verimliliği artırabilir ve daha güçlü topluluklar ve organizasyonlar oluşturulmasına yardımcı olabilir (Johnson ve Johnson, 1989).

Paylaşma, prososyal davranışlar arasında önemli bir yere sahip olup, bireylerin, sahip oldukları kaynakları (özellikle mal, bilgi veya zaman gibi) başkalarıyla gönüllü bir şekilde paylaştıkları eylemleri ifade eder. Bu davranış, sosyal bağların güçlenmesine, toplumsal uyumun artmasına ve bireyler arasında dayanışma duygusunun gelişmesine yardımcı olur (Eisenberg & Mussen, 1989).

İletişim, bilgi, duygu ve düşüncelerin bir bireyden diğerine veya bir gruptan diğerine aktarılması sürecidir. İletişim, sözlü (konuşma, yazı), sözsüz (beden dili, mimik) ve dijital (e-posta, sosyal medya) gibi farklı kanallar aracılığıyla gerçekleşebilir. Etkili iletişim, bireyler arasında anlayış ve iş birliğini teşvik eder (Schramm, 1954).

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE / KAVRAMSAL ÇERÇEVE / İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Sosyal Gelişim

Sosyal gelişim, erken çocukluk dönemindeki gelişim alanlarından biridir. Çocuğun yaşına ve gelişim özellikleri ile aynı doğrultuda davranışta bulunabilmesi, sorumluluğunu bilmesi ve çevresi ile iletişim kuruyor olması, yaşadığı toplumdaki kültürel özelliklere göre davranması şeklinde tanımlanmaktadır. (Kondolot & Sertgil, 2017).

Sosyal süreçler karşılıklı birbirimizi etkilediğimiz ve birbirimizden etkilendiğimiz süreçler olduğu için sosyal gelişim, bireylerin yıllar geçtikçe toplumsal kurumlarla etkileşim sonucunda geçirdiğimiz değişimler olarak da tanımlanabilir (Bıçakçı, 2018).

İnsan sosyal bir varlıktır ve toplumla uyum içinde yaşamaya çalışır. Günlük yaşamında birçok sosyal etkileşim yaşar ve bu etkileşimler sonucunda sosyal gelişim gerçekleşir. Bu süreç, bireyin toplumun beklentilerini karşılayarak diğer insanlarla iyi ilişkiler kurmasını sağlar ve hayatta kalmak için önemlidir (Aral vd., 1981; Yavuzer, 1994; Akman vd., 2011; Altıntaş ve Bıçak 2017).

Erken çocukluk döneminde kendini diğerlerinden ayırmaya başlayan çocuk, ilk sosyal davranışını bu dönemde gerçekleştirir. Çocuğun çocukluk döneminde çevreyle etkileşiminin kalitesi çocuğun ilerideki yaşamı açısından oldukça önemlidir. Bebeklik dönemini okul öncesi dönem takip etmektedir. Okul öncesi dönem olarak da adlandırılan 2-6 yaş arası çocukların sosyal becerileri açısından oldukça önemlidir. Bu süre zarfında çocuk kendini ailesinden farklı, yeni bir ortamda bulur ve farklı insanlarla iletişim kurmaya, öğrendiği sosyal becerileri sosyal iletişim amacıyla kullanmaya başlar (Göktaş, 2015). Erikson, çocuğun 3. yaştan 6. yaşına kadar motor ve dil gelişiminin artmasına paralel olarak çocuğun sosyal çevresinin genişlediğini ve çocuğun kendine güveninin arttığını ileri sürmektedir (Senemoğlu, 2004). Atılganlık ve suçluluk gibi okul öncesi kişilik krizlerinin başarılı çözümü, çocuğun rasyonel, anlaşılır ve kabul edilebilir davranışlarının pekiştirilmesiyle sağlanabilir. Bu süre zarfında ailelerin ve eğitimcilerin, çocukların girişimci davranışlarda başarılı olmaları için fırsatlar sağlamaları ve kriz çözümlerini desteklemeleri gerekmektedir (Slavin, 2015).

Çocuğun iç dünyasındaki deneyimlerini, çevresindeki olayları, duygu ve düşüncelerini ifade edebilmesi ve bir anlamda sosyal olabilmesi için yeni kelimeler öğrenmesi ve kelime dağarcığını geliştirmesi gerekmektedir. Sever'e (2012) göre çocuklar, renklerin ve çizgilerin estetik dili aracılığıyla yazının anlatmak istediğini görsel olarak yorumlayan

resimlerin rehberliğinde duyma ve düşünme serüvenlerine başlarlar. Bu sayede çocuklar kelime ve satırlarla oluşturulan pek çok uyarıcı ortamda mesajları anlamaya başlarlar. Bu süreçte aileler ve öğretmenler çocukların dil gelişimini pedagojik ve kültürel yaşa uygun yazılı ve görsel materyallerle desteklemelidir.

2.2. Sosyal Gelişimin Kavramları

2.2.1. Sosyalleşme

Sosyalleşme bireyin doğumuyla başlayıp yaşamının sonuna kadar süren en önemli süreçlerden biridir. En sade haliyle bireyin bilhassa çocukların içinde bulunduğu gruba aidiyetinin meşrulaştığı ve grupta bulunan diğer bireylerin inanç, değer ve davranışlarını kazanmasıdır (Çimen, 2000).

Sosyalleşme bireyin içinde bulunduğu toplumla uyum halinde olması, diğer insanlarla bir arada yaşayabilmeyi öğrenmesi demektir. Birey bunu ancak içinde bulunduğu toplumun kültürel yapısını kazanması ile sağlar (Baymur, 1961).

İnsanlar birbirleriyle etkileşim içinde yaşamlarını sürdürürler. Bebekler doğduğunda ebeveynlerin de içinde olduğu ailenin doğal bir üyesi haline gelmektedir. İçinde bulunduğu toplumda var olabilmesi için önce kendi sonra toplum yararına var olan yeteneklerini kullanmalıdır. Kültürün davranış kalıplarını, ahlaki yargılarını, kendine ayıran rolleri benimsemelidir. Bu rollere uygun nitelikler geliştirmelidir. Bireyin bu nitelikleri geliştirdiği sürece sosyalleşme denmektedir (Ülgen ve arkadaşları, 1984).

Sosyalleşme, bebeklikten yetişkinliğe geçtiğimiz süre içerisinde öğrendiklerimiz ve öğrettiklerimizdir (Yavuzer, 1998). Bu süreçte aile bebeğin bakımından ve toplumsallaşma sürecinden sorumlu olmaktadır. Çocukların içinde yetiştiği aileler kişilik oluşumunda ve kültür edinimi sürecinde çok etkilidir. Aynı zamanda aile çocuğun okula başlamadan önceki süreci düzenleyerek onun toplumsallaşması üzerinde de etkili olmaktadır (Güngör, 2002).

Çocuk yakın çevresi ile etkileşim halindedir. Bu yakın çevreyi öncelerde bakım sağlayan kişi ya da kişiler oluştururken daha sonra akrabaları, akranları ve öğretmenleri de bu çevreye eklenmektedir. Çocukları yakın çevreleri etkileyerek davranış değişikliğine sebep olur. Bunun nedeni çocukların sosyalleşme sürecinde yakın çevresiyle özdeşleşmeleri ve onları model olarak görmeleridir (Gander ve arkadaşları, 2001).

Özdeşleşme kavramını ilk olarak Freud ortaya atmıştır. Freud'a göre özdeşleşmenin iki türü vardır. Biri analitik özdeşleşmedir. Analitik özdeşleşmede yaşam enerjisi sevgi nesnesine karşı yönelmektedir. Çocuk ebeveynin sevgisini yitirmekten korkar. Bir diğeri savunucu özdeşleşmedir. Burada çocuk korkmakta ve cezadan korunmaktadır. Bandura'ya göre çocuklar gözlem ve taklit yoluyla öğrenmektedir. Tüm bunlar sonucunda çocukların

sosyal davranışlarını gözlem yaparak, taklit ederek ve özdeşim kurarak kazandığını söylemek mümkündür (Çağdaş, 1997).

Sosyalleşme öğrenme ile gerçekleşmektedir. Öğrenme süreç içinde kendiliğinden gerçekleşebileceği için çocuk öğrendiklerinin farkında olmayabilir. Bu nedenle çocuğun çevresini oluşturan kişiler ile etkileşimi onun sosyalleşmesinde önemli rol oynar (Binbaşıoğlu, 1995).

Çocuk sosyalleşerek toplumda bir yer edinir ve toplumun üyesi olur. Doğumdan hemen sonra başlayan ve yaşam boyunca süren bu sürece toplumsallaşma denmektedir. Çocuk yaşamı çevresi ile algılamaktadır ve bu çevreye uyum göstermek için eylemde bulunmaktadır.

Erken çocukluk döneminde çocuk için uygun fırsatları sunmak kazanılacak davranışlar açısından çok önemlidir. Bu nedenle özellikle ebeveyn ve eğitimcilerin çocukların çevresini çocuğun sosyalleşmesine uygun biçimde düzenlemesi gerekmektedir (Aral vd., 2000).

Sosyalleşme sürecini sağlıklı bir biçimde düzenleyen bireyler kendi istekleriyle toplumun bekledikleri arasındaki dengeyi kolayca sağlayabilmektedir. Bunun sonucunda iş birliği, iletişim kurma, yardımlaşma, paylaşma gibi prososyal davranışları sergileyebilmektedir (Çağdaş ve arkadaşları, 2002).

2.2.2. Sosyal beceri

Sosyal etkileşimler bireyin yaşamında mutlu ve uyumlu olabilmesi için vazgeçilmez unsurlardır (Bilbay, 1999; Çetin ve arkadaşları, 2003). Sosyal etkileşimler kendimizi ve dünyayı kavrayabilmek için bir araç olmaktadır. Yaşadığımız toplumu, onun kültürel öğelerini tanıyarak sosyal beceri geliştirilir. Çocuklar sosyal olarak yeterli olduğu ölçüde kendini değerli hissetmektedir (Kostelnik ve arkadaşları, 2006).

Dowrick sosyal beceriyi, bireyin kendi ve diğerleri için yarar sağlayacak biçimde davranışlarını düzenleyebilme kabiliyetleri olarak tanımlamıştır (Akt.: Çetin ve arkadaşları, 2003).

Literatüre bakıldığında sosyal beceriler; başkalarıyla olumlu etkileşim başlatma ve sürdürme, sorumluluk alma, takım çalışması becerileri, duygusal beceriler, saldırgan davranış becerileri, strese dayanıklılık, planlama ve problem çözme becerileri, öz kontrol ve özgüven becerileri gibi davranışların tartışıldığı görülmektedir (Akfırat Önalın, 2006).

Riggio (1986) altı kategorinin sosyal becerileri oluşturduğunu belirtmektedir. Bunlar; duygusal ifade, duygusal duyarlılık, duygusal kontrol, sosyal ifade, sosyal duyarlılık, sosyal kontrol (Akt.: Karayılmaz, 2008). Calderalla ve Merrell (1997) sosyal becerileri tanımlamaktadır; Akranlarla iletişim becerileri, öz kontrol becerileri, akademik beceriler,

uyum becerileri ve atılganlık becerileri olmak üzere beş boyutta ele alınmıştır (Avcıoğlu, 2009).

Yapılan araştırmalarda erken çocukluk döneminde sosyal becerilerin desteklenmesinin suça sürüklenmeyi önlediği, psikolojik problemleri aza indirdiği, madde kullanımını engellediği, bireylerin eğitsel ve ekonomik olarak daha iyi statülerde yer aldıkları, toplumsal hayatında daha işlevsel oldukları ortaya konmuştur (Hawkins ve arkadaşları, 2008).

Yaşamın ilk yılları davranış kazanımında kritik denebilecek öneme sahiptir. Birey erken çocukluk döneminden ergenliğe kadar sosyal becerileri geliştirebileceği çevreden mahrum kaldığında problem çözme, psikolojik sağlamlık gibi sosyal becerileri geliştirmekte oldukça zorlanmaktadır (Kostelnik ve arkadaşları, 2006). Konu ile ilgili Yavuzer (2010), erken çocukluk döneminde zekanın, kişiliğin ve sosyal davranışların biçimlendirildiğini ifade etmiştir.

Erken çocukluk döneminde sosyal becerileri geliştirmek için gereken desteğin zamanında verilmesi oldukça önemlidir (Johnson ve arkadaşları, 2000). Sosyal becerilerin gelişiminde aile, yakın çevre, yaşlılar ve medya önemli bir etkiye sahiptir (Kaya ve Tuna, 2008). Çocukların toplumsallaşmasında ailesinden sonraki en önemli etkiye sahip olan eğitim kurumları, çocukların akranları ile etkileşime girdiği, kuralları öğrendiği, haklara saygı gösterdiği ve sosyalleşmeye başladığı kurumlardır (Uzuner ve Gürsoy, 2010; Lau, 2012).

Tüm bu kuramsal bilgiler birlikte düşünüldüğünde, sosyal becerilerin gelişebilmesi için olumlu model olma ve yönlendirmenin etkisi oldukça fazladır. Bu nedenle çocuğun eğitiminde kullanılacak materyallerin iyi seçilmesi ve çevresel uyaranların zamanında çocuklara sağlanması önem teşkil etmektedir.

2.3. Prososyal Davranışlar

2.3.1. Prososyal davranışın tanımı

Prososyal davranış kavramı 1960'lı yıllarda ortaya çıktığında, antisosyal davranışın tersi olan tüm yardım davranışlarını kapsayan bir terim olarak kullanılmaktaydı (Bilgin, 1995). En geniş anlamında toplum tarafından olumlu sosyal eylemler, antisosyal davranışın tersi olarak değerlendirilmektedir. Yıllar süren araştırmalar sonucunda olumlu prososyal davranış terimi, çeşitli özellikleri kapsayacak şekilde geliştirilmiştir.

Olumlu tepkiler prososyal davranışların bir türü olmakla birlikte yararlı davranışları içermektedir. Bunlar; yardım, iş birliği, paylaşma, empati, güven gibi unsurlardır prososyal davranışı tanımlamaktadır (Hogg ve Vaughan, 2007). Olumlu sosyal davranışın altında; olayları başkalarının bakış açısından değerlendirme yeteneği olan perspektif alma, insanlarla

benzer duyguları hissetmeye dayanan empati, ödül ve cezadan ziyade ahlaki ilkeleri içeren ahlaki akıl yürütme yoluyla karar verme gibi beceriler yer almaktadır (Kail, 2004).

Olumlu sosyal davranış, toplum tarafından arzu edilen ve bireylere veya bir bütün olarak topluma fayda sağlayan davranışlar olarak tanımlanmaktadır (Glassman ve Hadad, 2013). Kail (2004) başkalarına fayda sağlayan faaliyetleri prososyal davranış olarak tanımlamaktadır. Prososyal davranış, başkalarının iyiliğini önemseyerek, kendi isteği doğrultusunda başkalarına yardım etme, paylaşma, iş birliği yapma, koruma, yatıştırma/rahatlatma, bağımlılık/ekleme gibi davranışları içermektedir (Bağcı, 2015).

Olumlu sosyal davranış sosyalleşme sürecinin temel bir yeteneği olmakta ve insanlar bu sürece bağlı olarak duygusal, biliş ve davranış desteği, yardım etme, iş birliği ve empati gibi gönüllü davranışlarda bulunmaktadır (Wilson ve Musick, 1997). Olumlu sosyal davranış tüm bu ifadeler genelleştirildiğinde gönüllü ve kasıtlı olarak başka birine fayda sağlayan davranış olarak tanımlanmaktadır (Eisenberg ve Miller, 1987).

Yukarıdaki tanımlamalara bakıldığında prososyal davranışın kişinin öz denetimi ile ortaya çıktığı söylenebilir (Bartal ve Raviv, 1982; Hoffman, 1982). Ancak bu tanımlamalara karşı başka araştırmacılar ise (Gelfand ve Hartmann, 1982), dışarıdan gelecek bir ödül beklentisiyle bir başkasına fayda sağlayan davranışların da olumlu sosyal davranış sayılabileceğini savunmaktadır.

Geniş bir tanımlama yelpazesi bulunan prososyal davranışları, literatürdeki tanımlamalara bakarak, herhangi bir beklenti olmaksızın bir gruba ya da topluma yarar sağlamak niyetiyle gönüllü olarak yapılan, olumlu, istendik davranışlar olarak tanımlamak mümkündür.

2.3.2. Prososyal davranışın felsefi temelleri

Prososyal davranışları açıklamaya çalışan felsefi yaklaşımların entelektüel ve pratik açıdan farklılaşan ahlaki davranışın köklerine odaklandığı görülmektedir. Bireylerin ahlaki davranışları genel davranışlarının bir parçası olmaktadır ve bireylerin davranışları sosyal bilimlerin konusunu oluşturmaktadır.

Prososyal davranış ve ahlak felsefesi arasındaki fark temel yaklaşımlarından kaynaklanmaktadır. Prososyal davranışlar olgusal gerçekliği sergilemek ile ilgilenirken ahlak felsefesi doğru-yanlış, iyi-kötü vb. değerlendirmeleri içermektedir (Gül ve arkadaşları, 2008). Değerlendirme yaparken de biyolojik, psikolojik, sosyolojik, fizyolojik yapıların bilinmesi ve prososyal davranışın temelinde bulunan davranışların ortaya çıkmalarının nedenini oluşturan değerlerin incelenmesi için felsefi temellerin incelenmesi gerekmektedir (Arslan, 2013). Bu

davranışların ahlak felsefesi içindeki yerini konumlandırabilmek için de değer ve olgu arasındaki farkı bilmek gerekmektedir.

Olguyu tanımlamak için olayların ölçülebilir olması bunun için de gerçeklikte meydana gelmiş olması gerekmektedir. Kişinin çevresinde bulunan nesnelere ve olaylara kendi arzu, ihtiyaç, duygu ve istekleri ile ilgili olan; iyi ve kötü olarak nitelendirilebilecek yanını dahil ederek yaptığı değerlendirme süreçlerinin ise değerlerle ilgili yanı olduğunu söylemek mümkündür. Yani insanlar kendi etrafında bulunan nesne ve olaylara bazı değer yargıları vermektedir.

Doğduğumuz andan itibaren maruz kaldığımız davranışlar özleri gereği değerlerle yüklü davranışlardır. Bizlerin de ailemiz, akrabalarımız, arkadaşlarımız, öğretmenlerimiz gibi çevremizi sarmalayan diğer insanlara karşı değerler tarafından belirlenmiş davranışlar sergileme eğiliminde bulunduğumuz görülmektedir.

Nesneleri, davranışları sahip oldukları veya temsil ettikleri değerler açısından inceleyen soruşturma alanına ahlak felsefesi denmektedir. Bu alanın başlıca problemleri ise değerlerin var olup olmadığı, eğer varlarsa varlığının türünün ne olduğu, değerlerin yapısının ne olduğu, değerlerin türünün ne olduğu (özel-nesnel), değerlerin kaynağı veya bir değeri değer yapan şeyin ne olduğu örneğin insanın yaşadığı haz mı yoksa başka bir itki mi olduğu vb. türden problemlerdir (Arslan, 2013).

Yukarıda belirtilen problemlerden değerlerin nasıl bir yapıya sahip olduğu ahlak felsefesinde en önemli felsefi araştırma olduğu görülmektedir. Sokrates ahlak biliminin mümkün olduğunu çünkü insanlar arasında cesaret, adalet, dürüstlük, cömertlik, yardımseverlik gibi kavramlarda görüş birliğinin olduğunu söylemektedir.

Sokrates'in öğrencisi olan Platon da aynı görüşü savunmaktadır. Platon için ahlaki değerleri bağımsız ve mutlak olarak doğru ve yanlış olarak kategorize etmek mümkün olmaktadır çünkü bu kategorileri oluşturan gerçeklerin nesnel gerçekler olduğunu söylemek mümkündür.

Felsefi yaklaşımlarda bazı insan davranışlarının doğası gereği bencil olup olmadığını ve bu amaç için bir yöntemle sahip olmanın ne anlamı olabileceğini tartışılmıştır. Thomas Hobbes'a göre bencillik hayırseverlik davranışının gelişmesine sebep olabilmektedir. İnsanlara yardım etme motivasyonunun temeli, insanların acılarını iyileştirmelerine yardımcı olduklarında kendilerinde rahatlatma hissi oluşmasıdır. Hobbes, iş birliğinin tek nedeninin dış etkenden duyulan korku olduğunu savunmaktadır (Eisenberg ve arkadaşları, 2006).

Değerlerin nesnel olarak ya da öznel olarak var olmadıklarını özne ile nesne arasındaki ilişkiden dolayı var oldukları tartışılmaktadır. Yani nesnelerin bazı nesnel nitelikleri ve bu niteliklere ihtiyacı olan öznenin arasındaki ilişkiden kaynaklanmaktadır.

Rousseau, insan doğası gereği iyi olduğunu ve insanların başkaları hakkında bir farkındalığa sahip olduğunu savundu. İnsanlar bu özellikleri geliştirirse, güçlü bir ahlaki sorumluluk geliştirebilir ve başkalarına karşı genel bir ilgi geliştirebilirler. Ancak Rousseau; Toplumun bu ahlaki durum nedeniyle yok edildiğini söyledi. Kant ise benmerkezcilikle ilgili fikirleri reddederek toplumun davranış ve değerleri ile ahlak ve değerlerin evrensel olan bireysel düşünceye ve öz kontrole dayandığını, yalnızca doğrudan temele dayandığını açıkladı. duygulara dayalı güdülerdir (Erdiller, 2010). David Hume sevgi, duygular, nezaket ve insanlara ilgi gibi değerlerin insanın sosyal davranışının temeli olduğunu söyledi. Lawrence Bloom, empatinin kişinin başkalarını algılamasını ve anlamasını desteklediğini ileri sürmüştür (Lindenberg, 2006; Eisenberg ve arkadaşları, 2006).

Kavramsal açıklamalar, insanların benmerkezcisi mi, şefkatli mi olduğu yoksa sadece başkalarının beklentilerini mi karşıladığını ve davranışlarının bu özelliklere göre nasıl değiştiğine dair fikirler geliştirmiştir. Felsefi açıdan bakıldığında, hangi hedefin veya kriterin insanları sosyal aktivitelere katılmaya motive ettiğini ayırt edecek ortak bir değerlendirmeye ulaşamamıştır (Svetlova ve arkadaşları, 2010).

2.3.3. Prososyal davranışın kuramsal temelleri

2.3.3.1. Psikanalitik Kuram ve Prososyal Davranış

Psikanalitik teorisinin kurucusu Sigmund Freud'a göre birey üç temel yapıdan oluşur: id (alt benlik), ego (benlik) ve süperegö (üst benlik). Alt benlik(ler)in doğuştan insan olduğunu ve tüm dürtülerin kaynağı olduğunu ileri sürmüştür (Özdemir vd., 2012). Kimlik, kişiliğin ilkel ve bilinçdışı kısmı olarak tanımlanmaktadır.

İd, davranışın gerçekçi ya da sosyal olarak kabul edilebilir olup olmadığını sorgulamadan, haz ilkesi üzerinden tatmin arayışı için insanları eyleme geçirmektedir. Ego, id ve süperegö dürtüleri arasında denge kurmaya çalışan bir aracı görevi görmektedir ve süperegö düzenlemeleri varlığın gerçekliğinin temelini oluşturmaktadır (Gerrig ve Zimbardo, 2013). Ego, alt benliğin bir parçası olarak gelişir ve aracılık yaparak alt benlikle dış dünya arasında düzenleme ve uyumu sağlamaktadır. Süperegö, bireyin davranışlarının toplum değerlerine göre doğru olup olmadığını değerlendiren, kişiliğin ahlaki yönünü oluşturan bir yapı olarak tanımlanmaktadır.

Freud, süperegonun çocukluk döneminde çocuğa çevrenin verdiği değerlere göre geliştiğini, ödül ve cezalarla pekiştirildiğini ileri sürmektedir (Özdemir ve arkadaşları, 2012; Gerrig ve Zimbardo, 2013).

Freud, olumlu sosyal davranışın motivasyonel süreçlerle güçlü bir bağlantısı olduğunu savundu. Prososyal davranışın kaynağını, insanların doğasında var olan saldırgan davranışlardan kaçınmak için iyilikler yaptıkları bir savunma mekanizması olarak görmüştür (Glassman ve Hadad, 2013).

Freud, kimliği, insanların doğuştan sahip olduğu mantıksız cinsel ve saldırgan dürtülerin kaynağı olarak adlandırdı. Bireyin cinsel ve saldırgan dürtüler ile ebeveyn korkusu veya sevgi kaybı arasındaki çatışmayı çözmek için, dört ve altı yaşları arasında süperegosunu geliştirdiğini söylemektedir. Süperegonun, çocukların cinsiyetindeki ebeveynlerinin değerlerini içselleştirmesi ve onlarla özdeşim kurması olarak düşünülmektedir. Çocuklarda geliştirilen süperego, bir vicdan görevi görmek ve çocuğun içselleştirdiği değerlere uygun davranmadığında kendisini suçlu hissetmesine neden olmaktadır. Çocukların bu suçluluk duygusundan kaçınmak için toplum yanlısı davrandıklarını savunmaktadır. Olumlu sosyal davranışlar, süperegonun akılcı olmayan talepleriyle başa çıkmak için sıklıkla benliğin savunma mekanizmalarını (kişiliğin rasyonel kısmı) kullanmaktadır (Eisenberg ve arkadaşları, 2006).

Psikanalitik kuramın içeriğinde kültürel bağlamda bireyin prososyal davranışlara nasıl istekli hale getirileceğine dair bilgilerin yer almaması ve yapılan açıklamaların teste tabi tutulamaması nedeniyle eleştiri getirilmiştir (Gerrig ve Zimbardo, 2013; Glassman ve Hadad, 2013).

2.3.3.2. Davranışçı yaklaşım ve prososyal davranış

Davranışçı Yaklaşımı savunan düşünürler, öğrenmenin koşullanma gibi mekanizmalar aracılığıyla gerçekleştiğini ileri sürerler. Onlar için davranışın pekiştirilmesi ve aksi durumda ceza verilmesi, öğrenme davranışının gerçekleşmesinde çok önemli bir rol oynamaktadır (Eisenberg vd., 2006). Davranışçı yaklaşımı savunanlara göre, saldırgan davranışlar gibi prososyal davranışların pekiştirme veya cezalandırma yoluyla öğrenildiği ileri sürülmektedir. Örneğin bir ebeveyn ya da başka bir yetişkin çocuğun yardım etme ya da paylaşma davranışını pekiştirdiğinde çocuğun bu davranışı öğrendiği kabul edilmektedir (Glassman ve Hadad, 2013).

2.3.3.3. Sosyal öğrenme ve prososyal davranış

Sosyal öğrenme kavramı, Julian Rotter tarafından 1947'de ortaya atılmıştır. Sosyal öğrenme alanında yaptığı kapsamlı ve derinlikli araştırmalar nedeniyle akla gelen ilk isim Albert Bandura olmaktadır. Bandura sosyal öğrenme teorisini geliştirerek öğrenme sürecini incelemiştir. Taklit ve gözlemin tek başına yeterli olmadığını savunarak teorisini bilişsel süreçleri de içerecek şekilde güncellemiştir (Bayrakçı, 2007).

Sosyal öğrenme teorisine göre, davranışın oluşumunda çevre ve zihinsel faktörler önemlidir (Gülay ve Akman, 2009). Sosyal öğrenme teorisyenleri, içsel bilişsel süreçlerin davranışı etkilediğini ve insanların davranışın sonuçlarını tahmin edebildiğini savunur. Bu tahmin gözlem ve davranışın sözlü olarak ifadesi yoluyla gerçekleşmektedir. Birey, öğrenme sürecinde düşünme, analiz etme ve çevre koşullarını değerlendirme yoluyla davranışlarını şekillendirir. Beyin mekanizmasında sadece çevresel etkenler değil, birey de aktif bir rol oynamaktadır (Bağcı, 2015; Gülay ve Akman, 2009).

Çocuklar, Bandura'nın teorisine göre diğer insanların duygusal tepkilerini ve davranışlarını gözlemleyerek öğrenmektedir (Gülay ve Akman, 2009). Bu davranışları farklı zamanlarda yaşanan benzer durumlarda gözlemleyerek taklit etmektedirler. Özellikle erken çocukluk döneminde çocuklar, diğer insanları taklit ederek davranışlarını göstermeyi öğrenmektedir (Çelik Kahraman, 2019). Bandura'ya göre gözlem yoluyla öğrenme, bireyin çevresindeki olayları bilişsel olarak değerlendirmek ve bu değerlendirmenin sonucu olarak davranışı taklit etmektir (Bandura, 1999). Birey, ahlaki kuralları ve davranışları başkalarından gözlemlemekte ve deneyimler sonucunda ahlaki açıdan uygun davranışları öğrenmektedir (Eisenberg ve diğerleri, 2006).

2.3.3.4. Bilişsel gelişim ve prososyal davranış

Bilişsel gelişim kuramına göre erken çocukluk döneminde, öğrenme aktif olarak keşfederek ve etkileşimde bulunarak gerçekleşmektedir (Berk, 2019). Zihinsel aktiviteler karmaşıktır ve öğrenme için içsel süreçlerden geçmek gerekir. Öğrenme, pekiştirme ya da cezalandırma değil, çocuğun dünyayı keşfetmesiyle gerçekleşir (Senemoğlu, 2004). Piaget'e göre çocuk tecrübeleri ve bildikleri arasında bilgilerini yapılandırarak yapılandığı şemalar arasında ilişki kurmaktadır (Senemoğlu, 2004).

Çocukların ahlaki anlayışları, bilişsel gelişimleri ve sosyal deneyimleri sayesinde gelişmektedir. Bilişsel gelişim kuramına göre, çocuklar olumlu sosyal davranışları deneyimleyerek öğrenirler. Sosyal deneyimler arttıkça, çocuklar başkalarına nasıl tepki vermeleri gerektiğini anlamakta ve olumlu davranışların kabul edildiğini görmektedir (Trawick-Smith, 2013).

Bilişsel gelişim kuramcıları ahlaki gelişim ile ilgili çalışma yaparken, bilişsel süreçleri de kapsayarak ahlaki muhakeme becerisinin gelişimi üzerinde durmuşlardır. Bu sayede sosyal becerilerin gelişiminin anlaşılabilceği düşünülmüştür (Eisenberg vd., 2006).

Kuramsal olarak ahlaki gelişim incelendiğinde, erken çocukluk döneminde çocukların işlem öncesi dönemde olmaları nedeniyle odaktan uzaklaşamayacağı, prososyal davranışların temelinde de başkalarına fayda sağlamak olduğu için bu tür davranışların erken çocukluk döneminde ortaya çıkmayacağını savundukları görülmektedir (Eisenberg vd., 2006). Prososyal davranışın gelişiminde bilişsel gelişim kuramı büyük önem taşımaktadır ancak dönemsel değişkenlerden bağımsız bir aşama izlediği için dünya çapında bir genellemeden söz etmek zor olmaktadır (Eisenberg vd., 2006).

2.3.3.5. Ekolojik sistemler ve prososyal davranış

Bronfenbrenner'ın ekolojik sistemler kuramı, çocukların sosyal yapısının çeşitli sosyal çevrelerdeki etkileşimler ve değişimlerle şekillendiğini vurgulamaktadır. Sosyal davranış, kişilik ve zekâ gibi unsurların, çocukların sosyal etkileşimlerinden etkilendiği belirtilmektedir. Bronfenbrenner, çocuğun sosyal gelişimini etkileyen iki önemli sürecin çocuğun insanlarla etkileşimi ve katıldığı etkinlikler olduğunu ortaya koymaktadır.

Mikrosistem, mezosistem, ekosistem, makrosistem ve kronosistem olmak üzere beş temel sistemden oluşan bir dairesel sistem açıklamaktadır (Bronfenbrenner, 1989; Bronfenbrenner ve Morris, 1998). Bu sistemde sosyal ilişkilerin doğrudan ve dolaylı olarak diğer sistemleri etkilediğini ifade edilmektedir. Mikrosistem, çocuklar ile yakın sosyal çevreleri arasındaki etkileşimleri içerirken, mezosistem ise farklı mikrosistemlerin etkileşimini temsil etmektedir. Ekosistem, çocuğun sosyal gelişimine dolaylı olarak etki eden sosyal bağları belirtmekte, makrosistem çocuğun yaşadığı toplumun sosyal etkileri içermektedir (Ryan, 2011). Kronosistem ise zaman ve olayların sosyal gelişim üzerindeki etkilerini ele almaktadır (Bronfenbrenner ve Morris, 1998; Muuss vd., 1996; Ryan, 2011).

Bronfenbrenner, ekolojik sistemler teorisiyle çocukların sosyal ve duygusal yeterliliklerinin, çevrelerindeki sosyal sistemlerde bulunan farklı insanlarla olan sosyal etkileşimlerinden kazandıkları bilgileri anlayarak sosyal yönlerinin geliştiğini öne sürmektedir. Bu teoriye göre, sosyal durumlar ve kültürel etkiler kişinin sosyal ve duygusal gelişimine destek olmakta ve güçlü sosyal etkiler çocukların bir parçası olduğu makrosistemlerde ve mezosistemlerde bulunmaktadır (Bronfenbrenner ve Mahoney, 1974'den akt. Sanders, 2015; Muuss vd., 1996'den akt. Sanders, 2015).

2.3.3.6. Sosyoekolojik gelişimsel model ve prososyal davranış

Prososyal davranışın kapsam ve gelişimini açıklamak için çeşitli yaklaşımlar ve modeller kullanılmaktadır. Carlo ve Randall'ın (2001) geliştirdiği sosyoekolojik gelişim modeli bu yaklaşımlardan biri olmaktadır. Sosyoekolojik model, Bronfenbrenner'in ekolojik teorisini, Bandura'nın sosyobilişsel teorisini ve toplum yanlısı davranışa ilişkin diğer çalışmaları içermekte ve bu modellerin sentezi yoluyla oluşturulmaktadır (Carlo ve Randall, 2001). Bu modeli kullanarak, farklı bağlamların olumlu sosyal davranış üzerindeki etkisini ilişkilendirmek için araştırma yapılmaktadır.

Sosyoekolojik gelişimsel modelde durumsal faktörler, bilişsel ve duyuşsal değişkenler prososyal davranışı etkileyen alanlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Durumsal özelliklerin, prososyal davranışı etkileyen kişinin bulunduğu koşulları, bilişsel ve duyuşsal değişkenler ise yeteneklerini ve duyuşsal donanımlarını içermektedir. Aile, akran grupları, kültür, eğitim kurumu, kitle iletişim araçları cinsiyet, yaş, mizaç gibi değişkenler de prososyal davranışı etkilemektedir. Araştırmalar, bu değişkenlerin olumlu sosyal davranışlar üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Bu nedenle, prososyal davranışı anlamak ve teşvik etmek için bu alanlara dikkat edilmesi gerekmektedir.

2.3.4. Prososyal davranışın gelişimine etki eden etmenler

2.3.4.1. Çevresel etmenler

2.3.4.1.1. Aile

Aile, çocukların gelişimi için önemli bir role sahiptir ve çocuklar genellikle bağımsızlıklarını kazanana kadar aileden destek alırlar. Sağlıklı bir aile ilişkisi olmayan çocuklar genellikle yaşamları boyunca bu eksikliği hissederler. Aile içinde sağlıklı toplumsal etkileşime sahip olan çocuklar, gelişimleri için gerekli fırsatları elde edebilirler. Ebeveynler, çocuklarının gelişiminde büyük bir rol oynamaktadır ve çocukların sağlıklı bir kişilik geliştirebilmeleri için gereken şartları sağlamalıdır (Yavuzer, 1998).

Aile faktörü, çocukların prososyal davranışlarının gelişiminde önemli bir etkidir. Ebeveynler ve kardeşler, çocuğun toplumsal değerleri, normları ve davranışları öğrenmesinde önemli roller üstlenirler. Çocuklar genellikle çevrelerinden ödüllendirme, cezalandırma ve model alma yoluyla davranışları öğrenirler (Türkoğlu ve arkadaşları, 2015).

Ailenin sosyoekonomik durumu, eğitim düzeyi, tutumları ve ebeveynle bağlanma stili gibi faktörler, çocuğun prososyal davranışlarını etkiler. Yapılan bazı çalışmalar, ebeveynlerin sosyoekonomik ve eğitim düzeyleri arttıkça çocukların prososyal davranışlarında bir artış

olduğunu göstermektedir. Ayrıca, çocuğun yetiştiği aile yapısının da prososyal davranışlarını etkilediği görülmüştür (Bağcı, 2015).

2.3.4.1.2. Akran

Çocuklar akranlarıyla duygusal, sosyal ve bilişsel alanlarda ilişkiler kurarak farklı beceriler deneyimlemektedir. Okul öncesi dönemde çocuklar için arkadaşlık kurma ve akran kabulü önemlidir. Akranlarla ilişkiler, çocukların sosyal ilişkilerde deneyim kazanmasını sağlamakta ve onları yetişkin yaşamına hazırlamaktadır. Akran grupları çocukların kendini tanıması için iyi bir olanak sağlamaktadır (Hymel ve arkadaşları, 2004).

Çocukların akranlarıyla olan deneyimleri dört farklı sosyal çevrede ele alınabilir: Bireysel ilişkiler, karşılıklı etkileşimler, uzun süreli ilişkiler ve gruplar. Bu ilişkiler çocukların sosyal algısının, bilincinin ve problem çözme becerilerinin gelişmesine katkı sağlar. Akran grubu çocuklara aile dışındaki dünyayı keşfetme ve kendilerini değerlendirme fırsatı sağlar (Santrock, 2011). Çocukların akranlarıyla etkileşim kurma becerisi geliştikçe duygu ve düşünceleri anlama becerileri de artar. Bu süreçte iletişim becerileri de gelişmekte ve çocuklar kendilerini ifade etme konusunda daha yetkin hale gelmektedir (Berk, 2004).

2.3.4.2. Kültürel etmenler

Bireyler, çevrelerindeki insanlara yardım etmekte ve bunu bir gereklilik olarak görmektedir. Bu durum *kuralcı etki* olarak açıklanmaktadır. Yaşlı bir kadına yol göstermek, kayıp bir cüzdanı sahibine teslim etmek veya ağlayan bir çocuğa yardım etmek gibi durumlarda prososyal davranışlar sergilenmektedir. Bu tür davranışlar kültürel normlar tarafından desteklenmekte ve insanların davranışlarında önemli bir etkiye sahip olmaktadır. Normlar, kültürlere özgü beklenen davranış standartlarını tanımlamaktadır (Hogg ve Vaughan, 2007).

Birçok kültürde başkalarına karşı ilgili olmak tercih edilirken, bencilik tercih edilmez. Toplumlardaki yazılı olmayan kurallar gereği, yardıma ihtiyaç duyulduğunda karşılıksız yardım edilmelidir. Bu kurallar sosyal hayatı kolaylaştırır. Ayrıca, bazı kültürlerde aile bireylerinin yardım ederek model olması yoluyla çocuklara yardım etme davranışı erken çocukluk döneminden itibaren öğretilmektedir (Grusec ve arkadaşları, 2004).

2.3.4.3. Eğitim kurumu

Erken çocukluk dönemi, 0-6 yaş arasındaki çocukların edindikleri deneyimlerin ileriki hayatlarını etkilediği önemli bir dönemdir. Bu nedenle verilecek eğitim, çocuğun ve toplumun sağlığı açısından önemlidir (Kök vd., 2015). Okul öncesi kurumlarının amacı, çocukların

çeşitli becerilerini geliştirmek, yaşama hazır hale getirmek ve aileleri bu süreç hakkında bilgilendirerek desteklemektir (Bal ve Temel, 2014; Kandır ve Orçan, 2001).

Çocukların toplumda uygun davranışlar sergileyebilmeleri için ahlaki ve sosyal kuralları öğrenmeleri gerekmektedir (Karaman ve Dinçer, 2020). Bu öğrenme süreci aileden başlayarak okul öncesi eğitim kurumlarıyla devam eder. Çocuklar, okulda akranları ve öğretmenleriyle etkileşime geçerek sosyal becerilerini geliştirirler (Gülay ve Akman, 2009).

Araştırmalar, okul öncesi eğitimin prososyal davranış gelişimini desteklediğini ve çocukların olumlu davranışları artırdığını göstermektedir. Olumlu davranışlar artarken saldırgan eğilimlerin azaldığı gözlemlenmektedir (Karaman ve Dinçer, 2020). Gültekin Akduman ve diğerlerinin (2015) yaptığı çalışmada okula devam etme ve olumlu davranış arasında pozitif yönde ilişkilenebilir. Altı ay eğitim kurumuna devam etmiş çocukların puanları ve hiç eğitim kurumuna devam etmemiş çocukların puanlarından anlamlı farklılık göstermektedir. Bunun yanı sıra Oyun temelli öğrenme etkinliklerinin de prososyal davranışları artırdığına dair çalışmalar bulunmaktadır (Chin ve Zakaria, 2015).

2.3.4.4. Kitle iletişim araçları

Zaman içinde, insanlığın sosyal ve kültürel hayatı değişmiş ve bu değişimler 19. yüzyılda teknolojinin günlük hayatımıza girmesiyle hız kazanmıştır (Gündüz Kalan, 2010). Teknoloji giderek gelişmiş ve bunun sonucu olarak kitle iletişim araçları hayatımızda vazgeçilmez bir parça haline bürünmüştür (Soydan ve Alparslan, 2014).

Televizyon, telefon, internet, radyo ve bilgisayar gibi araçlar kitle iletişim araçları olarak adlandırılmaktadır ve televizyon en yaygın ve etkili olanlarından biridir (Büyükbaykal, 2007). Çocukların gelişimi ve sosyalleşmesinde aile ve akran gruplarının yanı sıra kitle iletişim araçlarının da etkili bir rolü vardır (Yağlı, 2013).

Çocukların çevresindeki uyarılardan etkilenecek davranışlarını kazandığı ve geliştirdiği bilinmektedir. Bandura'ya göre, bireyler başkalarının deneyimlerini gözlemleyerek öğrenirler ve çocuklar çevrelerindeki karakterlerden etkilenecek davranışlarını benimserler (Senemoğlu, 2014).

2.3.4.5. Biyolojik etmenler

2.3.4.5.1. Cinsiyet

Kızlar ve erkekler, oyunlarında ve sosyal etkileşimlerinde farklılık gösterebilmektedir. Çocuklar, oyun stilleri, oyuncak seçimi, nesnelerin renkleri gibi tercihlerinde cinsiyet farklılıklarını yansıtabilmektedir. Toplumsal cinsiyet rolleri ve kimliklerine ilişkin çeşitli bakış açıları bulunmaktadır. Bir bakış açısına göre çevredeki modeller ve pekiştiriciler,

çocukların cinsiyet ayrımcılığına yönelik davranışlarını etkileyebilmekte; diğer bir bakış açısına göre ise cinsiyet kalıpları, erken çocukluk dönemindeki bilişsel yetersizlikten kaynaklanmaktadır. Çocuklar, kız veya erkek olmanın fiziksel özelliklerle ilişkili olduğunu düşünerek davranışlarını belirleyebilmektedir (Martin ve Ruble, 2004).

Genel olarak erkeklerde şiddet eğilimi olduğu düşünülse de risk alma ve cinsiyet ilişkisi göz önüne alındığında erkeklerin bu konuda daha önde olduğu görülmektedir. Toplumun beklentileri çerçevesinde, empatik davranışlar genellikle kadınlara atfedilmektedir (Becker ve Eagly, 2004; Volbrecht vd., 2007). Araştırmalar kadınların kendilerini daha empatik gördüğünü göstermektedir (Eisenberg ve Lennon, 1983). Kadınlar ve erkekler sosyal roller ve günlük yaşamdaki durumlara bağlı olarak farklı şekilde davranabilmektedir. Bu durum, bazen erkeklerin bazen de kadınların daha farklı ve prososyal davranışlar sergilemesine neden olabilmektedir (Becker ve Eagly, 2004).

2.3.4.5.2. Yaş

Prososyal davranışlar hayatın ilk yıllarından itibaren ortaya çıktığı söylenebilmekte ve genellikle diğer insanların duygularına karşı hassas olmayı içermektedir (Martin ve Clark, 1982). Küçük çocuklar, olumlu sosyal davranışları yetişkinlere ve aynı gelişim dönemindeki çocuklara yönlendirerek onlarla olan ilişkilerini etkilemektedir.

İnsanlar sosyal ortamlarda yaşamaktadır. Bu durumun doğal bir sonucu olarak bireyler, arkadaşlıkların ve sosyal ilişkilerin nasıl olduğuna dair bir fikir sahibi olmak için çevresindeki bireylerin davranışlarını gözlemlemektedir. Küçük çocuklar, başkalarının davranışlarını gözlemleyerek prososyal ve anti-sosyal davranışları ayırt edebilmekte ve tanımlayabilmektedir (Brownell ve arkadaşları, 2006). Araştırmalar, bebeklerin ve yeni yürümeye başlayan çocukların olumlu sosyal davranışlara sahip kişileri, anti-sosyal kişilerden daha fazla tercih ettiklerini ve tercihlerini davranışın sosyal doğasına göre belirlediklerini göstermektedir. Bu, insanların iş birliği yapma eğilimini etkileyen bilişsel bir mekanizmanın varlığını ortaya koymaktadır (Hamlin ve Wynn, 2011).

Çocukların empati kurma becerisi ve olumlu sosyal davranışları üzerine yapılan bir araştırmada, 8-10 aylık bebeklerde empatinin belirgin olduğu ve 2 yaşına gelindiğinde artarak devam ettiği görülmektedir. Olumlu sosyal davranışlar, öz düzenleme ve bilişsel becerilerin gelişmesiyle desteklenmektedir. Empati ve buna bağlı sosyal davranışlar çocukların yaşamlarının ikinci ve üçüncü yıllarında istikrarlı bir seyir izlemektedir ancak, çevresel etkiler, bireysel başarı ve rekabet çocukların sosyal davranışlarını etkileyebilmektedir Yaş grupları arasındaki farklılıkların dikkate alınması gerekmektedir çünkü her yaş grubunun farklı sosyalleşme arzuları olabilmektedir (Knafo ve arkadaşları, 2008).

Çocuklar büyüdükçe, sorumluluk duyguları artar ve empati becerileri gelişmektedir. Oyun ve arkadaşlık ilişkileri çocukların sosyal becerilerini geliştirmelerinde önemli rol oynamaktadır. Oyun sırasında ortaya çıkan iletişim süreçleri çocukların başkalarının duygularını anlamalarını sağlamaktadır. Dostlukların sürdürülmesi için çocuklar genellikle esnek olmayı tercih etmektedir. Bu durum; karşılıklı anlayış, fedakârlık ve uzlaşma gerektiren sosyal becerilerin gelişimine katkıda bulunmaktadır. Çocuklar, eşit statüdeki kişilerle iletişimde toplum kurallarına uygun davranmaktadır. Arkadaşlık ilişkileri, yetişkinlerle olan iletişimden farklı ve anlamlıdır hale gelmektedir (Hastings ve arkadaşları, 2007).

Çocukların olumlu sosyal davranışlarının ve arkadaşlıklarının gelişimi bir döngü haline gelmektedir. Olumlu davranışlar, arkadaşlıkların oluşmasına yardımcı olurken, arkadaşlık da olumlu davranışları öğrenmeyi sağlamaktadır. Olumlu sosyal çocuklar, iyi anlaşılabilir ve arkadaş canlısı oldukları için tercih edilen oyun arkadaşları haline gelmektedir. Olumlu sosyal faaliyetler, arkadaşlığın temelini oluşturmakta ve bu da arkadaşlığın gelişmesine katkıda bulunmaktadır. Bu süreçte çocuklar, sorunlar yaşadıklarında birbirlerinin duygularına önem vermeyi ve özgecil değerleri öğrenmeyi de başarmaktadırlar (Kernan, 2013).

2.3.4.5.3. Mizaç

Mizaç, doğuştan gelen ve kişinin dünya görüşünü şekillendiren özellikler olarak gözlemlenmektedir (Aytar ve ark., 2014; Zembat ve ark., 2018). Alexander Thomas ve Stella Chess (1977), bebeklerin mizaç özellikleri üzerine yapılan ilk araştırmayı gerçekleştirmişlerdir ve kolay mizaç, zor mizaç ve yavaş ısınan mizaç olmak üzere üç kategori belirlemişlerdir.

Prososyal davranışı inceleyen çalışmalar, mizacın bu davranışları olumlu yönde etkilediğini göstermektedir. Özellikle okul öncesi dönem çocuklarında mizacın sosyal yeterliliklerle ilişkili olduğu bulunmuştur (Yağmurlu ve ark., 2005; Yağmurlu ve Sanson, 2009).

2.3.5. Prososyal davranışın temel öğeleri

2.3.5.1. Özgecilik

İngilizce karşılığı altürizm olan, Türkçe literatüre elseverlik, fedakârlık, isar gibi aynı ya da yakın kavramlar şeklinde kullanıldığı tespit edilen özgeci ve özgecilik kavramına TDK'de diğerkam ve diğerkamlık kelimelerinin karşılığı olarak yer verilmektedir. Sözlükte, kendi yararını gözetmeksizin başka kimseye yararlı olmaya çalışma durumu olarak tanımlanmaktadır (www.tdk.gov.tr).

Auguste Comte 19. yüzyılda bu sözcüğü felsefeye kazandırmıştır. O özgeciliği, insanların ahlaki- kültürel bakımından gelişmesinin ön koşulu olarak görmüştür ve başkaları için yaşama eğilimi- arzusu olarak tanımlanmıştır (Comte, 1875-1877; akt. Karadağ ve Mutaftçılar, 2009).

Özgeciliğin diğer bir tanımı ise, iç huzurdan başka bir ödül beklentisi olmaksızın gerçekleştirilen yararlı davranıştır (Friedman ve arkadaşları, 1967). İnsanların yaptığı iyi işler için düşünceli olmak ve motivasyon şarttır. Bir kişinin kendisine fayda sağlamak veya çevresindekilerin takdirini kazanmak amacıyla bu davranışı sergiliyor olması, bu davranışın fedakârlık olarak değerlendirilmemesi anlamına gelir.

Özgeciliğe çok benzeyen bir diğer kelime ise fedakarlıktır (Hablemitoğlu ve arkadaşları, 2010). Ancak özgecilik ile fedakârlık arasında bir fark vardır. Fedakârlık daha çok başka bir kişiyle ilgilenmekle birlikte, fedakârlık çevresel baskı vb. altında kendinden vazgeçmektir. Yani özgecilikte gönüllülük ve kişisel tercihler ortaya çıkmakta ancak fedakarlıkta bir işte kişi istemese de yardım edebilmekte ve kendinden vererek hareket edebilmektedir (Özdoğan, 2005).

Karadağ ve Mutaftçılar (2009) özgeciliği tanımlarken genel olarak cömertliğe atıfta bulunmaktadır, kendisini düşünmeden bir başkasına fayda veya ödül sağlama eylemi. Batson (1991) fedakarlığı iki kategoriye ayırmıştır. Birincisi ben merkezci özgeciliik, kendini gözetan davranışlarla başkalarına veren; ikinci tür ise başkalarına yönelik özgeciliiktir. Başkalarına yönelik özgecilik kendi ihtiyaçları dikkate alınmaksızın başka bir kişi veya grubu etkileyen davranışları içeren fedakarlıktır.

2.3.5.2. Perspektif alma

Perspektif alma eş anlamıyla bakış açısı alma karşısındaki bireylerin düşüncesine, arzusuna, niyetine, inancına, zihinsel süreçlerine duyarlı olmak şeklinde tanımlanmakta ve prososyal davranışlara öncü becerilerden empati ve sempatinin de ön koşulu olarak kabul edilmektedir (Surtees ve ark., 2012; Eisenberg ve ark., 2006).

Birey davranışta bulunurken yalnızca empatinin değil, perspektif almanın insanın sosyal davranışlarında önemli bir rol oynadığını ve iki tür perspektif almanın olduğunu ileri sürülmektedir (Batson ve arkadaşları, 1997). Birinci tipte kişi, diğer kişinin bu durumda ne hissedeceğini merak etmektedir. İkinci tipte kişi kendini düşünmekte ve o durumda nasıl olacağını hayal etmektedir.

Kişi kendini gerçekten diğerinin yerine koyarsa, diğerini sevebildiği söylenmektedir. Ancak bazen başkalarının düşüncelerini düşünmek insanda şefkatten çok üzüntü hissettirmektedir (Ayten, 2009).

Perspektif alma, başkalarının ihtiyaçlarını anlama ve duygusal destek sağlama yeteneğini içerir. Bu beceriler aynı zamanda empatik becerilerin gelişmesine de katkıda bulunduğundan olumlu sosyal davranışların gelişimini destekler (Carlo vd., 2002; Eisenberg vd., 2006). Bu becerisi gelişen çocukların prososyal davranışlarının artması beklenmektedir. Gelişim psikologlarına göre çocukların perspektif alma becerileri, karmaşık düşünme becerilerine de katkıda bulunmaktadır. Öte yandan kendini başkalarının bakış açısından görebilme yeteneği, çocukların ilişki kurması ve sürdürmesi için ihtiyaç duyduğu çok önemli bir sosyal beceri olarak karşımıza çıkmaktadır (Heagle ve Rehfeld, 2006).

2.3.5.3. Sempatı

Sempatı empatiden beslenen bir duygusal tepkidir (Eisenberg ve Miller, 1987). Aynı zamanda birçok zihinsel süreçten de etkilenebilmektedir. Sempatı duyan bir kişi aynı durumu daha önce kendinin yaşamış olmasından kaynaklı, yaşanan üzüntülü ya da endişeli durumlardan etkilenebilmektedir. Sempatı, kişinin, başka bir kişi ile kendinin yaşadığı duyguları eşleştirmesi yerine, acı çeken veya ihtiyacı olan biri için üzülmelerini veya endişelenmesini içermektedir (Eisenberg, 2000; Eisenberg ve ark., 2006) Yine de bir başkasının duygusal durumundan etkilenmek toplum yanlısı prososyal davranışların içinde yer almaktadır (Eisenberg ve arkadaşları, 2015).

Sempatı ve empati birbirine benzerlik göstermekte ve sıklıkla karıştırılmaktadır. İkisini ayıran ise kişinin karşısındaki bireyi dinlerken kendini konumlandığı yer olmaktır. Empatide önemli olan empati kurulan bireyin öznel durumlarıdır. Empati kuran kişi kendi inançlarını, değerlerini ve yargılarını bir kenarda bırakarak karşısındaki insanın geçirdiği sürece katılmaya çalışmaktadır (Kasapoğlu, 2006). Sempatide ise bireyin benlik farkındalığını bir kenara bırakarak diğer bireye duygularıyla yaklaşması söz konusu olmaktadır (Eisenberg, 2000). Kişi karşısındaki birey ile duygusal bağ kurduğunda yardım etme isteği artmakta bu nedenle prososyal davranışlar içinde bulunmaktadır. Sempatı duygusunu daha çok kullanan çocukların prososyal davranışları daha sık sergilediği görülmektedir (Malti vd., 2009).

2.3.5.4. Empati

Carl Rogers'ın tanımına göre empati, bireyin kendini bir başkasının yerine koyması, olaylara kendi bakış açısından bakması ve o kişinin duygu ve düşüncelerini doğru bir şekilde anlama yeteneğidir (Dökmen, 1994). Kohut (1959) ise empatiyi dolaylı bir iç gözlem olarak değerlendirmiş ve kişinin kendi iç dünyasını keşfetmenin önemli bir aracı olarak görmüştür (Gökçe-Ersoy ve Köşger, 2016). Empatinin, bir başkasının duygusal durumunu anlama ve ilgilenmeye verilen bir yanıt olduğu tespit edilmiştir (Eisenberg ve arkadaşları, 2006). Bazı

psikologlar, empatinin toplum yanlısı ve prososyal davranışın temeli olduğunu; empatik olabilmek için davranışın doğal ve kişisel olması gerektiğini ileri sürmektedir. Empati eksikliği olan çocukların sosyal becerilerde zorluk yaşadıkları ve doğal davranışlardan yoksun oldukları görülmektedir (Beaty, 1998).

Empati, çocuğun olumlu sosyal gelişimini etkileyen en önemli faktörlerden kabul edilmekte ve davranışın ortaya çıkması için motivasyon kaynağı olarak görülmektedir. Dolayısıyla empati, prososyal davranışın ilk adımıdır ve çocuğa kendisini başkasının yerine koyarak onun duygu ve düşüncelerini anlama ve hissetme fırsatı vermektedir. Empatinin yaşamın ilk yıllarında duyguyu yansıtıcı düzeyde olduğu tespit edilmiştir çünkü okul öncesi dönemdeki çocuklar genellikle duygularını ifade etmek için sözcükleri kullanmaktadırlar (Acar, 2013; Berk, 2004).

Empati üzerine yapılan araştırmalar, çocukların empati yeteneğiyle doğup doğmadıklarına ya da zamanla empatiyi öğrenip öğrenmediklerine odaklanmaktadır. Empatinin iki farklı boyutu olduğu söylenir: duygusal ve bilişsel boyutlar. Duygusal boyut, başkalarının duygularını paylaşabilme becerisini ifade ederken; bilişsel boyut, olaylara bir başkasının bakış açısından bakabilme yeteneğini ifade eder. Eisenberg empatinin üç farklı duygusal reaksiyona sahip olduğu söylemektedir. Bu reaksiyonlar; duygusal bulaşma, mutsuz kişiye sempati ve kişisel stres olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu reaksiyonların temelinde sempati olduğunu söylemek mümkündür. Sempatinin başkalarına karşı motivasyonla yakından ilişkili olduğu ve ahlaki değerlerin kişiyi ahlaki eylemler gerçekleştirmeye motive ettiği söylenmektedir. Empati teşvik edici bir kişilik özelliği olarak görülse de bireysel kaygının sosyal davranışları olumsuz etkileyebileceği vurgulanmaktadır (Beaty, 1998; Eisenberg ve arkadaşları, 2006; Miller, 1992).

Çocuklarda empatinin geliştirilip geliştirilemeyeceği ve hangi yaşta geliştirilebileceği konusunda görüş farklılıkları bulunmaktadır. Çocukların okul öncesi dönemde benmerkezci olmaları nedeniyle olaylara başkasının bakış açısından nasıl bakacaklarını henüz bilmediklerini belirten gelişimsel bakış açısına göre, altı yaşından itibaren algı ve bilişsel gelişim arttıkça empati becerileri de artıyor. (Günindi, 2008). Bir başka görüşe göre ise empati gelişimsel bir programla artırılabilir gibi olumlu sosyal davranışları da etkileyebilir (Sezer ve Damar, 2005).

2.3.6. Prososyal davranışın boyutları ve davranış türleri

2.3.6.1. İletişim

İletişim, ilişkiler ve sosyal yaşam ihtiyacı, başlangıç noktası olarak kapsamlı terimlerle tanımlanmaktadır. Toplumsal yaşam için gerekli olmakta, en az iki kişi arasında yüz

yüze veya bazı yollarla değerlerin ve toplumsal deneyimlerin paylaşılması amacı ile gerçekleşen bir süreç olarak tanımlanmaktadır. Bu süreç en az iki kişinin varlığı ile gerçekleşmektedir (Gürüz ve Temel Eğinli, 2011). Başka bir tanıma göre iletişim, iki veya daha fazla kişi arasında gerçekleşen düşüncelerin kodlar aracılığıyla aktarım süreci olarak ifade edilmektedir. (Voltan Acar, 2013).

Hartley (2010) yedi kavram altında açıklamaktadır. Yüz yüze görüşmeyi, rolleri, çift yönlülüğü, anlamı, niyeti, süreci ve zamanı iletişimi kapsamlı bir şekilde tanımlamak için ayrı ayrı tartışmaktadır. Hartley, yapay yollarla bilgi aktaran iletişim cihazları haricinde, yüz yüze toplantıların iki kişinin yüz yüze olmasını gerektirdiğini vurgulamaktadır. İletişimde insanların birbirleriyle farklı rolleri ve ilişkileri vardır. İki yönlü iletişimde insanlar mesajların hem alıcısı hem de göndericisi olmaktadır. Sadece bilgi alışverişi yapmadan, birlikte yaratmak ve anlam alışverişinde bulunmak, bir konunun veya fikrin tamamını veya bir kısmını iletmek iletişimde bulunan insanların rolleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bir olay ya da olaylar dizisi değil, devam eden bir süreçtir. Geçmiş deneyimlerin etkisi de dahil edildiğinde ilişkiler zamanla kümülatif olarak birikmekte ve artmaktadır.

İletişimi etkileyen birçok husus bulunmaktadır. Mesajların önemi, iletişime taraf olan kişilerin önceki deneyimleri, tutumları ve değerlendirmeleri ile iletişim sırasındaki psikolojik durumları iletilerin nasıl algılandığını belirlemektedir (Gürüz ve Temel Eğinli, 2011). Aktif ya da pasif olarak dinlemek, tepki vermek, duygu durumlarını mesaj olarak iletebilmek, soru sorarak ve söyledikleriyle konuşmaya davet etmek, ben ve sen dilini kullanmak iletişimin sürmesini ve niteliğini belirlemektedir. İletişimin etkilendiği diğer hususlardan biri de kültürel faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Farklı coğrafyalardaki belirli kültür ve geleneklerin etkisi, insanlar arasındaki iletişimi etkilemektedir (Voltan Acar, 2013).

İletişim sözlü ve sözsüz bilgilerin gönderilmesini ve alınmasını içerse de mesajların iletilmesi ve aynı zamanda anlamlı olması gerekmektedir. Mesajı alan kişide iç iletişimin gerçekleşmesiyle birlikte mesajı ileten kişinin söyledikleri anlam bulmaktadır. İletişim insanların birbirini anlaması ile başlar, bu anlayış olmadan bilgiyi anlamak ve yorumlamak mümkün değildir (Johnson, 1984).

Caputo, Hazel ve McMahan (1994) kişide anlamlandırma için gerek duyulan nitelikleri; uyumlu, açık, destekleyen, eşit ve empati kurabilen olarak tanımlamıştır. Uyumlu olarak saygılı ve olumlu tutum ifade edilmek istenmiştir. Açık ile kişilerin arasında kurdukları güven bağına dayanarak samimi bir biçimde açıklama yapması; destekleyen kişi iletişim halinde olduğu diğer kişinin fikrini kavrayarak tanımlayabilmektedir. İki kişinin eşit konumlanarak saygılı olması eşit ile ifade edilirken empati, bir başkasının yerinden düşünce

ve duyguları anlayarak iletişim halinde olunan kişiye bunu iletmesi olarak ifade edilmektedir (Gürüz ve Temel Eğinli, 2011).

İletişim kurmanın yollarından biri olan sorular sıklıkla tercih edilmektedir ve soru yolu ile nasıl mesaj gönderileceğini bilmek gerekmektedir. Etkileşimlerde, duygu ve düşünceler, bir konuya odaklanmaya yönelik sorulan sorular aracılığıyla mesajlara yansıtılarak netleştirilebilmektedir. Etkileşim sürecinde sorunun içeriği ve sunulmuş şekli konuşan kişileri etkilemektedir. Aslında soruları ele almak ve sunmak, konuşmanın gidişatını değiştirebilmektedir. Kontrol soruları tarafın soruyu kabul etmesi veya reddetmesi ile sınırlanabilmektedir. Bunlar tartışma süresini kısaltacak kapalı uçlu sorulardır. Açık uçlu sorular, kişilerin konu hakkında konuşmasına olanak tanıyan, insanlara derinlemesine düşünme ve düşüncelerini açıklama fırsatı veren sorular olarak karşımıza çıkmaktadır. Teknik bir soru olmasa bile cevap bekleyen doğru cümleler iletişimi başlatmanın ve sürdürmenin bir yoludur (Voltan Acar, 2013; Hartley, 2010).

Kişilerarası iletişimde sözsüz iletişim bazen sözlü iletişime dahil edilirken bazen de işaretlerin kullanımı; vücudun duruşu, kişisel alan, dokunma, yüzün ifadesi, sesin tonu ve giyim gibi yöntemlerle insanlar kendilerine ifade alanı bulmaktadır. Aynı zamanda nezaket, arzu, ilgisizlik, korku, kaygı, mutluluk ve sevgi gibi mesajlar ileterek insanlar kendilerini ifade edebilirler (Voltan Acar, 2013). İnsanlar arasındaki iletişimin doğası ve içeriği, insanların özelliklerini, eylemlerini ve ilişkilerini yansıtmaktadır (Hartley, 2010).

İnsan toplumda hayatta kalabilmek, kabul edilebilmek ve birlikte yaşayabilmek için çevresiyle etkileşim halinde olmaktadır. Bu amaçla insanlar duygu, düşünce ve değerlerini çeşitli semboller aracılığıyla aktararak iletişim kurmaktadır (Dökmen, 1994). İletişim anne karnında başlamakta ve kişinin hayatı boyunca devam etmektedir. Anne rahminden itibaren kurulan ve doğum sonrasında da devam eden iyi iletişim süreci, bebeğin ilerleyen dönemlerinde sağlıklı bir insan olmasının temelini oluşturacaktır. İletişim becerilerinin zaman içinde gelişmesine paralel olarak çocuğun sosyal ve dil gelişimi de bu becerilerden etkilenecektir (Yaşar Ekici, 2018).

Dil gelişimi çok fazla çalışma gerektirir. Ancak iletişim sadece dille ilgili olmayıp, jest ve mimikler, göz teması, aktif dinleme, konuşurken empati kurma, uygun geri bildirim verme, iletişimi başlatma ve sürdürme gibi birçok beceriyle de ilgilidir (Görgülü, 2009). İletişim sürecinin temeli dinlemeyle başlar ve sözlü girdi ve yorumlama gibi bilişsel süreçle devam eder. Etkili iletişimde dinleme, yalnızca sözlü bilginin anlaşılmasıyla değil, aynı zamanda doğru yorumlanması ve anlamlı yanıtların oluşturulmasıyla da gerçekleşir. İletişim sırasında anlamlı sorular sorma, bilgileri özetleme, duyguları ifade eden ifadeler kullanma,

dinleme ihtiyacını ifade etme gibi birçok beceri mümkündür (Ceyhan, 2006; Korkut Owen ve Bugay, 2014).

Sağlıklı bir toplum oluşturabilmek için topluluk üyelerinin girdikleri tüm sosyal ortamlarda iyi etkileşim içinde olmaları önemlidir. Bu da ancak etkili iletişim becerilerinin kazanılmasıyla başarılabilir. Bu beceriler öğrenmede, davranış ve duyguları yönetmede ve sosyal ilişkilerde önemli bir rol oynamaktadır (Atabey, 2018; Cohen, 2010). Duygu ve düşüncelerini anlayan ve bunları uygun şekilde ifade edebilen çocukların sevmeye ve sosyal davranış sergileme konusunda daha başarılı oldukları bilinmektedir (Roberts ve Strayer, 1996).

2.3.6.2. Empati

Prososyal davranışların gelişiminde ve gözlemlenmesinde empati ile ilgili duyguların gelişimi önemli görülmektedir. Empati, bir kişinin bir durum karşısındaki duygulanış biçiminin anlaşılması, hissettiği biçimde hissedilmesi ve benzer tepkilerde bulunulması olarak tanımlanmaktadır (Eisenberg ve arkadaşları, 2006). Başka bir tanımda ise empatinin anlaşılma ve duygusal durumun önemine vurgu yapılmakta başkasını anlamak ve hissettiklerini dolaylı bir biçimde yaşamak gerekliliğinden söz edilmektedir (Berk, 2009). Bir diğer tanımda empatinin paylaşma ve duyguyu anlamaktan ve başkalarının duygu durumuna karşı hassas davranmaktan bahsedilmekte empatinin yardım ve iş birliği ile bağlantılı olduğu söylenmektedir (Rathus, 2006).

Hoffman (2007) empati tanımı yaparken farklı kelimeler yerine, anlamına odaklanmayı tercih etmiştir. Empatik tepkinin en önemli şartının, kişinin başkalarının duygularıyla empati kurmasını sağlayan zihinsel süreçler olduğunu söylemektedir. Empati ile kişi diğerini anlamakta, aynı şeyleri hissetmekte ama karşısındakinin durumuna tepkide bulunmamaktadır. Bu süreçte, olaya tanık olan kişi ile olayı yaşayan kişinin duygusal tepkileri benzemekte ancak bazen farklılaşmaktadır (Örneğin; saldırıya uğrayan kişi üzülmede, saldırıya uğrayan kişi öfkelenmektedir.). Hoffman umutsuzluk ve depresyon duygusuna odaklanmaktadır. Çünkü; Sosyal tepkinin ihtiyacı, sorun yaşayan kişiye yardım etmek olmaktadır.

Empatiyi duygusal tepkilerden, özellikle de sempati ve benlik kaygılarından ayırmak önemlidir. Sempati; empatiden gelen bir tepki olarak karşımıza çıkmakta aynı zamanda diğer kişinin bakış açısını almayı ve hafızadaki bilgiyi yeniden düzenlemeyi içeren zihinsel süreçlerden de gelmektedir. Öte yandan, benlik kaygısı başka bir kişinin sorununa maruz kalmaktan kaynaklanır ve birey özel bir kaygı hisseder (Eisenberg ve arkadaşları, 2006; Robinson, 2008). Örneğin; bazı çocuklar yetişkinlerin ve akranlarının öfkesi nedeniyle stres

yaşarmakta bu stresi azaltmak için acı çeken diğer insanlara değil kendilerine odaklanmaktadır. Bunun sonucunda empati sempatiye dönüşmektedir. Bu duygusal süreç, bireyin koşullarına bağlı olarak empatiye, kişisel strese, çaresizliğe, sempatiye dönüşebilmekte ve prososyal davranışlar böyle gelişmektedir. (Berk, 2004).

Empatik tepkiler kişinin deneyimleri ve bu deneyimlerin kapsamına bağlı olarak değişiklik göstermektedir. İnsanların gördükleri olaylar, kendi hayatları ve çevrelerindeki insanların deneyimlerinin parçası olmakta, deneyimlerini zenginleştirmekte ve olaylar arasındaki bağlantıyı arttırmaktadır. Deneyim benzerliği empati için bir ön koşul olmasa da süreci yönlendiren bir unsur olmaktadır. Benzer deneyimlerin olmadığı durumlarda diğer insanları tanımaya çalışmak önem kazanmaktadır. Bu sayede kişi, kendini yansıtmayı, kişisel farkındalığını ve kişinin duygularıyla özdeşleşme yeteneğini geliştirmektedir. Bebek ve bebeğe bakım sağlayan kişi arasındaki etkileşim sonraki yıllarda ortaya çıkan empatik tepkilerin belirleyicisi olmaktadır (Robinson, 2008). Bu yılları olumlu gelişme içinde geçiren bireyler daha fazla paylaşmakta, yardım etmektedir (Berk, 2004).

İnsanlar hayatta kalabilmek için ilişkiye ve empatiye ihtiyaç duymaktadır. Bunların varlığı kişinin yaşam kalitesini, sosyallığını arttırmaktadır (Hoffman, 2000). Empati ile gündelik hayatımızdaki çatışmaları azalabilmekte ve yakınlık geliştirmek mümkün olmakta bu sayede dayanışmanın artmasına fırsat sağlanmaktadır (Özbek, 2004).

Empati erken çocukluk döneminde prososyal davranışlar için bir temel oluşturmaktadır. Çocuklar bu dönemde duyguları yansıtıcı özellik göstermektedir. İlerleyen yaşlar ile birlikte bakış açısı kazanmaya bağlı olarak empati davranışının daha fazla gözlemlenmesi söz konusudur (Berk, 2004). Yetişkinlerde empati yoluyla iletişim kurmak, iletişimin niteliğini arttırmaktadır. Empati kuran kişinin temel gayesi bireye yardım edebilmektir (Decety ve Jackson, 2004).

2.3.6.3. Özgecilik

Bireyin bir başkasına yardım etmesi olarak bilinen prososyal davranıştır (Kail, 2004). Prososyal davranışın bir boyutu olan özgeciliğin insanların doğasında bulunmakta olduğunu söyleyen Hoffman özgeciliği kendini boşvererek bir başkasının içinde bulunduğu durumlara yönelik tepkide bulunmak olarak tanımlamaktadır. İnsanların kendi iyi olma halini düşünmeye yönelik tepkilerinden ayrılan bir tutumdur. Bu ayrışmanın sebebi başkalarına karşı sorumlu hissetmek ve yardım etmektir (Hoffman, 2007).

Bireyin kendi yararını gözetmeksizin karşıdaki kişi ya da kişileri düşünerek davranışta bulunması gerekmektedir. Özgecilik kavramı tanımlanırken prososyal davranış ve yardım içeren davranış olarak tanımlanmaktadır (Karadağ ve Mutaftçılar, 2009). Özgecilik kavramı

yerine prososyal davranış kavramının kullanıldığı görülmektedir. Buna rağmen prososyal davranışın. Daha kapsayıcı olduğu ve özgeciliği de kapsadığı söylenmektedir çünkü yardım eden kişi özgecilikte durum sonuçlanana kadar ona bir değer harcarken prososyal davranışlarda böyle bir değer harcamak söz konusu değildir (Eisenberg, 1982; Scott ve Seglow, 2007; Yıldız ve arkadaşları, 2012).

Özgecilik davranışında bulunmaya yönelten güdünün ne olduğuna odaklanmak gerekmektedir (Krebs ve Hesteren, 1994). Kişileri bu davranışta bulunmaya itenin sorumluluk duymak olduğu bilinmektedir ancak erken çocukluk döneminde bu sorumluluğa yönelik bilinç yetişkinliğe oranla az ölçüde geliştiği için çocukların yardım etmek için neler yapabileceğine ya da nasıl yardım edeceğine dair bir fikri bulamamaktadır. Başkalarının ihtiyaçlarını anlamaya başladıkça yetişkinlikte sergileyeceği özgeci davranışların temellenmeye başladığı görülmektedir (Kail, 2004). Çocukların yaşları ilerledikçe özgeci davranışlarında da artış görülmektedir (Benenson vd., 2007).

Çocuklar karşılıklı iletişimde bulunduğu kişilerle çıkar ilişkisi kurmazlar. Bu nedenle doğal hallerinin özgeci olduğunu söylemek mümkündür. Çocuklar davranış edinirken bu davranışları istedik yönde değiştirmek adına pekiştirme yöntemleri kullanılabilmektedir. Ancak bu durum ile birlikte çocuğun karşılık beklemesine de sebep olunmaktadır. Bunun yerine çocuklara model olarak davranışta seçenekler sunmak gerekmektedir (Warneken ve Tomasello, 2006).

2.3.6.4. Yardım

Yardım etme, ihtiyaç sahibi insanlara karşılık beklemeden yardım etme davranışını ifade eder (Ayten, 2009; Fersahoğlu, 2001). Bu davranış verici olma bilincine dayanır ve kişiyi harekete geçiren bir olgudur. Yardım etme davranışının temelinde bilgi ve beceri sahibi olma ile empati kurma önemli rol oynar (Staub, 1978).

Çocuklarda yardım etme davranışının gelişimi incelendiğinde, okul öncesi dönemde bu davranışların arttığı ve prososyal davranışların geliştirilebildiği görülmüştür. Araştırmalar, bebeklerin doğal olarak yardım etme eğiliminde olduğunu ve farklı bağlamlarda yardım etmeye motive olduklarını göstermektedir. Üç ila dört yaşlarındaki çocukların yardım etme davranışları gösterdiği ancak altı yaşındaki çocukların daha fazla yardım davranışı sergilediği belirlenmiştir (Nielsen ve arkadaşları, 2014).

Çocukların ev işlerinde yetişkinlere yardım etme davranışları, taklit yoluyla öğrenildiği ve ne zaman yardım edeceklerine karar vermekte zorlandığı ve sembolik durumlarda bu davranışı sergileyebildikleri belirtilmiştir. Ayrıca, çocukların yardım etmeye istekli oldukları vurgulanmıştır. Bu nedenle çocukların yardım etme davranışını

benimsemeleri için ilgi gösterme, olumlu saygı gösterme, ikna etme veya koruma gibi davranışları öğrenmeleri gerekmektedir. Çocuklara yardım etme becerilerini öğretmek, olumlu rol model olmak ve empatiyi geliştirmek önem taşımaktadır (Dworetzky, 1990).

2.3.6.5. İş birliği

İş birliği, insanların zaman ve enerji harcayarak ortak bir amaç doğrultusunda hareket etme durumudur. İş birliği, benzer amaç ve ilgi alanlarına sahip kişilerin bir araya gelerek çaba harcaması olarak da ifade edilmektedir (Gürüz ve Temel-Eğinli, 2008; Sözkese, 2015). Ortak hedefler belirlemek, bu hedeflere yönelik hareket etmek ve paylaşmak, insanların işbirlikçi olduğunu gösterir. İş birliği sayesinde görevler daha kolay tamamlanır, iş arkadaşlarıyla daha iyi ilişkiler kurulur. Bu nedenle iş birliğinin prososyal davranış olduğu söylenebilmektedir (Warneken ve Tomasello, 2006).

Çocukluk döneminde akranlarla etkileşimin, işbirlikçi davranışların ve gelişim alanlarının olumlu şekilde etkilendiği araştırmalarla gösterilmiştir. Çocukların oyun yoluyla plan yapmaları, ortak hedefleri paylaşmaları ve rolleri belirlemeleri, işbirlikçi davranışların gelişiminde önemli bir etkidir (Dağal ve arkadaşları, 2006; Konner, 1993).

Araştırmalar, yapılandırılmış eğitimde iş birliği ve ortak çalışma becerilerine odaklanmanın altı ve sekiz yaşındaki çocukların bilişsel ve dil becerilerinin gelişimine olumlu katkı sağladığını ortaya koymuştur. İş birliği ve ortak çalışma becerileri, akademik başarıya ve okuma becerilerine olumlu yönde etki etmektedir (Richard ve arkadaşları, 2004).

2.3.6.6. Paylaşma

Paylaşma, başkalarıyla benzer özellikleri, bilgileri veya durumları paylaşma yeteneğidir (Sözkese, 2015). Paylaşmak insanlar arasındaki ilişkileri güçlendirir ve çocuklar için önemli bir sosyal beceridir. Paylaşım davranışı genellikle dört yaşından sonra gelişmeye başlar ve bilişsel süreçlerle ilişkilidir (Eisenberg ve Fabes, 1998; Fabes ve arkadaşları, 1999).

Çocukların çevresindeki gelişimsel etkiler ve etkileşimler, paylaşım davranışlarını şekillendirmektedir (Beaty, 1998; Miller, Eisenberg, Fabes ve Shell, 1996). Çocukların genişleyen sosyal çevreleri ve artan sosyal etkileşimleri, paylaşma eğilimlerini etkiler. Ancak dört yaş civarında, çocuklar kendi çıkarlarını önemsemeye başlarlar ve bu dönemde paylaşım davranışları belirgin bir şekilde artar. Ancak, benmerkezci bir çocukta dört yaşına kadar paylaşım davranışı beklenmez. Bu nedenle, çocuklara paylaşmanın önemi ve değeri öğretilmelidir (Blake ve Rand, 2010; Gülay ve Akman, 2009; Öztürk-Samur, 2011; Shaw ve Olson, 2012; Svetlova, Nichols ve Brownell, 2010).

Paylaşım davranışını etkileyen faktörler arasında çocuğun eşyaya sahip olma süresi, paylaşacak eşyaya sahip olup olmama, eşyanın niteliği ve değeri bulunmaktadır. Çocuklarla iletişim kurarken, onların duygularını anlamak ve önemsemek önemlidir. Bu şekilde, çocuklara kendi alanlarına saygı duymaları ve başkalarının alanlarına da saygı göstermeleri öğretilir. Paylaşım, kişisel alan ve saygıyla bağlantılıdır ve çocuklara bu kavramlar öğretilmelidir (Beaty, 1998; Bilgin, 2004; Uzmen, 2001).

2.3.7. Dergi ve çocuk

Dergi eski dildeki adı ile *mecmua* derlemek toplamak anlamına gelmektedir. Her derginin farklı bir hedef kitlesi vardır.

İngiltere ve Amerika’da 19. Yüzyılda çocuk dergilerinin günümüzdeki haliyle benzer özellikte karşımıza çıktığını söylemek mümkündür. İngiltere’nin bu dergileri yayınlamaktaki başlıca amacı bilgi vermek ve ahlaki düşüncelerin aşılması olarak karşımıza çıkmaktadır. İlerleyen zamanda çocukların ilgi, merak, yaratıcılık ve hayal güçlerini destekleyecek dergiler basılmaktadır (Oğuzkan, 1986).

Ülkemizde çocuklar için basılan ilk dergi özelliğini taşıyan *Mümeyyiz ve Eftal* 1875 yılında yayınlanmıştır. Dönemin aydınları okuma kültürünün oluşumu için dergi yayınlanmasını önemli bulmuşlardır. Bu dergiler haftalık, on beş günlük ya da aylık yayınlanmıştır. Dergilerde Fransız etkilerinin görünmesinin yanı sıra kültürel öğelerin aktarılması, toplumsal değerlerin öğretilmesi büyük önem taşımaktaydı (İnsel, 1984).

Cumhuriyetin başlarında çocuk dergileri eğitimciler tarafından hazırlanmaktaydı. Dergilerin içeriğini akılcı ve bilimsel davranmak, vatanını sevmek, milli bilinç oluşturmaktaydı (İnsel, 1984).

Çocuk dergilerinin Latin harfleri ile basılmaya başlanması 1928 Harf Devrimi ile başlamıştır. Bununla birlikte halkın büyük çoğunluğunun okur-yazar hale gelmesi dönemin en önemli amacı olmaktadır. Çocuklara yarının yetişkinleri gözüyle bakıldığı için çocuk dergileri yayınlanmaya devam ettiği görülmektedir. Bu dergilerin bilmece ve fıkralarla eğlenceli hale getirilmeye çalıştığı görülse de nihai amacı eğitim ve öğretimdir.

1928 yılından sonra eğitimci kökenli olan Demiray’ın ve Gürtunca’nın yayınladıkları dergilerin üniteler halinde basılması okuldaki eğitime destek amaçlı bir üretkenlik sergilediklerini ortaya koymaktadır (İnsel, 1984).

1950 yıllarında yayına girmiş olsa da 1960 yılında giderek popülerleşen içeriğini çizgi-romanların oluşturduğu çocuk dergileri 1970’li yıllara kadar geniş bir etkiye sahip olmaktadır.

Harf devriminden sonra yayınlanan çocuk dergilerinin içerikleri eğitim öğretimi amaçlamaktayken, 1950 yılından sonra basılan içeriğini çizgi romanların oluşturduğu çocuk dergilerinin boş vakit geçirmek amacına evrilmiştir. İçeriğini oluşturan şiddet öğeleri ve argo söylemler nedeniyle eğitimciler bu dergilerin zararları hakkında eleştiride bulunmuştur (İnsel, 1984).

1970 yılından sonra daha çok Amerikan yapımı karakterlerin isimlerinin yer aldığı dergiler karşımıza çıkmaktadır. Bu yıldan sonra içinde bulunduğumuz çağa kadar yayın hayatına devam eden dergi bulunmamaktadır. Yine de geçmişten günümüze yayınlanan çocuk dergileri çocukların psiko-sosyal gelişimlerinde oldukça büyük bir etkiye sahiptir (Göktürk, 2001).

Ülkemizde yayınlanan dergilerin %90'ı yetişkinlere yöneliktir. Çocuklar için hazırlanan dergiler geniş yaş aralığını kapsamaktadır. Bu yönüyle dergilerin çocukların gelişim özelliğine, ilgi alanlarına göre çeşitlenerek farklılaştığını söylemek oldukça zordur.

Çocuklar için dergileri çekici hale getiren ek olarak verilen hediye, oyun, oyuncaklar olmaktadır. Yine de dergilere çok fazla rağbet gösterilmemektedir. Bunun nedeni olarak çocukların yakın çevresi tarafından basılı medya ile tanıştırılmaması gösterilebilir. Ailenin bireysel olarak eğitimcilerin sınıfça dergilere abone olması dergi okuma alışkanlığının gelişmesine yardımcı olacaktır.

Dergiler kitaplarla benzer işlevde hayal gücünü canlandırıcı özelliklere sahiptir. Dergiler çocukların araştırmacı yönünü desteklemektedir.

2.3.8. Türkiye’de çocuk dergiciliği

Türkiye’de çocuk dergiciliği, çocukların eğitimsel ve kültürel gelişimlerinde önemli bir yere sahiptir. Bu dergiler, çocukların okuma alışkanlıklarını geliştirmelerine, dil becerilerini güçlendirmelerine ve eleştirel düşünme yetilerini kazanmalarına destek olur (Demir ve Yılmaz, 2018). Çocuklara yönelik yayınlar, eğitici ve eğlendirici içerikleri bir araya getirerek onların ilgisini çekmeyi amaçlar. Hikayeler, bulmacalar, bilimsel makaleler, çizgi romanlar ve çeşitli etkinlikler gibi farklı içerik türleri sunan bu dergiler, çocukların hem eğlenmesini hem de öğrenmesini sağlar (Kaya, 2020).

Çocuk dergiciliği, pedagojik açıdan değerlendirildiğinde, içerik kalitesi ve eğitici değeri ile ön plana çıkar. Türkiye’de bu alanda yapılan araştırmalar, çocuk dergilerinin çocukların bilişsel gelişimine olumlu katkılar sunduğunu ortaya koymaktadır (Sönmez ve Çetin, 2019). Çocukların yaş ve gelişim düzeylerine uygun içerik sunulması, öğrenme süreçlerinde büyük önem taşır. Bu nedenle, çocuk dergilerinin hazırlanması sürecinde çocuk gelişim uzmanları, pedagoglar ve eğitimcilerle iş birliği yapılması gerektiği vurgulanmaktadır.

(Acar, 2021). Erken çocukluk döneminde sunulan içeriklerin, dil gelişimi, sosyal beceriler ve duygusal zekâ üzerinde destekleyici bir etkisi olması beklenmektedir.

Türkiye'de çocuk dergiciliği alanında çok sayıda yayın bulunmaktadır. Türkiye'de yayımlanan ilk çocuk dergilerinden biri olan Çocuk Sesi (1919-1922), çocuklara yönelik eğitici ve öğretici içerikler sunarak onların bilgi ve görgülerini artırmayı hedeflemiştir (Er, 2018). Çocuk Haftası (1924-1928) ise eğitici yazılar ve çocukların gelişimine katkı sağlayacak içeriklerle dolu olup, çocukların kendi yazılarını ve resimlerini içermekteydi (Kaya, 2017). Cumhuriyet dönemi çocuk edebiyatına katkı sağlayan bir diğer önemli dergi Çocuk Sesi (1925-1927) de çocukların ruhsal ve bedensel gelişimlerini destekleyecek içerikler sunmuştur (Er, 2018).

Arkadaş (1948-1954), çocukların kültürel ve entelektüel gelişimine katkı sağlayan hikayeler, şiirler ve yazılar içeriyor; Türk ve dünya edebiyatından çocuklara uygun eserler yayımlıyordu (Gök, 2009). Uzun yıllar boyunca yayımlanan ve dönemin çocukları üzerinde büyük etkisi olan Doğan Kardeş (1945-1978) dergisi, macera öyküleri, eğitici bilgiler, karikatürler ve resimli hikayelerle çocukların ilgisini çekmiştir (Aslan, 2015). Milliyet gazetesi tarafından yayımlanan Milliyet Çocuk (1970-1990) dergisi ise eğlenceli ve öğretici içeriklerin yanı sıra, çocukların gelişimini destekleyecek faaliyetler de sunmuştur (Demir, 2011). Benzer şekilde, Tercüman gazetesi tarafından yayımlanan Tercüman Çocuk (1970-1980) dergisi de eğitici ve öğretici makalelerin yanı sıra, çizgi romanlar ve bulmacalarla çocukların ilgisini çekmiştir (Özdemir, 2014).

1980'lerde popüler olan Şirinler dergisi, çizgi film karakterleri Şirinler'in hikayelerini içermekte ve çocuklar arasında büyük popülariteye sahipti (Karaman, 2013). TÜBİTAK tarafından yayımlanan Bilim Çocuk (1998-günümüz) dergisi, bilim ve teknoloji konularında çocuklara yönelik içeriklerle çocukların bilimsel merakını uyandırmakta ve geliştirmektedir (TÜBİTAK, 2024). Yine TÜBİTAK tarafından yayımlanan Meraklı Minik (2007-günümüz) dergisi, okul öncesi çocuklara yönelik olup, çocukların öğrenme sürecini destekleyecek eğitici ve eğlenceli içerikler sunmaktadır (TÜBİTAK, 2024). Bilim Çocuk", "Meraklı Minik", "Popüler Bilim" ve "TÜBİTAK Çocuk" gibi dergiler, bilimsel bilgileri çocuklara eğlenceli ve anlaşılır bir dille sunmayı hedefler (TÜBİTAK, 2020). Bu yayınlar, çocukların bilimsel meraklarını ve araştırma isteğini artırırken, aynı zamanda milli değerleri ve kültürel mirası da aktarmak gibi önemli bir işlev üstlenmektedir (Şahin ve Kaya, 2022). Ayrıca, farklı disiplinlerde bilgi sunarak, çocukların geniş bir bakış açısı geliştirmesine de katkı sağlamaktadır.

Heidi (1980'ler ve 1990'lar) ve Red Kit (1980'ler ve 1990'lar) gibi karakter dergileri de çocuklar arasında oldukça popüler olmuş ve nostaljik bir etki yaratmıştır (Demir, 2010; Özkan, 2015).

Türkiye'de çocuk dergiciliği, çocukların eğitim ve gelişim süreçlerine önemli katkılar sunan bir alan olarak öne çıkmaktadır. Dergilerin içerik ve tasarım özellikleri, çocukların ilgisini çekmeyi başarmalı ve onların öğrenme süreçlerine olumlu katkıda bulunmalıdır. Akademik çalışmalar, bu yayınların çocukların gelişimine olan etkilerini incelemeye devam etmekte ve daha etkili içerikler geliştirilmesi için öneriler sunmaktadır (Demir ve Yılmaz, 2018; Acar, 2021). Türkiye'de çocuk dergiciliğinin gelişimi, çocukların kültürel, bilişsel ve sosyal gelişimlerini destekleyecek bir eğitim aracı olarak değerlendirilmeye devam etmektedir.

Bu dergiler, Türkiye'de çocuk edebiyatı ve çocuk yayıncılığı alanında, farklı dönemlerde çocukların kültürel ve entelektüel gelişimine katkı sağlamıştır. Çocukların eğitimi, eğlencesi ve genel kültürünü artırma amacı güderek Türkiye'de önemli bir yere sahip olmuşlardır. Her bir dergi, dönemin koşullarına göre farklı içerikler sunarak çocuk edebiyatına ve kültürene önemli katkılarda bulunmuştur.

2.3.9. Konuyla ilgili çalışmalar

Bu bölümde araştırma konusuyla ilgili yapılan çalışmalara *Prososyal Davranışlar ile İlgili Yapılan Çalışmalar* ve *Dergiler ile İlgili Yapılan Çalışmalar* olmak üzere iki başlıkta yer verilmiştir.

2.3.9.1. Dergiler ile ilgili yapılan çalışmalar

Bu bölümde geçmişten günümüze dergiler ile ilgili yapılan çalışmaların bir bölümüne yer verilmiştir.

Jay (1979) tarafından yapılan çalışmada, ilkokul çağındaki çocukların dergi, çizgi film ve televizyon programlarındaki reklamlara karşı tutumları incelenmiştir. Çalışma, dört adet üçüncü, dördüncü, beşinci ve altıncı sınıf öğrencisinden oluşan bir örneklem üzerinde gerçekleştirilmiştir. Veriler, çocukların okumaya yönelik tutumlarını belirlemek amacıyla tasarlanmış bir ölçek kullanılarak toplanmıştır. Araştırma sonuçları, çocukların dergilerde yer alan reklamlara olumlu, televizyon programlarındaki reklamlara ise olumsuz yaklaştıklarını ortaya koymuştur.

Moro ve Lesnik (2001) "Çocuk Dergilerinde Eğitimsel Değerlerin Değerlendirilmesi" başlıklı çalışmalarında, çocuk dergilerinde bulunan eğitimsel değerleri incelemişlerdir. Araştırmada öğretmenlerle yapılan görüşmeler sonucunda, öğretmenlerin %76'sının

sınıflarında dergi kullandığı ve %81'inin tüm öğrencilerin dergi okuması gerektiğine inandığı belirlenmiştir. Öğretmenler ayrıca ders içeriklerini desteklemek amacıyla dergileri kullandıklarını ifade etmişlerdir.

Gırbetoğlu (2007) çalışmasında, Osmanlı II. Meşrutiyet döneminde çıkan çocuk dergilerindeki öykü, fıkra, şiir ve yazıları ahlaki gelişim açısından analiz etmiştir. Bu dönemde yayımlanan "Kudek Dost", "Friend" ve "Maktepli" gibi çeşitli dergiler araştırmanın örneklemine oluşturmuştur. Dergilerde "kardeşlik" ve "vatanseverlik" gibi temalar işlenmiş, milli kimlik ve İslam'a vurgu yapılmıştır. Veriler genel anket yöntemi kullanılarak toplanmış olup, sonuçlar, çocuk dergilerinin ahlaki değerler açısından eksiklikleri olduğunu ve eğitimin ahlaki değerlere ilişkin kitaplarla desteklenmesi gerektiğini ortaya koymuştur.

Jones ve Reed (2009) tarafından yapılan araştırmada, Avustralya'da yayımlanan çocuk dergilerindeki markalı gıda ürünlerinin kalitesi ve seçimi incelenmiştir. 2005 yılına ait en çok satan yedi çocuk dergisi örneklem olarak seçilmiş ve nitel araştırma yöntemleri ile içerik analizi yapılmıştır. Sonuçlara göre, dergilerde gıda reklamlarının çocuklara yönelik kuralları ihlal edebileceği tespit edilmiştir. Ayrıca, dergilerde gizli gıda pazarlamasının varlığı ve çocukların ticari gıda mesajlarına karşı korunmadığı belirlenmiştir.

Duman ve Doğdo (2010) çalışmasında, 1930-1950 yılları arasında yayımlanan çocuk dergilerinde vatandaşlık bilincinin ve milli perspektifin nasıl sunulduğunu incelemişlerdir. "Çalışkan Çocuk", "Çocuk Alemi", "Çocuk Duygusu" gibi dergiler, araştırmanın örneklemine oluşturmuştur. Nitel araştırma yöntemleri ve literatür taraması kullanılarak yapılan araştırmada, çocuk dergilerinin vatandaşlık eğitiminde önemli bir araç haline geldiği sonucuna ulaşılmıştır.

Kaptan ve Sürmeli (2011) araştırmalarında, çocuk dergilerindeki yazıların okunabilirlik sorunlarını ve bu sorunlara yönelik görüşleri ele almışlardır. "Diyanet Çocuk", "Ebe Sobe" ve "Türkiye Çocuk" gibi dört dergiyi örneklem olarak kullanarak literatür taraması yöntemiyle değerlendirmişlerdir. Araştırma sonucunda, küçük yazı tiplerinin okunabilirliği olumsuz etkilediği ve satır ile paragraf aralıklarının olmamasının da bu soruna katkıda bulunduğu bulunmuştur.

Jones, Gregory ve Kerwin (2012) çalışmasında, Avustralya'da yayımlanan çocuk dergilerinde markalı gıda ürünlerinin reklamlarını incelemiştir. Çalışmada, literatür taraması yöntemi kullanılarak gıda reklamlarının oranı ve içerikleri analiz edilmiştir. Bulgular, sağlıksız gıda reklamlarının çocuk dergilerinde önemli bir yer tuttuğunu ve bu tür reklamlara yönelik düzenlemelerin gözden geçirilmesi gerektiğini göstermektedir.

Carvalho (2013), "Sosyal Göstergebilim ve Okuryazarlık" başlıklı çalışmasında, Portekiz'de yayımlanan "Visao Junior" çocuk dergisinin reklam içeriklerinin oluşturduğu sosyal anlamları incelemiştir. Araştırma, derginin görsel ve yazılı içeriklerinin çocukları kültürel ürünleri tüketmeye teşvik ettiğini ortaya koymuştur. Derginin, diyet ve egzersiz konularında çocukların farkındalığını artırmayı hedeflediği belirlenmiştir.

Yiğitbaşı (2014), Türkiye'de yayımlanan "TRT Çocuk Dergisi" üzerine bir araştırma yaparak, bu derginin içeriğini analiz etmiştir. Nisan 2012-Mart 2013 döneminde yayımlanan 12 dergiyi örneklem olarak kullanarak, nitel araştırma yöntemlerinden literatür analiz yöntemini kullanmıştır. Bulgular, derginin kapağı ve içeriğinin TRT Çocuk kanalının kahramanları tarafından şekillendirildiğini ve bu derginin popüler kültür dergilerinden farklı bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir.

Tuğluoğlu (2015) çalışmasında, 1913-1919 yılları arasında yayımlanan "Öğrenci Dergisi Defteri"ni incelemiştir. Bu derginin, ülkenin mevcut koşullarından kurtarılması ve genç neslin eğitimi amacıyla yayımlandığı tespit edilmiştir. Araştırmada, "literatür tarama yöntemi" kullanılarak veriler toplanmış ve derginin uzun soluklu bir yayın olarak çocuklara yönelik değerleri korumaya devam ettiği sonucuna ulaşılmıştır.

Alabaş ve Kamer (2016) çalışmalarında, 1945 yılında yayımlanmaya başlayan "Afacan Çocuk Gözü" dergisinin içeriğini incelemişlerdir. Derginin, çocukların eğitimi ve iyi davranışlar kazanmalarına yönelik içeriklerle dolu olduğu belirlenmiştir. Araştırmada "nitel tarama yöntemi" kullanılmış ve bulgular, derginin çocuklara iyi alışkanlıklar kazandırmak ve iyi insan olmayı öğretmek üzerine odaklandığını göstermektedir.

Kuyucu (2016) çalışmasında, Türkiye'de yayımlanan çocuk dergilerinde kullanılan reklamları incelemiştir. "National Geographic Kids", "Peppy", "Atlas Kids", "Bilim Kids" ve "TRT Kids" dergilerinin 2015-2016 yıllarına ait tüm sayıları analiz edilmiştir. Araştırma sonuçları, bazı çocuk dergilerinde ebeveynlere yönelik reklamların yer almadığını ve bu dergilerin çocukların okuma alışkanlıklarını olumsuz etkilemediğini göstermiştir.

Yılmaz (2017) çalışmasında, "Çocukların Dünyası" dergisini Osmanlıcılıktan Türk Milliyetçiliğine geçiş perspektifiyle incelemiştir. Çalışmada, Çocukların Dünyası dergisinin yetmiş dokuz sayısı analiz edilmiş ve derginin milli politika anlayışını yansıttığı tespit edilmiştir. Bu araştırmada, literatür tarama yöntemi kullanılarak veriler toplanmıştır.

Alabaş (2018) çalışmasında, "Çocuk Haftası" dergisinin çocuk eğitimi açısından değerlendirilmesini önermiştir. Derginin, çocukların okuma becerilerini geliştirmeye ve genel kültürel bilgilerini artırmaya yönelik içerikler sunduğu belirlenmiştir. Araştırma, "makale

inceleme yöntemi" kullanılarak gerçekleştirilmiş ve bulgular, derginin çocukların değerlerini ve okuma alışkanlıklarını desteklemeye odaklandığını göstermektedir.

Erdil (2018) çalışmasında, Türkiye Cumhuriyeti'nin Latin harfleriyle yayımlanan ilk çocuk dergisi olan “Te Reo Tamariki”yi incelemiştir. Çalışma, derginin dil kullanımı ve çocuklara yönelik mesajlarını değerlendirmiştir. Bulgular, derginin yazım kuralları ve çocuklara yönelik yaklaşımında bazı eksiklikler olduğunu ortaya koymuştur.

Holliday (2018), “Jack and Jill May Live: A Historical Analysis of the Children's Magazine 'Baidres’” başlıklı çalışmasında, çocuk dergilerinin editoryal ve yayın politikalarını incelemiştir. Bulgular, derginin içeriğinde savaş propagandası ve yasadışı reklamların yer aldığını göstermiştir. Bu da derginin, çocuklara yönelik olumsuz etkileri olabilecek içerikler sunduğunu ortaya koymaktadır.

Rea (2018) çalışmasında, Arjantin'de yayımlanan çocuk dergisi “Billiken”i eğitim, popüler edebiyat ve vatandaşlık konularını ele alarak incelemiştir. Araştırma, derginin Arjantin toplumunda eğitim ve kültür üzerindeki etkilerini değerlendirmiş ve milli eğitim politikasını takip ettiğini ortaya koymuştur.

Karagöz (2019) araştırmasında, “TRT Çocuk” dergisinde kitap tanıtımlarına odaklanarak bir inceleme yapmıştır. Araştırmada 2010-2018 yılları arasında yayımlanan dergi sayıları örneklem olarak kullanılmış ve literatür analiz yöntemi ile veriler toplanmıştır. Sonuçlar, dergide Türk eserlerinin tanıtımının çocukların ulusal kimliği üzerinde olumlu etkiler yarattığını göstermiştir.

Jahani, Sanat Jo ve Behzadi (2018) çalışmalarında, Farsça çocuk dergilerinde Guilford'un yaratıcılık bileşenlerinin kullanımını incelemiştir. Çalışmada, nitel analiz yöntemleri kullanılarak çocuk dergilerinde yaratıcılığın varlığı ve bu konudaki eksiklikler belirlenmiştir.

Pembegül (2019), TÜBİTAK tarafından yayımlanan çocuk dergilerinde yer alan çocuk hakları konusundaki makaleleri incelemiştir. Araştırmada, BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin çeşitli maddelerine atıfta bulunularak, dergilerde bu konulara ne kadar yer verildiği değerlendirilmiştir. Bulgular, çocuk haklarıyla ilgili farkındalığın artırılması gerektiğini göstermektedir.

Gezmen (2019) “Eğitim Aracı Olarak Çocuk Dergileri: Mavi Kırangıç Çocuk Dergileri” başlıklı çalışmasında, Mavi Kırangıç dergisinin içerik ve format açısından eğitim ve öğretimi destekleyip desteklemediğini analiz etmiştir. Sonuçlar, derginin eğitim amaçlı içeriğinin yeterince güçlü olmadığını ortaya koymaktadır.

Ağan (2020) çalışmasında, TÜBİTAK tarafından yayımlanan "Meraklı Minik" dergisini yapısal ve içerik özellikleri açısından değerlendirmiştir. Araştırma, derginin çocuklara yönelik içeriklerinin çoğunlukla uygun olduğunu, ancak bazı yapısal eksikliklerin bulunduğunu tespit etmiştir.

Koçer (2020) "İyi Çocuktan Küresel Pazarlamacıya: Türkiye'de Çocuk Dergileri ve Çocuk Modası" başlıklı çalışmasında, Türkiye'de yayımlanan çocuk dergilerinin zaman içinde nasıl değiştiğini ve çocukların tüketici olarak nasıl konumlandırıldığını incelemiştir. Bulgular, dergilerdeki içeriklerin çocukların tüketim alışkanlıklarını şekillendirdiğini göstermektedir.

Nazlı (2021) çalışmasında, çocuklar ve yetişkinler için yayımlanan karikatür dergilerini dil ve toplumdilbilimsel açıdan analiz etmiştir. Çalışma, karikatürlerde kullanılan dilin yaşa göre değişiklik göstermediğini ve mizah yaratmada benzer tekniklerin kullanıldığını ortaya koymuştur.

Spinner, Cameron ve Tenenbaum (2022) tarafından gerçekleştirilen "Çocuk Dergilerinde Cinsiyet Kalıp Yargıları" başlıklı çalışma, çocuk dergilerindeki toplumsal cinsiyet stereotiplerini incelemiştir. Araştırmanın iki aşaması, dergilerin kapaklarını ve içeriğini analiz ederek, toplumsal cinsiyet stereotiplerinin yaygınlığını ortaya koymuştur. Sonuçlar, çocuk dergilerinde cinsiyet rolleriyle ilgili içeriklerin hedef kitleye göre değişiklik gösterdiğini göstermektedir.

Ismail, Rashid ve Abdullah (2022) çalışmasında, çocuk dergilerindeki estetik değerler ile çocukların okumaya olan ilgisi arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışma, çocuk dergilerinde kullanılan estetik unsurların çocukların okuma motivasyonlarını artırmada önemli bir rol oynadığını göstermiştir.

Yılmaz (2023), "Yeşilay Mavi Kırangıç Çocuk Dergisi'nin Değerler Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi" başlıklı yüksek lisans tezinde, 2019-2023 yılları arasında yayımlanan 48 dergiyi inceleyerek, bu dergilerin çocukların değerler eğitimine katkısını analiz etmiştir. Bulgular, derginin altı ila on yaş arası çocuklar için değerler eğitimine katkı sağlayabilecek zengin içeriklere sahip olduğunu göstermektedir.

Kaplan (2023) çalışmasında, TRT Çocuk Dergisi'ni estetik ölçütler açısından incelemiştir. 2021 yılında yayımlanan tüm sayılar örneklem olarak kullanılmış ve derginin estetik kriterlere uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

Çelik (2023) çalışmasında, "Çocuk Sesi" dergisini değerler eğitimi açısından değerlendirmiştir. Araştırma, 1928-1931 yılları arasında basılan yüz dergiyi incelemiş ve dergide elli üç farklı değere yer verildiğini belirlemiştir. Bu değerlerin doğrudan aktarılmaya çalışıldığı ve eylem öğrenme yaklaşımına daha az yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır.

Ilıkkın (2023), TÜBİTAK tarafından yayımlanan "Bilim Çocuk" dergisini 21. yüzyıl becerileri açısından incelemiştir. Çalışma, derginin içeriklerinin Türkiye Yeterlikler Çerçevesi'ne göre belirlenen 21. yüzyıl becerilerini geliştirmeye ne düzeyde uygun olduğunu değerlendirmiştir. Bulgular, derginin iletişim, öğrenme, matematiksel ve bilimsel yetkinlikler gibi bazı becerilere daha fazla yer verdiğini göstermektedir.

Bu çalışmalar, çocuk dergilerinin içerik ve eğitim değerleri açısından incelenmesine yönelik önemli bulgular sunmaktadır. Çocukların sosyal ve ahlaki gelişimlerini destekleyen materyallerin kalitesini artırmak için daha fazla araştırmaya ihtiyaç duyulmaktadır.

2.3.9.2. Prososyal davranışlar ile ilgili yapılan çalışmalar

Gurbetoğlu (2007) çalışmasında, Osmanlı II. Meşrutiyet döneminde yayımlanan çocuk dergilerinin ahlaki gelişim üzerindeki etkilerini incelemiştir. Araştırmada, "Kudek Dost", "Friend" ve "Maktepli" gibi toplam 22 çocuk dergisi örneklem olarak kullanılmıştır ve veriler genel anket yöntemi ile toplanmıştır. Sonuçlar, dergilerde "kardeşlik" ve "vatanseverlik" gibi konuların hikâye, makale, şiir ve fıkralarla işlendiğini göstermiştir. Milli kimlik ve İslam'a yapılan vurguların yanı sıra, bu dergilerin ahlaki değerler açısından eksiklikleri olduğu belirlenmiştir. Çalışma, çocukların ahlaki gelişimlerinde yazılı materyallerin daha etkin kullanılmasını önermektedir.

Eisenberg ve Mussen (2009), Amerika Birleşik Devletleri'nde 300 okul öncesi çocuğu inceleyerek, prososyal davranışların gelişimini araştırmıştır. Bu araştırmada gözlem ve yapılandırılmış röportajlar kullanılmıştır. Bulgular, ebeveyn-çocuk etkileşimleri ve öğretmen rehberliğinde gerçekleştirilen sosyal oyunların, okul öncesi çocukların prososyal davranışlarını geliştirmede önemli olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca, empati ve iş birliği gibi prososyal davranışların, çocukların uzun vadeli sosyal ve duygusal gelişimlerine olumlu katkı sağladığı belirtilmiştir.

Kwak ve Oh (2012) tarafından Güney Kore'de gerçekleştirilen araştırma, 250 okul öncesi eğitimci ve 500 çocuğu kapsamakta olup, anketler ve sınıf içi gözlemlerle yürütülmüştür. Çalışma, okul öncesi eğitimde kullanılan öğretim yöntemlerinin ve eğitimcilerin tutumlarının, çocukların prososyal davranışlarını etkilediğini göstermektedir. Özellikle, oyun tabanlı öğrenme ve grup çalışmaları, empati ve yardımlaşma gibi prososyal davranışların gelişimini desteklemektedir.

Staub ve Vollhardt (2013), Almanya'da 400 ilkokul öğrencisi üzerinde yaptıkları çalışmada, akademik performans ve prososyal davranışlar arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmada kullanılan akademik performans kayıtları ve prososyal davranış ölçekleri, prososyal davranışlar ile akademik başarı arasında pozitif bir ilişki olduğunu ortaya

koymuştur. Sonuçlara göre, sınıf içi iş birliği ve arkadaş yardımlaşması, öğrencilerin akademik performanslarını ve genel okul uyumlarını olumlu yönde etkilemiştir.

Tuncer ve Öztürk (2015), Türkiye'deki okul öncesi sınıflarda prososyal davranışların gelişimini araştırmış ve 150 öğrenci ile 30 öğretmeni gözlem formları ve yarı yapılandırılmış mülakatlar aracılığıyla incelemiştir. Araştırma bulguları, Türkiye'deki okul öncesi sınıflarında prososyal davranışların teşvik edilmesinde öğretmenlerin rol model olmasının önemini vurgulamaktadır. Ayrıca, prososyal davranışların çocukların sosyal uyumlarını ve arkadaş ilişkilerini güçlendirdiği belirlenmiştir.

Flook, Goldberg, Pinger ve Davidson (2015) tarafından yürütülen bir başka çalışma, Amerika Birleşik Devletleri'nde 68 okul öncesi çocuk üzerinde yapılmıştır. Deneysel çalışmalar, gözlemler ve davranış değerlendirme ölçekleri kullanılarak elde edilen sonuçlar, farkındalık eğitiminin (mindfulness training) çocukların empati ve prososyal davranışlarını artırmada etkili olduğunu göstermiştir. Çalışma, farkındalık temelli programların erken çocukluk döneminde sosyal becerilerin geliştirilmesine katkı sağladığını ortaya koymaktadır.

Lee ve Carson (2018), Çin ve Kanada'da 600 okul öncesi çocuk ve ebeveyn üzerinde yaptıkları çalışmada, kültürel faktörlerin prososyal davranışlar üzerindeki etkisini incelemiştir. Bu çalışmada, anketler, gözlemler ve kültürel uyumlu davranış değerlendirme ölçekleri kullanılmıştır. Sonuçlar, kültürel farklılıkların prososyal davranışları şekillendirdiğini göstermektedir. Çin'deki çocuklar topluluk odaklı davranışlar sergilerken, Kanadalı çocuklar bireysel haklara ve özerkliğe daha fazla vurgu yapmaktadır.

Alarcón ve Palacios (2020) tarafından İspanya'da gerçekleştirilen araştırma, dijital araçların çocukların prososyal davranışlarını desteklemedeki rolünü incelemiştir. Araştırmada, 200 okul öncesi çocuk dijital oyun uygulamaları ve gözlem formları kullanılarak değerlendirilmiştir. Sonuçlar, dijital araçların ve özellikle eğitim amaçlı oyunların, çocukların paylaşma, iş birliği yapma ve başkalarına yardım etme gibi becerilerini geliştirdiğini göstermiştir.

Çelik ve Demir (2023), Türkiye'de okul öncesi eğitimin prososyal davranışlar üzerindeki etkisini incelemiştir. Çalışma, 180 öğrenci ve 45 öğretmenle yürütülmüş, gözlem ve öğretmen değerlendirme formları kullanılarak veri toplanmıştır. Araştırmanın bulguları, okul öncesi dönemde uygulanan eğitsel programların, çocukların empati, yardımseverlik ve iş birliği gibi prososyal davranışlarını önemli ölçüde geliştirdiğini ortaya koymaktadır. Öğretmenlerin rolü ve eğitimin içeriği, prososyal davranışların kazandırılmasında kritik faktörler olarak belirlenmiştir.

Bu alışmalar, prososyal davranışların gelişimini destekleyen farklı yöntemler ve stratejiler sunmakta olup, alandaki bilgi birikimini zenginleştirmektedir. Ancak, ocukların sosyal ve ahlaki gelişimlerinde kültürel farklılıkların, öğretim yöntemlerinin ve teknolojinin rolünü daha iyi anlamak için daha kapsamlı araştırmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli / Deseni

Bu çalışmada nitel bir araştırma gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırmalar, eğitim, psikoloji, sosyoloji ve sağlık bilimleri gibi birçok alanda kullanılır. Örneğin, bir eğitim programının etkililiğini değerlendirmek için öğretmenlerin ve öğrencilerin deneyimlerine dayanan nitel bir çalışma yapılabilir. Bu tür bir araştırma, katılımcıların öğrenme süreçlerini ve programın onların eğitimine katkısını anlamaya yardımcı olabilmektedir (Glesne, 2016).

Bu tür araştırmalar, bireylerin deneyimlerini, duygularını ve düşündüklerini anlamaya yönelik veriler toplamaktadır. Nitel araştırmanın temel özelliği, nicel araştırmalardan farklı olarak, sayısal verilerden ziyade, sözlü veya yazılı veriler üzerinde yoğunlaşmasıdır (Creswell, 2014).

Nitel araştırma, birden fazla veri kaynağı kullanarak bir olay hakkında bilgi edinme ve toplama sürecidir. Açıklığa kavuşturmak istenen bir soruna çok boyutlu bir yaklaşıma dayanan nitel araştırma yöntemleri, birçok farklı veri toplama ve analiz sürecini içermektedir (Baxter ve Jack, 2008).

Nitel araştırma esnek bir yapı sunmaktadır. Araştırmacılar, belirli bir araştırma sorusu etrafında ortaya çıkan temaları ve desenleri keşfetmek için veri toplama sürecini esnetebilmektedirler. Bu süreç, derinlemesine mülakatlar, odak grup çalışmaları, gözlem ve doküman analizi gibi yöntemleri içerebilmektedir (Denzin ve Lincoln, 2011).

Doküman analizi, sosyal bilimler ve nitel araştırmalar kapsamında, yazılı belgelerin, kayıtların ve diğer türde dokümanların sistematik bir şekilde incelenmesini ifade eden bir yöntemdir. Bu analiz türü, araştırmacıların, belirli bir konu hakkında derinlemesine bilgi edinmelerine ve verilerin bağlamı içinde anlamlı sonuçlar çıkarmalarına yardımcı olmaktadır. Doküman analizi incelenen dokümanların ayrıntılı bir analizini içermektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Doküman analizi, farklı kaynaklardan elde edilen verilerin bir araya getirilmesi ve mevcut literatür ile ilişkilendirilmesi açısından değerli bir araştırma yöntemi sunmaktadır (Bowen, 2009).

Doküman analizi süreci birkaç aşamadan oluşmaktadır. İlk olarak, araştırmacılar analiz edilecek dokümanları belirler ve toplamaktadır. Bu dokümanlar, resmi raporlar, gazete makaleleri, kitaplar, dergiler, internet içerikleri gibi çeşitli formatlarda olabilmektedir. İkinci aşamada, toplandıkları bağlamda dokümanların içeriği; temalar ve kategoriler açısından

incelenmektedir. Üçüncü aşamada ise, elde edilen bulgular, ilgili teorik çerçevelerle ilişkilendirilerek yorumlanmaktadır (Creswell, 2014).

Bu çalışmada, Meraklı Minik dergisinin prososyal davranışları desteklemesi açısından incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu çalışmada, TÜBİTAK Meraklı Minik dergisinde, prososyal davranışa dair içeriklerin tespit edilmesi amacıyla temel olarak doküman analizi adı verilen bir nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır.

3.2. Evren / Örneklem / Çalışma Grubu / Katılımcılar

TÜBİTAK tarafından erken çocukluk dönemindeki üç yaş ve üstü çocuklar için yayınlanmış olan yayınlanmış olan 2013-2023 yılları arasındaki 132 Meraklı Minik dergisi araştırmanın örneklemi oluşturmaktadır. Araştırmaya dahil edilen dergiler 2007 yılında basılmaya başlandığı ve her dergi otuz iki sayfadan oluştuğu için derginin son on yılda basılan sayıları araştırmaya dahil edilmiştir.

Meraklı Minik dergisinin Teknoloji ve Sanayi Bakanlığına bağlı TÜBİTAK devlet kuruluşu tarafından basılıyor olması, yapılan araştırmalar sonucunda ebeveyn ve eğitimciler tarafından en fazla tercih edilen dergi olduğunun belirlenmesi nedeniyle araştırma kapsamına dahil edilmiştir.

Araştırma için dergilere <https://services.tubitak.gov.tr/edergi/edergi.htm> bağlantısında belirtilen yıllara göre arşiv sekmesinden meraklı minik e-dergi ve ilgili yıl seçilerek ulaşılmıştır.

Araştırmanın verileri dokümanlar incelenerek elde edilmiştir. Çalışmanın veri analizinde TÜBİTAK Meraklı Minik dergisinin prososyal davranışları içerme durumunu tespit amacıyla Handbook of Child Psychology adlı kitapta Nancy Eisenberg, Richard A. Fabes ve Tracy L. Spinrad'ın yazmış olduğu Prososyal Gelişim bölümündeki araştırmalara dayanarak *Prososyal Davranış Kategori Tablosu* araştırmacı tarafından oluşturulmuş ve kullanılmıştır.

Araştırmaya dahil edilen dergilerin yıllara/aylara göre isimleri ve dergilerin kodları aşağıdaki tabloda sıralanmıştır.

Tablo 1.

Meraklı Minik dergisinin araştırmada incelenen sayıları

Yıllar / Aylar	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Ocak	Kar Yağıyor D1	Sağlığımı Koruyorum D13	Para Biriktiriyor m D25	Müze Gezisi D37	İmparator Penguenler D49	Haydi Resim Yapalım! D61	Kuğudur Benim Adım D73	Mamutlar D85	Antartika'ya Gidiyoruz D97	Hava Durumu D109	Dinozorlar D121
Şubat	Uyku Zamanı D2	Tavşanları Tanıyalım D14	Sakarmeke Benim Adım D26	Kardan Adam Nasıl Yapılır? D38	Kaya Kartalıyla Tanışın D50	Sarıçam Büyürken D62	Meyve Tanıtım Günü D74	Vücudumuz D86	Şekiller D98	Hayvanlarla İlgili Meslekler D110	Mağaralar D122
Mart	Süt Nereden Geliyor D3	Kendimi Anlatmanın Bir Çok Yolu Var D15	Çiğdemler Çiçek Açıyor D27	Mırrr... Mırrr... Mırrr... D39	Kurbağanın Gizemli Şarkısı D51	Oğlaklar Oyun Oynuyor D63	Radyo Saati D75	Mühendisler Neler Yapar? D87	Ölçüm Yapmak D99	Nanoteknoloji iyi Keşfediyoruz D111	Robotlar D123
Nisan	Yeni Bir Ev D4	Limandaki Yük Gemisi Kalkıyor D16	Meraklı Minik Nasıl Hazırlanıyor D28	Balarısı Çiçekleri Dolaşıyor D40	Dans Etmek Ne Güzel Şey! D52	Köprüler D64	Renk Renk Laleler D76	Tavus Kuşu D88	Bozkıra Gidiyoruz D100	Bahçede Neler Yetiştiriyor? D112	Kunduzlar D124
Mayıs	Dinozorlar D5	İşte Bir Kaplumbağa D17	Veteriner Hekim Çiftlikte D29	Çeşit Çeşit Taşıt Var D41	Çöl Tilkisi Kulakların Neden Kocaman? D53	Kiraz Ağacının Çiçekleri D65	Ateş Böcekleri D77	Dere Kenarında D89	Arkadaşlık D101	Ailemiz D113	Müze Gidiyoruz D125
Haziran	İşte Benim Bahçem D6	Ayçiçekleri Büyüyor D18	Otobüse Biniyoruz D30	Benim Adım Manda! D42	Kurtarma Helikopteri İşbaşında D54	Antik kentte Gezi D66	Temizlik Zamanı D78	Afrika D90	Bisiklet D102	Martılar D114	Burası Avustralya D126

Temmuz	Gece Gökyüzü Gözlemi D7	Merhaba Susamuru D19	Balinaları Tanıyoruz D31	Merhaba Kelebek! D43	İşte Bir Örümcek! D55	Dev Pandalar D67	Yavru Akdeniz Foku Büyüyor D79	Duygular D91	Köpekbalıkları D103	Uzay Yolcuları D115	Spor Yapıyoruz D127
Ağustos	Balıkları Tanıyalım D8	Yavru Kırlangıçlar D20	Uç Uç Böceğim D32	Sen Hiç Flamingo Gördün Mü? D44	Deniz Kıyısında D56	Haydi Keşfedelim! D68	Çölde Gezinti D80	Ahtapotlar D92	Gökyüzü ve Uzay D104	Tekneler D116	Gezenimiz Dünya D128
Eylül	Tren Yolculuğu D9	Oyuncak Bebeğe Giysi Dikiliyor D21	Evde Makama Günü D33	Robot Şenliğine Hoşgeldiniz D45	Timi Timi Timsah! D57	Merhaba Palyaço Balığı D69	Tartkötör Patpat D81	Kemençenin Sesini Dinle D93	Hava Araçları D105	Rüzgar Çok Güçlüsün! D117	Salyangozlar D129
Ekim	Ormana Gidiyoruz D10	Sonbahar Geldi D22	Yıldızımız Güneş D34	Yaşasın Müzik! D46	Uç Uç Uçurtma! D58	Bilim Merkezine Gidiyoruz! D70	Davul Çalıyorum D82	Fındık Faresi Kuşburnu Arıyor D94	Çiftlikte D106	Matematik D118	Cumhuriyetimizin 100. Yılı D130
Kasım	Sinemaya Gidiyoruz D11	Kızıl Tilki Yavruları D23	İşte Bir Ağaçkakan D35	Benim Güzel Evim D47	Burası Benim Okulum! D59	Zeytin Topluyoruz D71	Kestane Toplama Zamanı D83	Kumaşlar ve İplikler Hakkında Her Şey D95	Amazon Yağmur Ormanları'nda D107	Dünya Hepimizin D119	Yeraltında Neler Var? D131
Aralık	Uçağa Biniyoruz D12	Çöp Kamyonu Geliyor D24	İçimde Ne Var? D36	Pazara Gidelim D48	İşte Bir Ambulans D60	Kampta Bir Gün D72	Seramik Atölyesinde D84	Taylar Oyun Oynamayı Çok Sever D96	Elif Tasarım Yapıyor D108	Denizgergedanı Merhaba! D120	Hoş Geldin Kış! D132

3.2.1. Meraklı minik

Meraklı Minik dergisi Teknoloji ve Sanayi Bakanlığına bağlı TÜBİTAK devlet kuruluşu tarafından basılmakta 2007 yılından beri her ayın birinde yayınlanmaktadır. Kapağında TÜBİTAK logosu yer almaktadır. Toplam otuz iki sayfadan oluşmaktadır. Üç ve üzeri yaşlardaki çocuklara yöneliktir. Derginin içeriği oluşturulurken yetişkin desteği ile okunacağı düşünülmüş hazırlanmaktadır.

Dergi aylık temalara göre hazırlanmakta bu temalar doğrultusunda içeriği değişmektedir. Derginin içeriğini öyküler, fotoğraflar, çizimler, yazılar, etkinlik önerileri ve oyunlar oluşturmaktadır. Derginin içeriği bu kısımlardan oluşmaktadır; temaya uygun öykü, şimdi hareket zamanı, çok merak ediyorum, haydi mutfığa, küçük eller iş başında, kitap... oyun... öneri... Bu bölümler her sayıda yer almaktadır.

Derginin sayfalarında çocukların keşfetme, araştırma ve merak etme dürtülerini harekete geçirecek içeriklere geniş yer verilmektedir. Fotoğraflarla ve çizimlerle desteklenen yazılar, çocukların öğrenme süreçlerine katkı sağlayacak niteliktedir. Her bölümde, çocukların yaş gruplarına uygun, onların gelişimsel gereksinimlerine hitap eden bilgilendirici içerikler sunulurken aynı zamanda öğrenmenin eğlenceli bir şekilde gerçekleşmesi hedeflenmektedir. Dergide yer alan etkinlik önerileri ve oyunlar, çocukların hem bireysel hem de grup halinde katılımını teşvik ederek sosyal becerilerini geliştirmeyi amaçlar. Her sayıda, derginin eklerinde oyun kartları, masaüstü oyunları, maketler, maskeler, posterler ve çıkartmalar gibi çocukların hem yaratıcılıklarını hem de el becerilerini geliştirmelerine yardımcı olacak materyaller sunulmaktadır. Bu ekler, çocukların aktif katılımını sağlayarak öğrenmeyi pekiştiren araçlar olarak öne çıkmaktadır.

Derginin kapak sayfasının hemen arkasında temaya uygun olarak hazırlanmış yayın yönetmeninin mektubu yer almaktadır. Sonraki sayfada içindekiler bölümüne yer verilmektedir. MM dergisinin her sayısına giriş resimli öyküler ile yapılmaktadır. Bu öyküler kolay anlaşılır bir dil kullanılarak yazılmakta resimler ile koordineli bir şekilde devam etmektedir. Derginin içinde yer alan temaya çocukları hazırlamak için merak uyandırıcı sorular sorulmakta, hikayeleştirilen kısmın içindeki karakterlerin karşılıklı diyaloglarına yer verilmektedir.

Dergiye hikâye ile giriş yaptıktan hemen sonra eğlenceli ve öğretici bir anlatımla bilimsel bilgilere yer verilmektedir. Çocuklara verilen bilgiler ile çevresindeki yaşantı arasında bağlantı kurmaları, düşünmeleri ve keşfetmeleri için sorular ve etkinliklere bu bölümde yer verilmektedir. Bu sayede çocukların dikkat, mantık, bilimsel düşünme becerileri desteklenmektedir.

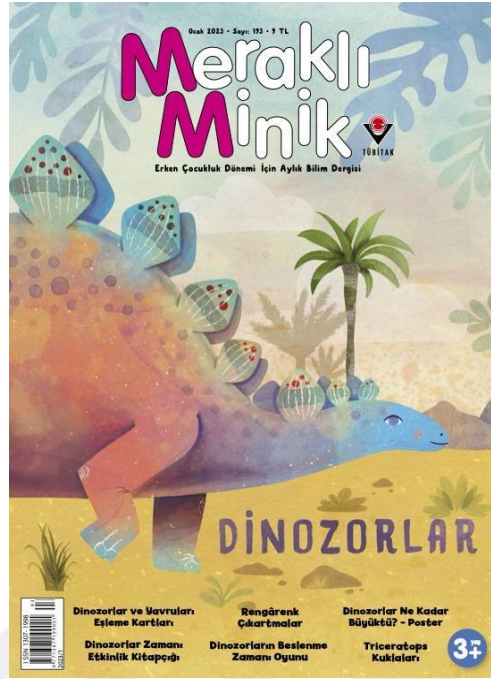
Şimdi hareket zamanı isimli bölümde çocukların canlandırma yaparak öğrendiklerini pekiştirme ve motor becerilerini geliştirmeyi hedeflemektedir. Çok merak ediyorum isimli bölümde çocukların merak edip sorduğu sorulara cevap aranmaya çalışılmaktadır. Bu bölüm bilimsel bir soru cevap bölümüdür. Haydi mutfığa bölümünde çocukların yetişkin desteği ile hazırlayabileceği kolay tarifler sunulmaktadır. Küçük eller iş başında bölümünde çocukların gönderdiği fotoğraflar ve yaratıcı projeler yer almaktadır. Kitap oyun öneri bölümünde oyun ve kitap önerileri yer almaktadır. Çocukların gelişimine katkı sağlayacak aktiviteler sunulmaktadır.

Meraklı Minik dergisinin öykü bölümü bu tez çalışmasında bu seçim, birkaç temel nedene dayanmaktadır. Öncelikle, öyküler, çocukların hayal gücünü geliştirmek ve dil becerilerini desteklemek için etkili bir araçtır. Yayınlanan öyküler, çocukların soyut düşünme yeteneklerini güçlendirmekte ve sosyal-duygusal gelişimlerine katkıda bulunmaktadır (Nikolajeva ve Scott, 2000).

Diğer bölümler, örneğin; bilimsel makaleler veya bilgi metinleri, çocukların bilgi edinmelerini sağlasa da öykülerin sosyal ve duygusal bağlamda daha derin bir etki yarattığı bilinmektedir. Öyküler, karakterler aracılığıyla empati kurma becerisini artırırken, aynı zamanda çocukların kendi deneyimlerini ve duygularını anlamalarına yardımcı olmaktadır (Vygotsky, 1978). Bu bağlamda, seçilen öykülerin derinlikli temaları, çocukların hayata dair düşüncelerini şekillendirmekte önemli bir rol oynamakta, çocuklara model olmaktadır.

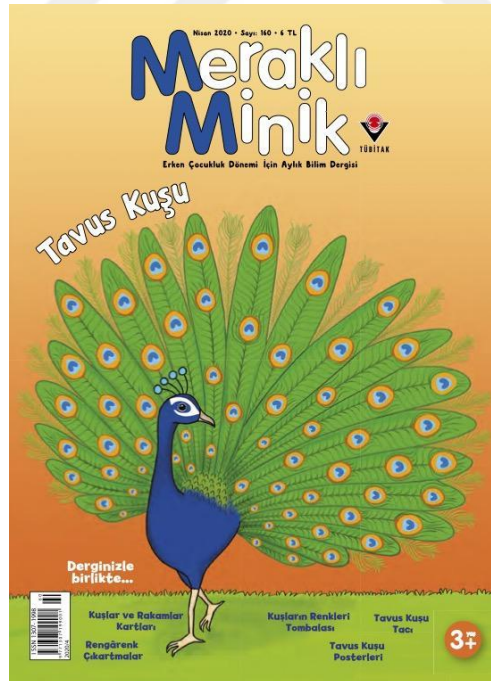
Meraklı Minik dergisinin öykü bölümünde yer alan içerikler, çeşitli sosyal ve kültürel temaları içermekte, çocukların farklı yaşam deneyimlerine dair farkındalık kazanmalarına olanak tanımaktadır. Bu, onların sosyal becerilerinin gelişimine katkıda bulunarak, toplumsal aidiyet duygularını güçlendirmektedir (Hoffman, 2000).

Meraklı Minik dergisinin öykü bölümünün seçilmesinin ardında, çocukların bilişsel, duygusal ve sosyal gelişimlerine olan katkısının yanı sıra, eğitici ve eğlenceli içerik sunma potansiyeli yatmaktadır. Bu nedenle, öykü bölümü, araştırma amaçları doğrultusunda en uygun materyali sağlamaktadır.

Şekil 1. Meraklı Minik dergisi 2023 Ocak sayısı kapak görseli. Çizim: Mert Oskeroğlu.

Dergi, aylık temalar doğrultusunda hazırlanmaktadır

Şekil 2. Meraklı Minik dergisi 2020 Nisan sayısı kapak görseli. Çizer: Pınar Büyükgüral.

Hazırlanan temalar dergi kapağında çizim şeklinde yer almaktadır. 2020 Nisan sayısının teması *tavuskuşu* olduğu için derginin kapağında tavuskuşu çizimi yer almaktadır.

Şekil 3. Meraklı Minik dergisi 2022 Mayıs sayısı öykü görseli. Yazar: Fatmanur Yeğenoğlu Çizer: İrma Zmiric Çetinkaya

Derginin ilk sayfasında her ay düzenli olarak o ayın temasıyla ilgili olan genellikle dört sayfa sekiz bölümlük bir öyküye yer verilmektedir. Bu şekilde temaya giriş yapılmaktadır.

Şekil 4. Meraklı Minik dergisi 2022 Ağustos sayısı görseli. Yazar: Kübra Kara. Çizer: Göksu Karaca. Fotoğraf: Dijitalimaj, Alamy Getty Images Turkey, iStockphoto.com

Görsel kullanırken gerçek olması ya da gerçeği yansıtmasına dikkat edilmektedir.

Şekil 5. Meraklı Minik dergisi 2017 Mayıs sayısı Çok Merak Ediyorum bölüm görseli.
Yazar: F. Kübra Gökdemir. Çizim ve Fotoğraf: iStock.

Derginin bu bölümünde bir ay önceki sayıda belirtilen tema doğrultusunda okurlardan gelen sorulara cevap aranmaktadır.

Şekil 6. Meraklı Minik dergisi 2018 Temmuz sayısı Haydi Mutfağa bölüm görseli.
Yazı ve fotoğraflar: Deniz Özmen.

Derginin bu bölümünde mevsim meyve ve sebzeleri ile ayın temasına uygun tarifler bulunmaktadır.

Şekil 7. Meraklı Minik dergisi 2016 Ağustos sayısı Küçük Eller İşbaşında bölüm görseli.

Derginin bu bölümünde okurlardan ayın temasına uygun olarak hazırlanan projeler yer almaktadır.

Şekil 8. Meraklı Minik dergisi 2021 Mayıs sayısı Kitap... Oyun... Öneri... bölüm görseli. Yazı: Fatma Nur Yeğenoğlu. Tasarım: Pınar Büyükgüral. Çizim: Bengi Gençer, Pınar Büyükgüral.

Derginin bu bölümünde temaya uygun hazırlanan eklerin nasıl kullanılacağı ve bu ekler ile oynanabilecek oyunlara yer verilmektedir. Kitap tanıtımı yapılmaktadır.

3.3. Tasarım, Geliştirme, Uygulama Süreci

MM dergisinin 2013-2023 yılları arasındaki çıkarılan 132 dergisini analiz etmeye karar verilmiştir. Bu sayılara ulaşılmıştır. Handbook of Child Psychology adlı kitapta Nancy Eisenberg, Richard A. Fabes ve Tracy L. Spinrad'ın yazmış olduğu Prososyal Gelişim bölümündeki araştırmalar incelenmiştir. İnceleme sonucunda prososyal davranışlar bu araştırmalardan faydalanılarak araştırmacı tarafından kategorilere ayrılmış ve tablolaştırılmıştır. Bu tabloya Prososyal Davranış Kategori Tablosu adı verilmiştir. Tablo hakkındaki bilgiler tablonun adından oluşan bir başlık altında açıklanmaktadır.

3.3.1. Prososyal davranış kategori tablosu

Prososyal Davranış Kategori Tablosunda prososyal davranışların boyutları perspektif alma ve sosyal davranış olarak sınıflandırılmıştır.

Hazırlanan Prososyal Davranış Kategori Tablosu güvenilirliği sağlamak amacıyla okul öncesi eğitimi ve sosyal duygusal gelişim konusunda uzman olan üç kişiye gönderilmiş, uzman görüşleri her boyut ve alt boyut için Uygun, Uygun değil, Değiştirilebilir biçiminde görüşleri alınmıştır. Uzmanların görüşleri dikkate alınarak gerekli düzenlemeler yapılmış kategori tablosuna son hali verilmiştir.

Bu tablo, bireylerin prososyal davranışlarını sistematik bir şekilde değerlendirmek için kullanılabilecek kapsamlı bir analiz çerçevesi sunmaktadır. Her bir kategori ve alt kategori, farklı prososyal davranış boyutlarını temsil etmektedir.

Prososyal Davranış Kategori Tablosunda prososyal davranışların farklı boyutlarını, anlamak ve analiz edebilmek için, perspektif alma ve sosyal davranış olarak sınıflandırılmıştır.

Perspektif alma ve sosyal davranışlar birbirini tamamlayan iki farklı boyuttur. Eisenberg ve Fabes Prososyal Gelişim Modeli (1998)'nde, perspektif almanın prososyal davranışların temel motivasyonu olduğu vurgulanmaktadır. Perspektif alma, bireyin başkalarının ihtiyaçlarını anlamasını sağlamakta ve bu anlayış, yardım etme, paylaşma gibi prososyal davranışlara dönüşmektedir.

Tabloda belirtilen perspektif alma, bireyin başkalarının duygularını ve ihtiyaçlarını anlamasını sağlayan bilişsel süreçtir. Bu süreç sosyal davranışların temelini oluşturur. Sosyal davranışlar ise bu anlayışın bir sonucu olarak ortaya çıkan somut eylemleri ifade etmektedir.

3.3.1.1. Perspektif alma

Perspektif alma, bireyin kendisini başka bir kişinin yerine koyarak onun duygu, düşünce ve bakış açısını anlamaya çalışmasını ifade eden bir sosyal beceridir. Bu beceri, empati ile yakından ilişkilidir ve bireyin sosyal çevresindeki farklılıkları algılamasını, başkalarının duygularını fark etmesini ve bu duygulara uygun şekilde yanıt vermesini sağlamaktadır. Perspektif alma, bireyin yalnızca kendi bakış açısıyla değil, başkalarının gözünden de olayları değerlendirebilmesini mümkün kılmaktadır.

Perspektif almanın farklı yönlerini ve bu yönlerin prososyal davranış üzerindeki etkilerini daha ayrıntılı incelemek amaçlanmaktadır. Bu nedenle perspektif alma tabloda empati ve rahatlatma olmak üzere iki kategoriye ayrılmaktadır.

3.3.1.1.1. Empati (Sempati/Duygudaşlık)

Tabloda empati başlığının sempati ve duygudaşlık ile ifade edilmesi, empatinin çok boyutlu yapısını açıklamak ve bu boyutların prososyal davranış üzerindeki etkisini vurgulamak için yapılmıştır.

Eisenberg ve Fabes'in Prososyal Gelişim Modeli (1998)'nde empati, sempati ve duygudaşlık, bireyin prososyal davranışlar geliştirmesinde kritik bir rol oynamaktadır. Empati, bireyin başkalarının duygularını anlamasını sağlarken, sempati bu duygulara yönelik duygusal bir tepki geliştirmesini sağlamaktadır. Empatinin alt kategorileri; birbirinden ve kendinden farklı olanı algılama, diğer kişilerin duygularının farkına varma, diğer canlıların içinde bulunduğu durumu anladığını belirten eylemlerde bulunmaktır.

Birbirinden ve kendinden farklı olanı algılama

Bireyin kendisinden farklı olan bireyleri ve durumları anlamasını ifade eder. Bu davranış, bireyin sosyal çevresindeki çeşitliliği anlamasını ve bu çeşitliliğe saygı göstermesini sağlamaktadır. Bir çocuğun farklı kültürlerden gelen arkadaşlarını anlamaya çalışması veya bir bireyin farklı bir yaşam tarzına sahip birine saygı göstermesi bu duruma örnek olarak gösterilebilmektedir.

Diğer kişilerin duygularının farkına varma

Bireyin sosyal çevresindeki diğer bireylerin duygularını fark etmesini ifade etmektedir. Bu davranış, bireyin başkalarının duygusal durumlarını anlamasını ve bu durumlara uygun şekilde yanıt vermesini sağlamaktadır. Bir çocuğun üzgün bir arkadaşını fark etmesi bu duruma örnek olarak gösterilebilmektedir.

Diğer canlıların içinde bulunduğu durumu anladığını belirten eylemlerde bulunma

Bireyin sosyal çevresindeki diğer canlıların (insanlar veya hayvanlar) içinde bulunduğu durumu anlamasını ve bu duruma uygun şekilde yanıt vermesini ifade etmektedir. Bir bireyin; sıcak bir yaz gününde susuz kalmış bir sokak köpeğine su vermesi, bir arkadaşının üzgün olduğunu fark edip onu teselli etmesi, yaşlı birinin ağır bir yük taşıdığını gördüğünde "Size yardım edebilir miyim?" diyerek destek olması bu duruma örnek olarak gösterilebilmektedir.

3.3.1.1.2. Rahatlatma

Rahatlatma, başkalarının sıkıntılı durumlarında destek olma davranışlarını içermektedir. Bireyin başkalarının duygusal durumlarını anlaması ve bu anlayış doğrultusunda harekete geçmesini gerektirir. Bu durum, doğrudan perspektif alma becerisiyle ilişkilidir çünkü bir kişiyi rahatlatmak için öncelikle onun içinde bulunduğu duygusal durumu fark etmek ve anlamak gerekmektedir. Perspektif alma, başkalarının duygularını ve düşüncelerini anlamayı içerirken, rahatlatma bu anlayışın bir sonucu olarak ortaya çıkan davranışları ifade etmektedir. Yani, rahatlatma, perspektif almanın bir uygulama alanıdır. Bir birey, başkalarının sıkıntılarını fark edip empati kurduğunda, bu farkındalığını rahatlatıcı bir eyleme dönüştürebilmektedir. Bu eylemler tabloda üç alt kategoride gösterilmektedir. Bunlar; sıkıntılı durum yaşayan bir kişiyi fiziksel temas kurarak (okşama vb.) ya da sözel olarak teselli etme, sevdiği nesneyi bir başkasına verme, kişiler ile birlikte keyifli vakit geçirmeyi sağlamadır.

Sıkıntılı durum yaşayan bir kişiyi fiziksel temas kurarak (okşama vb.) ya da sözel olarak teselli etme

Bireyin başkalarının duygusal sıkıntılarını fark etmesi ve bu sıkıntıyı hafifletmek için fiziksel veya sözel bir destek sunmasını ifade etmektedir. Bir çocuğun ağlayan bir arkadaşını sarılarak veya teselli edici sözlerle rahatlatması buna örnek gösterilebilmektedir.

Sevdiği nesneyi bir başkasına verme

Bireyin, başkalarının duygusal ihtiyaçlarını fark ederek, onları mutlu etmek veya rahatlatmak amacıyla kendisi için değerli olan bir nesneyi paylaşmasıdır. Bir çocuğun sevdiği, onu rahatlatan bir oyuncakını üzgün bir arkadaşına vermesi bu duruma örnek olarak gösterilebilmektedir.

Kişiler ile birlikte keyifli vakit geçirmeyi sağlama

Bireyin, başkalarının moralini yükseltmek veya sıkıntılarını hafifletmek için onlarla birlikte eğlenceli ve keyifli aktiviteler yapması. Bu, başkalarının duygusal durumlarını anlamayı ve bu durumu iyileştirmek için harekete geçmeyi içermektedir.

3.3.1.2. Sosyal davranışlar

Sosyal davranışlar, bireyin sosyal çevresindeki diğer bireylerle olan ilişkilerini düzenleyen ve güçlendiren somut eylemleri ifade ettiği için ayrı bir sınıf olarak ele alınmıştır. Bireylerin sosyal çevreleriyle etkileşim kurma, başkalarına destek olma ve toplumsal uyumu artırma amacıyla gerçekleştirdiği davranışları ifade etmektedir. Bu davranışlar, bireyin sosyal-duygusal gelişiminin bir dışavurumu olarak görülmekte ve genellikle prososyal davranışlar olarak adlandırılmaktadır. Prososyal davranışlar, başkalarının iyiliğini gözeten, yardım etme, paylaşma, iş birliği yapma gibi olumlu sosyal eylemleri kapsamaktadır (Eisenberg & Fabes, 1998).

Sosyal davranışların farklı yönlerini ve bu yönlerin prososyal davranış üzerindeki etkilerini daha ayrıntılı incelemek amaçlanmaktadır. Bu nedenle sosyal davranışlar tabloda yardım etme, iş birliği, paylaşma, iletişim olmak üzere dört kategoriye ayrılmaktadır.

3.3.1.2.1. Yardım etme

Yardım etme, sosyal davranışlar sınıflandırmasının bir alt kategorisi olarak yer alır çünkü bu davranış, bireyin sosyal çevresindeki diğer bireylerin ihtiyaçlarını fark etmesi ve bu ihtiyaçlara yanıt vermesiyle ilgili bir prososyal davranıştır. Yardım etme, bireyin başkalarının iyiliğini gözetten bir davranış sergilemesini ifade eder ve bu nedenle prososyal davranışların temel bir bileşenidir.

Yardım etme davranışı tabloda dört alt kategoride incelenmektedir. Yardım etme davranışının alt kategorileri, bireyin sosyal çevresindeki diğer bireylerle olan ilişkilerini düzenleyen ve güçlendiren davranışları ifade etmektedir. Bu davranışlar, bireyin sosyal çevresindeki diğer bireylerin ihtiyaçlarını anlamasını ve bu ihtiyaçlara yanıt vermesini sağlayarak toplumsal uyumu artırmaktadır. Bunlar; yardıma ihtiyacı olan kişi ya da canlıları fark etme, tehlikeli durumlar hakkında uyarma ve tehlikeli durumlarda destekte bulunma, çevresindeki canlıları koruma, besleme, bakım verme, destek olmadır.

Yardıma ihtiyacı olan kişi ya da canlıları fark etme

Bireyin çevresindeki diğer bireylerin veya canlıların ihtiyaçlarını fark etme becerisini ifade etmektedir. Bir çocuğun, sınıfta kalemini düşüren arkadaşını fark edip ona kalemi geri vermesi bu duruma örnek olarak gösterilebilmektedir.

Tehlikeli durumlar hakkında uyarma ve tehlikeli durumlarda destekte bulunma

Bireyin çevresindeki diğer bireyleri tehlikeli durumlar hakkında bilgilendirmesi ve bu durumlarda destek sağlamasını ifade etmektedir. Bir çocuğun arkadaşını kaygan bir zemine basmaması için uyarması bu duruma örnek olarak gösterilebilmektedir.

Çevresindeki canlıları koruma, besleme, bakım verme

Bireyin çevresindeki diğer bireylerin veya canlıların ihtiyaçlarını karşılamak için kendi kaynaklarını kullanmasını ifade etmektedir. Bir çocuğun hasta bir arkadaşına yemek götürmesi bu duruma örnek olarak gösterilebilmektedir.

Destek olma

Bireyin başkalarının yükünü hafifletmek için onlara destek sağlamasını ifade etmektedir. Ev işlerine yardım etmek gibi davranışlar bu duruma örnek olarak gösterilebilmektedir.

3.3.1.2.2. İş birliği

İş birliği, bireylerin ortak bir amaç doğrultusunda birlikte hareket etmelerini ve bu süreçte birbirlerine destek olmalarını ifade eden bir prososyal davranışın temel bir bileşenidir. Bireylerin başkalarının ihtiyaçlarını gözeterek birlikte hareket etmesini içermektedir (Eisenberg & Fabes, 1998). Bu davranış, bireylerin sosyal çevreleriyle etkileşim kurmasını, toplumsal uyumu artırmasını ve ortak hedeflere ulaşmak için birlikte çalışmasını sağlamaktadır. İş birliği, bireylerin sosyal bağlarını güçlendiren, sosyal ilişkilerini düzenleyen ve toplumsal uyumu destekleyen bir davranış olduğu için sosyal davranışlar sınıflandırmasının bir parçası olarak ele alınmaktadır.

3.3.1.2.3. Paylaşma

Paylaşma, bireylerin sahip oldukları maddi veya manevi kaynakları başkalarının yararına sunmasını ifade eden bir prososyal davranış kategorisidir. Bu davranış, bireylerin sosyal çevreleriyle olan ilişkilerini güçlendiren ve toplumsal uyumu artıran bir eylemdir. Paylaşma, bireylerin başkalarının ihtiyaçlarını gözeterek kaynaklarını onlarla paylaşmasını içerir ve bu nedenle sosyal davranışlar sınıflandırmasının bir parçası olarak ele alınır.

Paylaşma davranışı tabloda üç alt kategoride incelenmektedir. Paylaşma davranışının alt kategorileri bireylerin sosyal çevreleriyle olan ilişkilerini düzenleyen ve güçlendiren davranışları ifade etmektedir. Bu davranışlar, bireylerin sosyal çevreleriyle etkileşim kurmasını ve bu süreçte öğrenmesini sağlamaktadır. Bu nedenle paylaşma ve alt kategorileri, prososyal gelişimin desteklenmesini değerlendirmek için kapsamlı bir çerçeve sunmaktadır. Paylaşmanın alt kategorileri; eşyalarını paylaşma, bildiklerini paylaşma ve bağışta bulunmadır.

Eşyalarını paylaşma

Bireyin sahip olduğu maddi kaynakları (örneğin, yemek, oyuncak) başkalarıyla paylaşmasını ifade eder. Bir çocuğun oyuncaklarını başka bir çocukla paylaşması veya bir bireyin yemeğini ihtiyacı olan biriyle paylaşması örnek gösterilebilmektedir. Buradaki paylaşma sürecinin amacı bireyi rahatlatma olmadığı için paylaşma kategorisinin alt kategorisinde yer verilmektedir.

Bildiklerini paylaşma

Bireyin sahip olduğu bilgiyi başkalarıyla paylaşmasını ifade eder. Bu, bireyin sosyal çevresindeki diğer bireylerin öğrenmesine ve gelişmesine katkıda bulunmasını sağlar. Bir öğrencinin sınıf arkadaşlarına bir konuyu açıklaması veya bir bireyin bir konuda sahip olduğu bilgiyi başkalarıyla paylaşması buna örnek gösterilebilmektedir.

Bağışta bulunma

Bu davranış, bireyin empati ve prososyal motivasyonlarıyla ilgilidir. Empati, bireyin başkalarının ihtiyaçlarını anlamasını sağlar ve bu ihtiyaçlara yanıt vermesini motive etmektedir (Eisenberg ve Miller, 1987). Prososyal motivasyonlar ise bireyin başkalarının iyiliğini gözetken davranışlar sergilemesini sağlamaktadır. Bireyin sahip olduğu maddi veya manevi kaynakları, başkalarının yararına sunmasını ifade etmektedir. Bu davranış, bireyin kendi kaynaklarını başkalarının iyiliği için kullanmasını içermektedir. Bir bireyin ihtiyacı olan birine para bağışında bulunması veya bir çocuğun oyuncaklarını ihtiyacı olan başka bir çocuğa vermesi buna örnek gösterilebilmektedir.

3.3.1.2.4. İletişim

İletişim, bireylerin sosyal çevreleriyle etkileşim kurmasını, duygu ve düşüncelerini ifade etmesini ve başkalarıyla bağ kurmasını sağlayan bir prososyal davranış kategorisidir. Bu davranış, bireylerin sosyal bağlarını güçlendiren ve toplumsal uyumu artıran bir eylemdir.

İletişim, bireylerin sosyal çevreleriyle olan ilişkilerini düzenleyen ve güçlendiren bir davranış olduğu için sosyal davranışlar sınıflandırmasının bir parçası olarak ele alınmaktadır.

Tabloda iletişim ve alt kategorilerinin yer almasının nedeni, bireylerin sosyal çevreleriyle olan ilişkilerini düzenleyen ve güçlendiren davranışları sistematik bir şekilde analiz etmek ve anlamlandırmaktır. İletişimin alt kategorileri; yakın davranma, destekleyici iletişim kurma, kendi ve diğer kişiler ile ilgili ifadelerde bulunma, soru sormadır.

Yakın davranma

Yakın davranma, bireyin sosyal çevresindeki diğer bireylerle bağ kurmasını sağlayan davranışları ifade etmektedir. Bir çocuğun arkadaşlarına selam vermesi, bir bireyin yeni biriyle tanışması veya bir grup çocuğun birlikte oyun oynaması bu duruma örnek gösterilebilmektedir.

Selamlaşma, sosyal ilişkilerin "soğan kabuğu" modelinde ilk katmanı oluşturmaktadır. İlişkinin derinleşmesi için gerekli ilk adımdır. Yakınlık kurma sürecinin başlangıcıdır. Bu nedenle yakın davranma kategorisinin içinde selamlaşma örnekleri de görülmektedir.

Destekleyici iletişim kurma

Destekleyici iletişim kurma, bireyin sosyal çevresindeki diğer bireylerle olumlu bir iletişim kurmasını ve bu iletişimleri sürdürmesini sağlayan davranışları ifade etmektedir. Bir bireyin arkadaşına "Teşekkür ederim" demesi, bir çocuğun arkadaşına "İyi geceler" dilemesi veya bir bireyin bir başkasını cesaretlendirmek için teşvik edici cümleler kurması bu duruma örnek gösterilebilmektedir.

Veda ifadeleri, ilişkinin sürdürülebilirliğini destekler. Duygusal destek sağlama işlevi görür. Gelecekteki etkileşimleri güvence altına alır. İlişkiyi koruma ve sürdürme amacı vardır. Bu nedenle destekleyici iletişim kurma kategorisinin içinde veda örnekleri de görülmektedir.

Kendi ve diğer kişiler ile ilgili ifadelerde bulunma

Kendi ve diğer kişiler ile ilgili ifadelerde bulunma, bireyin kendi duygu, düşünce ve ihtiyaçlarını ifade etmesini ve diğer bireylerin duygu, düşünce ve ihtiyaçlarını anlamasını sağlayan davranışları ifade etmektedir. Bir çocuğun "Bugün çok mutluyum" demesi veya bir bireyin "Senin ne düşündüğünü merak ediyorum" gibi ifadeler kullanması bu duruma örnek olarak gösterilebilmektedir.

Soru sorma

Soru sorma, bireyin sosyal çevresindeki diğer bireylerle etkileşim kurmasını ve bu etkileşimleri sürdürmesini sağlayan davranışları ifade etmektedir. Soru sorma bireylerin bilgi

edinmesini, merak uyandırmasını ve merakını gidermesini, duygu ve düşünceleri anlamasını, iletişim başlatmasını ve yönerge vermesini sağlamaktadır. Bir çocuğun "Bu nasıl çalışıyor?" diye sorması, bir bireyin "Bugün nasılsın?" gibi bir soru sorması veya bir bireyin bir başkasına yönerge vermesi bu duruma örnek olarak gösterilebilmektedir.

Tablo 2’de içerik analizinde kullanmak için oluşturulan Prososyal Davranış Kategorisi Tablosu yer almaktadır. Kategorilerin sınıflandırılması, kategoriler ve alt kategoriler toplu bir biçimde gösterilmektedir.

Tablo 2.

İçerik analizinde kullanmak için oluşturulan kategoriler ve alt kategoriler.

	Kategoriler	Alt Kategoriler
Perspektif Alma	Empati (Sempati/ Duygudaşlık)	Birbirinden ve kendinden farklı olanı algılama Diğer kişilerin duygularının farkına varma Diğer canlıların içinde bulunduğu durumu anladığını belirten eylemlerde bulunma
	Rahatlatma	Sıkıntılı durum yaşayan bir kişiyi fiziksel temas kurarak (okşama vb.) ya da sözel olarak teselli etme Sevdiği nesneyi bir başkasına verme Kişiler ile birlikte keyifli vakit geçirmeyi sağlama
	Yardım Etme	Yardıma ihtiyacı olan kişileri ya da canlıları fark etme Tehlikeli durumlar hakkında uyarma, tehlikeli durumlarda destekte bulunma Çevresindeki canlıları koruma, besleme, bakım verme (Kendi kaynaklarını başkasının iyiliği için kullanmak.) Destek olma (Başkasının yükünü hafifletmek için kişilerin yapacağı ya da yapmakta olduğu işlere destek olma örn: ev işlerine destek olma.)
Sosyal Davranışlar	İş birliği	Ortak bir amaca yönelik birlikte hareket etme (Bir işe birlikte başlama, bir işi birlikte sürdürme.)
	Paylaşma	Eşyalarını (yemek, oyuncak vb.) paylaşma Bildiklerini paylaşma Bağışta bulunma (Kendi kaynaklarını bir başkasına yarar sağlamak için bırakmak.)
	İletişim	Yakın davranma (Selamlaşma, tanışma, sohbet etme, oyun oynama...) Destekleyici iletişim kurma (İyi dilek, nezaket cümleleri kullanma ve teşvik edici cümleler kurma örn: iyi geceler, güneydin, teşekkür ederim...) Kendi ve diğer kişiler ile ilgili ifadelerde bulunma (Hissettikleri, düşündükleri, istek ve gereksinimleri...) Soru sorma (bilgi edinme amaçlı sorular, merak uyandırma amaçlı sorular, duygu ve düşünceleri anlama amaçlı sorular, iletişim başlatma amaçlı sorular, yönerge verme amaçlı sorular)

3.4. Verilerin Toplanması

Araştırmaya dahil edilen dergiler 2013-2023 yılları arasındaki Meraklı Minik sayılarıdır. Tüm dergiler satır satır okunarak incelenmiştir. Hazırlanan prososyal davranış kategori tablosuna göre davranışın dergide nasıl ve ne şekilde görüldüğü not alınmıştır. Hazırlanan tablo üzerinde davranışın o dergide görülme durumu için (1), görülme durumu için (0) kullanılarak belirtilmiştir.

Hazırlanan kategori yorumlarının bir başka araştırmacı tarafından incelenirken farklılık sağlamaması, yansız bir biçimde incelemek oldukça önemlidir (Tavşancıl ve Aslan, 2001). Bu amaçla araştırmacı hariç Meraklı Minik dergi aboneliği olan iki okul öncesi öğretmeninden prososyal davranış kategori tablosuna uygun olarak kontrol listesi üzerinde işaretlemeler yapmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Bu çalışma metinsel kaynaklardan elde edilen verilerin değerlendirilmesine dayandığından bu çalışmadaki verilerin analiz edilmesinde nitel araştırma yöntemlerinden biri olan döküman analizi kullanılmıştır. Bu çalışmanın analiz birimi çocuk dergisinde prososyal davranış içeriği yansıtan prososyal davranış kategori tablosunda belirtilen altı prososyal davranış ve alt boyutlarıdır. Bu yöntem kullanılarak örnekleme dahil edilen 3 yaş ve üstü çocuklara yönelik 132 MM dergisinden elde edilen nitel veriler değerlendirilmektedir.

3.6. Araştırmanın Geçerliliği ve Güvenirliği

Bu çalışmada güvenirliliği sağlamak için Miles ve Huberman (1994) tarafından geliştirilen $Güvenirlik = \frac{Görüş\ Birliği}{Görüş\ Birliği + Görüş\ Ayrılığı} \times 100$ formülü kullanılmıştır. Meraklı Minik dergisi araştırmacı tarafından ve dergiye aboneliği olan iki öğretmen tarafından incelenmiş oluşturulan Excel tablosu üzerinde derginin içeriğinde var olan kategoriler (1) var olmayan kategoriler (0) biçiminde belirtilerek işaretlenmiştir. Bunun sonucunda güvenirlilik %87 bulunmuştur. Bu formül için güvenirliliğin %70'in üstünde olması araştırmanın güvenilir olduğunu göstermektedir.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde Meraklı Minik dergisinin prososyal davranışları içermesi yönünden incelenmesi sonucunda elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Toplam altı kategori şeklinde oluşturulan prososyal davranışların dergiye nasıl yansıdığını görmek için davranış kategorileri başlıklara ayrılarak incelenmiştir. Çıkan sonuçlar tablo haline getirilmiştir.

4.1. Prososyal Davranışların Yıllara Göre Dergide Yer Alma Durumuna İlişkin Bulgular

Tablo 3.

Yıllara göre prososyal davranışların dergide yer alma durumu

Dergi Yılları	Empati		Rahatlatma		Yardım		İş birliği		Paylaşma		İletişim	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
2013	1	11.11	2	28.57	1	3.57	3	8.33	-	0	5	9.8
2014	-	0	-	0	5	17.85	2	5.55	-	0	3	5.89
2015	-	0	2	28.57	2	7.14	3	8.33	1	11.11	3	5.89
2016	1	11.11	-	0	4	14.28	2	5.55	1	11.11	3	5.89
2017	-	0	-	0	1	3.57	2	5.55	1	11.11	1	1.97
2018	-	0	-	0	3	10.71	5	13.88	1	11.11	4	7.84
2019	-	0	-	0	1	3.57	2	5.55	1	11.11	5	9.8
2020	2	22.22	-	0	2	7.14	2	5.55	-	0	6	11.76
2021	4	44.44	2	28.57	6	21.42	6	16.66	3	33.33	9	17.64
2022	-	0	1	14.28	2	7.14	7	19.44	1	11.11	6	11.76
2023	1	11.11	-	0	1	3.57	2	5.55	-	0	6	11.76
Toplam	9	100	7	100	28	100	36	100	9	100	51	100

Tablo 3'te yıllara göre 3 yaş üstü çocukları için hazırlanan MM dergilerinin prososyal davranış kategorilerine göre dağılımı gösterilmiştir.

2013-2023 yılları arasında 3 yaş üstü çocuklar için hazırlanan MM dergisinde prososyal davranış kategorilerinin yıllara göre dağılımı incelendiğinde, en sık yer verilen kategorilerin iletişim, iş birliği ve yardım olduğu görülmektedir. İletişim kategorisi özellikle 2013, 2015, 2019, 2020, 2021 ve 2023 yıllarında öne çıkarken, iş birliği kategorisinin 2014, 2015, 2017, 2018 ve 2022 yıllarında öne çıktığı dikkat çekmiştir. Yardım kategorisi ise 2014, 2016, 2018 ve 2021 yıllarında belirgin bir şekilde yer almıştır. Paylaşma, empati ve rahatlatma kategorileri ise daha az sıklıkla yer bulmuş, bazı yıllarda hiç yer almamıştır. Özellikle paylaşma kategorisi 2013, 2014, 2016, 2017, 2020 ve 2023 yıllarında hiç yer almazken, empati

kategorisi 2013, 2014, 2015, 2018, 2019 ve 2022 yıllarında bulunmamıştır. Rahatlatma kategorisi ise 2016, 2017, 2018, 2019 ve 2023 yıllarında yer almamıştır. 2021 yılı, tüm kategorilerin yer aldığı tek yıl olarak dikkat çekerken, bu yıl iletişim, iş birliği ve yardım kategorilerinin en yüksek frekanslara ulaştığı görülmektedir. Genel olarak, dergide iletişim ve iş birliği kategorilerinin diğer kategorilere kıyasla daha fazla yer aldığı, paylaşma, empati ve rahatlatma kategorilerinin ise daha sınırlı bir şekilde ele alındığı anlaşılmaktadır.

3 yaş üstü çocuklar için hazırlanan MM dergisinde prososyal davranış kategorileri incelendiğinde 2013 yılında en fazla iletişim f(5) kategorisine yer verildiği, bu sıralamayı işbirliği f(3), rahatlatma f(2), yardım f(1), empati f(1) kategorilerinin takip ettiği görülmektedir. Paylaşma kategorisinde ise herhangi bir bulguya rastlanmamıştır.

3 yaş üstü çocuklar için hazırlanan MM dergisinde prososyal davranış kategorileri incelendiğinde 2014 yılında en fazla yardım f(5) kategorisine yer verildiği, bu sıralamayı iletişim f(3), işbirliği f(2) kategorilerinin takip ettiği görülmektedir. Empati, rahatlatma, paylaşma kategorilerinde ise herhangi bir bulguya rastlanmamıştır.

3 yaş üstü çocuklar için hazırlanan MM dergisinde prososyal davranış kategorileri incelendiğinde 2015 yılında en fazla iletişim f(3) ve işbirliği f(3) kategorisine yer verildiği, bu sıralamayı rahatlatma (2), yardım f(2), paylaşma f(1) kategorilerinin takip ettiği görülmektedir. Empati kategorisinde ise herhangi bir bulguya rastlanmamıştır.

3 yaş üstü çocuklar için hazırlanan MM dergisinde prososyal davranış kategorileri incelendiğinde 2016 yılında en fazla yardım f(4) kategorisine yer verildiği, bu sıralamayı iletişim f(3), işbirliği f(2), paylaşma f(1), empati f(1) kategorilerinin takip ettiği görülmektedir. Rahatlatma kategorisinde ise herhangi bir bulguya rastlanmamıştır.

3 yaş üstü çocuklar için hazırlanan MM dergisinde prososyal davranış kategorileri incelendiğinde 2017 yılında en fazla işbirliği f(2) kategorisine yer verildiği, bu sıralamayı paylaşma f(1), yardım f(1), iletişim f(1) kategorilerinin takip ettiği görülmektedir. Empati ve rahatlatma kategorisinde ise herhangi bir bulguya rastlanmamıştır.

3 yaş üstü çocuklar için hazırlanan MM dergisinde prososyal davranış kategorileri incelendiğinde 2018 yılında en fazla işbirliği f(5) kategorisine yer verildiği, bu sıralamayı iletişim f(4), yardım f(3), paylaşma f(1) kategorilerinin takip ettiği görülmektedir. Empati ve rahatlatma kategorisinde ise herhangi bir bulguya rastlanmamıştır.

3 yaş üstü çocuklar için hazırlanan MM dergisinde prososyal davranış kategorileri incelendiğinde 2019 yılında en fazla iletişim f(5) kategorisine yer verildiği, bu sıralamayı işbirliği f(2), yardım f(1), paylaşma f(1), kategorilerinin takip ettiği görülmektedir. Empati ve rahatlatma kategorisinde ise herhangi bir bulguya rastlanmamıştır.

3 yaş üstü çocuklar için hazırlanan MM dergisinde prososyal davranış kategorileri incelendiğinde 2020 yılında en fazla iletişim f(6) kategorisine yer verildiği, bu sıralamayı empati f(2), yardım f(2), işbirliği f(2) kategorilerinin takip ettiği görülmektedir. Paylaşma ve rahatlatma kategorisinde ise herhangi bir bulguya rastlanmamıştır.

3 yaş üstü çocuklar için hazırlanan MM dergisinde prososyal davranış kategorileri incelendiğinde 2021 yılında en fazla iletişim f(9) kategorisine yer verildiği, bu sıralamayı işbirliği f(6), yardım f(6), paylaşma f(3), empati f(4), rahatlatma f(2), kategorilerinin takip ettiği görülmektedir. Tüm kategorilerde bulgulara rastlanmıştır.

3 yaş üstü çocuklar için hazırlanan MM dergisinde prososyal davranış kategorileri incelendiğinde 2022 yılında en fazla işbirliği f(7) kategorisine yer verildiği, bu sıralamayı iletişim f(6), yardım f(2), paylaşma f(1), rahatlatma f(1) kategorilerinin takip ettiği görülmektedir. Empati kategorisinde ise herhangi bir bulguya rastlanmamıştır.

3 yaş üstü çocuklar için hazırlanan MM dergisinde prososyal davranış kategorileri incelendiğinde 2023 yılında en fazla iletişim (6) kategorisine yer verildiği, bu sıralamayı işbirliği f(2), yardım f(1), empati f(1) kategorilerinin takip ettiği görülmektedir. Rahatlatma ve paylaşma kategorisinde ise herhangi bir bulguya rastlanmamıştır.

4.2. Dergilerde Yer Alan Prososyal Davranış Kategorilerine İlişkin Bulgular

Tablo 4.

İncelenen MM Dergilerinin prososyal davranış kategorilerine göre dağılımı

Prososyal Davranış Kategorileri	f	%
İletişim	51	36.45
İş birliği	36	25.71
Yardım	28	20
Empati	9	6.42
Paylaşma	9	6.42
Rahatlatma	7	5
Toplam	140	100

Tablo 4'te görüldüğü gibi 3 yaş ve üstü çocuklar için hazırlanmış MM dergisinde en fazla desteklenen prososyal davranış kategorisi iletişim (%36,45) iken bu sıralamayı iş birliği (%25,71), yardım (%20), paylaşma (%6.42), empati (%6.42), rahatlatma (%5) olarak takip etmektedir.

3 yaş ve üstü çocuklar için hazırlanmış MM dergisinde prososyal davranış kategorilerinin dağılımına bakıldığında, en fazla desteklenen kategorinin iletişim (%36,45) olması, derginin çocuklar arasında etkili ve sağlıklı iletişim becerilerini geliştirmeye öncelik verdiğini göstermektedir. İletişim, çocukların sosyal ilişkiler kurmasında ve sürdürmesinde

temel bir beceri olduğundan, bu kategorinin en yüksek oranda yer alması anlamlıdır. İkinci sırada yer alan iş birliği (%25,71), çocukların birlikte çalışma, paylaşma ve grup içinde uyum sağlama becerilerini teşvik etmeye yönelik bir vurgu olduğunu ortaya koymaktadır. Yardım kategorisinin (%20) üçüncü sırada yer alması ise çocuklara başkalarına destek olma ve yardım etme davranışlarının kazandırılmasının önemli bir hedef olduğunu göstermektedir.

Paylaşma (%6.42), empati (%6.42) ve rahatlatma (%5) kategorilerinin daha düşük oranlarda yer alması, bu davranışların dergide daha az vurgulandığını göstermektedir. Bu durum, derginin öncelikli olarak sosyal etkileşim ve iş birliği gibi temel becerilere odaklandığını, paylaşma, empati ve rahatlatma gibi daha spesifik veya duygusal yönelimli davranışlara ise daha sınırlı bir yer verdiğini düşündürmektedir.

Genel olarak, bulgular derginin çocukların keşif, araştırma ve merak duygularını harekete geçirecek, öğrenme gereksinimlerini karşılayacak fotoğraflı ve çizimli yazılara yer vermesinin yanı sıra çocukların sosyal becerilerini geliştirmeye yönelik bir yaklaşım benimsediğini, ancak bazı prososyal davranış kategorilerinin daha az önceliklendirildiğini ortaya koymaktadır.

4.3. Dergide Yer Alan Davranışın Tekrar Sayısına İlişkin Bulgular

Tablo 5.

Dergide yer alan davranışın tekrar sayısı

Kategoriler	Alt Kategoriler	f	%
Perspektif Alma	Empati (Sempati/Duygudaşlık)		
	Diğer canlıların içinde bulunduğu durumu anladığını belirten eylemlerde bulunma	22	3.594
	Birbirinden ve kendinden farklı olanı algılama	17	2.777
	Diğer kişilerin duygularının farkına varma	8	1.307
Perspektif Alma	Rahatlatma		
	Kişiler ile birlikte keyifli vakit geçirmeyi sağlama	26	4.248
	Sıkıntılı durum yaşayan bir kişiyi fiziksel temas kurarak (okşama vb.) ya da sözel olarak teselli etme	2	0.326
	Sevdiği nesneyi bir başkasına verme	0	0.000

Sosyal Davranışlar	Yardım Etme	Çevresindeki canlıları koruma, besleme, bakım verme (Kendi kaynaklarını başkasının iyiliği için kullanmak.)	31	5.065
		Destek olma (Başkasının yükünü hafifletmek için kişilerin yapacağı ya da yapmakta olduğu işlere destek olma örn: ev işlerine destek olma.)	23	3.758
		Tehlikeli durumlar hakkında uyarma, tehlikeli durumlarda destekte bulunma	7	1.143
		Yardıma ihtiyacı olan kişileri ya da canlıları fark etme	4	0.653
	İş birliği	Ortak bir amaca yönelik birlikte hareket etme (Bir işe birlikte başlama, bir işi birlikte sürdürme)	245	40.03
	Paylaşma	Eşyalarını (yemek, oyuncak vb.) paylaşma	8	1.307
		Bağışta bulunma (Kendi kaynaklarını bir başkasına yarar sağlamak için bırakmak.)	5	0.816
		Bildiklerini paylaşma	3	0.490
	İletişim	Soru sorma (bilgi edinme amaçlı sorular, merak uyandırma amaçlı sorular, duygu ve düşünceleri anlama amaçlı sorular, iletişim başlatma amaçlı sorular, yönerge verme amaçlı sorular)	132	21.568
		Destekleyici iletişim kurma (İyi dilek, nezaket cümleleri kullanma ve teşvik edici cümleler kurma örn: iyi geceler, günaydın, teşekkür ederim...)	43	7.026
		Yakın davranma (Selamlaşma, tanışma, sohbet etme, oyun oynama...)	23	3.758
		Kendi ve diğer kişiler ile ilgili ifadelerde bulunma (Hissettikleri, düşündükleri, istek ve gereksinimleri...)	13	2.124
Toplam			612	100

Tablo 5, 3 yaş ve üstü çocuklar için hazırlanmış 132 MM dergisinde yer alan prososyal davranışların sıklığını ve bu davranışların alt kategorilerde nasıl ele alındığını göstermektedir. Bulgular, çocukların sosyal ve duygusal gelişimini desteklemek amacıyla dergide hangi davranışlara daha fazla vurgu yapıldığını ve hangi davranışların daha az işlendiğini ortaya koymakta, her bir kategori ve alt kategori üzerinden değerlendirilmektedir.

En sık işlenen kategori iş birliği (%40.03) olup, çocukların birlikte çalışma ve ortak hedeflere ulaşma becerilerini geliştirmeye yönelik yoğun bir vurgu yapılmıştır. Bu durum, derginin iş birliğini çocukların sosyal gelişimi için temel bir beceri olarak ele aldığını göstermektedir.

İletişim kategorisi (%21.56), özellikle soru sorma davranışıyla öne çıkmaktadır. Bu durum, çocukların merak duygusunu geliştirme ve sosyal etkileşimlerini güçlendirme becerilerine yönelik bir vurgu yapıldığını göstermektedir.

Yardım etme (%5.065) ve rahatlatma (%4.248) kategorileri, çocukların çevrelerindeki canlılara duyarlılık geliştirme ve olumlu sosyal ilişkiler kurma becerilerini desteklemeye yönelik işlenmiştir.

Paylaşma (%1.307) ve empati (%3.594) kategorileri ise daha az sıklıkla işlenmiştir. Özellikle paylaşma davranışlarının sınırlı bir şekilde ele alınması, bu becerilerin dergide daha az önceliklendirildiğini göstermektedir.

Bazı alt kategoriler (Sevdiği nesneyi bir başkasına verme) hiç işlenmemiştir. Bu durum, derginin bazı prososyal davranışlara daha az vurgu yaptığını göstermektedir.

4.4. Empati (Duygudaşlık/Sempati) Kategorisine İlişkin Bulgular

Empati kategorisinde örnekleme dahil edilen 132 dergi arasından toplamda 9 dergide yer aldığı görülmektedir. Empati kategorisi ile ilgili olarak üç alt kategori içinde dergilerde prososyal davranışın desteklenme durumu aranmıştır.

En sık tekrarlayan alt kategori diğer canlıların içinde bulunduğu durumu anlatan eylemlerde bulunmaktır. Bu alt kategori toplamda 5 dergide yer almaktadır. Birbirinden ve kendinden farklı olanı algılama alt kategorisi toplamda 3 dergide yer almaktadır. Diğer kişilerin duygularının farkına varma alt kategorisi toplamda 2 dergide yer almaktadır.

Alt kategorilerin kaç dergide, hangi dergilerde bulunduğu ilişkin bulgular Tablo 6'da toplu halde sunulmuştur.

Tablo 6.

Empati (Duygudaşlık/Sempati) kategorisine ilişkin bulgular

Empati Kategorisine Ait Alt Kategoriler	Bulunduğu Dergi Sayısı	Davranışın Tekrar Sayısı	Bulunduğu Derginin Kodu ve Sıklığı	Davranışın Görüldüğü Durumlardan Örnekler
Diğer canlıların içinde bulunduğu durumu anladığını belirten eylemlerde bulunma	5	22	D1(1)*, D87(6), D91(5), D100(4), D106 (6)	D1: Kuşlar için ayakkabı yaptım. Bunu giyince karda da yürüseler ayakları hiç üşümeyecek... D87: Zürafa zupı için su içmesini kolaylaştıracak otomatik bir pipet. D106: Dün gece Sarıkız'ın bir yavrusu oldu. Anne ve minik buzağı çok geç uyudu. Onları uyandırmamak için sessiz olmaya çalışıyoruz.
Birbirinden ve kendinden farklı olanı algılama	3	17	D39(9), D103(4), D126 (4)	D103: Şuna bakın! Nasıl da parlıyor. Bu kim anne? D126: Gugu ne kadar hareketli ve heyecanlıysa yavru koala da bir o kadar yavaş ve uykucuydu. Ama yine de neden iyi birer arkadaş olmasınlar ki...
Diğer kişilerin duygularının farkına varma	2	8	D91(7), D102 (1)	D91: Oyunağını kaybettiğin için kendini üzgün hissediyor olmalısın. D102: Ben de bisikletten ilk düştüğümde senin gibi üzül müştüm.

*Parantez içinde belirtilen sayı davranışın dergi içindeki tekrarlanma sayısını belirtmektedir.

Tablo 6'daki bulgular, MM dergisinin empati kategorisini çocukların sosyal ve duygusal gelişimini desteklemek amacıyla ele aldığını göstermektedir. En sık işlenen alt kategori, diğer canlıların içinde bulunduğu durumu anlama davranışlarıdır. Derginin içinde sıklıkla hayvan karakterlerine yer verilmektedir. Bu durum, derginin empatiyi yalnızca insanlar arasında değil, diğer canlılara yönelik bir duyarlılık geliştirme aracı olarak da ele aldığını ortaya koymaktadır. Birbirinden farklı olanı algılama ve diğer kişilerin duygularını fark etme alt kategorileri ise daha az sıklıkla işlenmiş, ancak çocukların farklılıkları kabul etme ve başkalarının duygularını anlama becerilerini geliştirmeye yönelik önemli katkılar sağlamıştır.

Empati kategorisine ait alt kategorilerin bulguları başlıklara ayrılarak, bulguların bulunduğu dergi kodları belirtilerek ve dergilerden alıntılar yapılarak incelenecektir.

Diğer canlıların içinde bulunduğu durumu anladığını belirten eylemlerde bulunma

Bu alt kategoride dergideki karakterlerin diğer canlıları anladığını belirten hangi eylemlerde bulunduğu dair bulgular yer almaktadır.

D1 içinde yer alan öyküde babası ile birlikte karda dolaşmaya çıkan bir çocuk eve döndüğünde “Kuşlar için ayakkabı yaptım. Bunu giyince karda da yürüseler ayakları hiç üşümecek...” dediği görülmektedir. Onların da karda üşüyebileceğini ve bu durumdan onları kurtarmak için eylemde bulunarak onlar için bir tasarım yaptığı görülmektedir.

D87 içinde yer alan öyküde Mert adındaki bir karakterin hayvanları ve tasarım yapmayı sevdiğinden bahsedilmektedir. Mert hayvanlara olan sevgisini ve tasarıma olan ilgisini birleştirerek hayvanların hayallerini gerçekleştirmek, sorunlarını çözmek için çeşitli tasarımlar yaptığından bahsedilmektedir. Daha önce yaptığı tasarımlar “Zürafa zupı için su içmesini kolaylaştıracak otomatik bir pipet.”, “Fil fufı için süper hızlı bir kaykay.”, “Gergedan Gegu için de sırtını rahatça kaşıyabileceği bir sırt kaşıma aleti.” olarak sıralanmaktadır. Öykünün ilerleyen bölümünde Mert’in uzun zamandır uçmayı hayal eden kaplan Kupi için bir alet tasarladığı görülmektedir. Mert bir hayali gerçekleştirdiği için çok mutlu olduğunu ifade etmektedir.

D91 içinde yer alan öyküde farklı durumlar içerisinde duygularımızdan, bu duyguların kalıcı olmadığından bahsedilmektedir. Duygular örneklendirilerek böyle durumlarda kişinin ne yapabileceğinden bahsedilmektedir. Öykü devam ederken duygularımızın davranışlarımızı nasıl etkileyebileceği ve duygularımızı gösterme biçimlerimizin değişebileceği örneklendirilmektedir. İlerleyen bölümde duyularını neden hissettiğini bilemeyen bir çocuk ve babası arasında geçen diyalog yer almaktadır. Bu bölümde “Oyuncağını kaybettiğin için kendini üzgün hissediyor olmalısın. Haydi gel onu birlikte arayalım.” cümlesi yer almaktadır. Babanın çocuğun içinde bulunduğu duygu durumunu ifade ettiği ve çocuğun içinde bulunduğu durum için eyleme geçtiği görülmektedir.

D100 içinde yer alan öyküde Mini adında okula başlayacak yavru tavşandan bahsedilmektedir. Tavşan okula gitmeden önce ailesi ile birlikte kahvaltı yapmakta daha sonra da arkadaşları ile birlikte okula gitmektedir. Okulun dinlenme zamanında Mni arkadaşları ile bahçeye çıkmakta oynadıktan sonra biraz dinlenmek için çimenlere uzanmaktadır. Tam bu sırada ağlayan başka bir tavşanın sesini duymakta ve onun yanına gitmektedir. Tavşanın neden ağladığını öğrenmekte ve kaybettiği kalemi bulmak konusunda yardım teklif etmektedir. Burada Mini karakterinin diğer tavşanın içinde bulunduğu durumu anladığı ve bu doğrultuda eylemlerde bulunduğu görülmektedir.

D106 içinde yer alan öyküde çiftlikte her zamankinden farklı bir şeyler olmaktadır. Herkes sessizdir. Kedi Mınav merak edip bu sessizliğin nedenini araştırmaya başlamaktadır. Öykü'nün devamında sessizliğin nedeni şu cümlelerle ifade edilmektedir “Dün gece Sarıkız’ın bir yavrusu oldu. Anne ve minik buzağı çok geç uyudu. Onları uyandırmamak için sessiz olmaya çalışıyoruz.”. Çiftlikteki hayvanlar anne ve minik buzağının içinde bulunduğu durumu anlamakta ve bu duruma göre eylemde bulunmaktadır.

Birbirinden ve kendinden farklı olanı algılama

D39 içinde yer alan öykü kedi sesleri ile başlamaktadır. Kedilere dikkatle bakıldığında bizlerden farklı özellikler taşıdığı şu cümleler ile anlatılmaktadır “Gözlerinin senin gözlerinden biraz farklı olduğunu...”, “Gereksinim duyduğu zaman dışarı çıkardığı tırnaklarının olduğunu...”, “Parmaklarının ucunda yürüdüğünü...”, “ve geceleri gözlerinin parladığını fark etmiş olmalısın...”. Kedilerin belirgin ve ayırt edici özelliklerinin olduğunu ve bu özelliklerin ona özgü olduğunu fark ettirmeye yönelik cümlelerin olduğu görülmektedir.

D103 içinde yer alan öyküde Anne köpek balığı yavru köpek balıkları ile birlikte denizin içinde bir geziye çıkmaktadır. Bu gezi esnasında karşılaştıkları diğer canlılar yavru köpek balıklarının dikkatini çekmektedir. Yavru köpek balıklarının bu canlıların kendinden farklı olduğunu algıladıkları sordukları “Anne bunlar da kim?”, “Şuna bakın! Nasıl da parlıyor. Bu kim anne?” soruları ile görülmektedir.

D126 içinde yer alan öyküde Gugu adında meraklı, oyuncu ve heyecanlı özellikleri olan bir kangurudan bahsedilmektedir. Gugu büyüdükçe çevresini keşfetmek istemektedir. Bu istek doğrultusunda Gugu annesi ile birlikte keşif yolculuğuna çıkmaktadır. Gugu ve annesi bu yolculukta emu, dingo, onitorenk gibi hayvanlarla karşılaşmaktadır. Bu hayvanlar ile benzeyen ve farklılaşan yönlerini konuşmaktadır. Öykü'nün ilerleyen bölümünde Gugu kendi gibi bir kesenin içinde büyüyen koala ile karşılaşmaktadır. Benzer özellikleri olduğu için Gugu koala ile arkadaş olabileceğini düşünmektedir. Koala ile tanışmaktadır. Koala ise ona “Memnun oldum Gugu. Arkadaş olabiliriz tabii. Ancak ben zıplayamam. Hatta ben, günümün çok büyük bir kısmını uyuyarak geçiririm. Uyanık olduğum zamanlarda seninle oynamayı çok isterim.” cümleleri ile kendi özelliklerinden bahsetmektedir. Gugu koala ile benzer özellikleri olsa da kendinden farklı olduğunu algılamakta yine de “Gugu ne kadar hareketli ve heyecanlıysa yavru koala da bir o kadar yavaş ve uykucuydu. Ama yine de neden iyi birer arkadaş olmasınlar ki...” bu cümleleri kurarak arkadaş olabilecekleri çıkarımını yapmaktadır.

Diğer kişilerin duygularının farkına varma

D91 içinde yer alan öykünün akışı hakkındaki bilgilere diğer canlıların içinde bulunduğu durumu anladığını belirten eylemlerde bulunma alt kategorisinde yer verilmektedir. Baba ile çocuk arasında geçen diyalogta babanın kurmuş olduğu “Oyuncağını kaybettiğin için kendini üzgün hissediyor olmalısın.” cümlesi, çocuğun duygularının farkına vardığını göstermektedir. Derginin ilerleyen bölümünde yer alan “Biraz daha büyüyünce duygularımızı tanımayı ve daha iyi ifade etmeyi öğreniriz. Ayrıca, başkalarının da tıpkı bizim gibi duyguları olabildiğini fark ederiz.” cümlesi ile diğer kişilerin duygularının farkına varma durumuna dikkat çekilmektedir. Bu durumun “Canın yanıyor olmalı. Yardım ister misin?” diyalogu ile örneklendirildiği görülmektedir.

D102 içinde yer alan öyküde Ali ailesi ile birlikte apartmanın bahçesine vakit geçirmektedir. Kendi bisikleti Aliye artık küçük gelmektedir. Ailesi Ali'nin iki tekerlekli bisiklete geçmesi gerektiği çıkarımında bulunmaktadır. Aile iki tekerlekli bisikleti depodan çıkarmakta ve tamir ettirmektedir. Tamirden sonra Aliler ailecek bahçeye çıkmaktadırlar. Ali iki tekerlekli bisikleti sürmeyi denemektedir. Daha sonra dengesini kaybedip düşmektedir. Baba Ali'nin duygularının farkına vardığını “Ben de bisikletten ilk düştüğümde senin gibi üzül müştüm.” cümlesi ile göstermekte ve Ali'yi “Ama biliyor musun, düşmeden bisiklet sürmeyi öğrenen birini ben hiç görmedim. Güvenlik ekipmanlarımız bizi koruyor merak etme.” cümleleri ile teselli etmektedir.

4.5. Rahatlatma Kategorisine İlişkin Bulgular

Rahatlama kategorisinde örnekleme dahil edilen 132 MM dergisi arasından toplamda 7 tane derginin içinde rahatlatma kategorisi ile ilgili bulgulara rastlanmıştır. Rahatlatma kategorisi ile ilgili olarak üç alt kategori içinde dergilerde prososyal davranışın desteklenme durumu aranmıştır.

En sık tekrarlayan alt kategori kişiler ile birlikte keyifli vakit geçirmeyi sağlamadır. Bu alt kategori toplamda 5 dergide yer almaktadır. Sıkıntılı durum yaşayan bir kişiyi fiziksel temas kurarak (Okşama, dokunma...) ya da sözel olarak teselli etme alt kategorisi toplamda 2 dergide yer almaktadır. Sevdiği nesneyi bir başkasına verme kategorisine hiçbir dergide rastlanmamaktadır.

Alt kategorilerin kaç dergide, hangi dergilerde bulunduğu ilişkin bulgular Tablo 7’de toplu halde sunulmuştur.

Tablo 7.

Rahatlatma kategorisine ilişkin bulgular

Rahatlatma Kategorisine Ait Alt Kategoriler	Bulunduğu Dergi Sayısı	Davranışın Tekrar Sayısı	Bulunduğu Derginin Kodu	Davranışın Görüldüğü Durumlardan Örnekler
Kişiler ile birlikte keyifli vakit geçirmeyi sağlama	5	26	D9(3), D10(5), D27(2), D33(12), D113(4)	D9: Önlerinde uzun bir yol var. Ama tren yolculuğu sırasında yapacak bir sürü eğlenceli şey de var. D10: O gün çok güzel vakit geçirdiler. D113: Tuğçe'nin babaannesi çok güzel oyunlar biliyordu. Tuğçe'yle ablasına daha önce duymadıkları çok güzel masallar anlattı. Babaannesiyle öyle güzel vakit geçiriyorlardı ki...
Sıkıntılı durum yaşayan bir kişiyi fiziksel temas kurarak (Okşama, dokunma...) ya da sözel olarak teselli etme	2	2	D100(1), D103(1)	D100: Üzülme, biz sana bulman için yardım ederiz. D103: Korkmayın çocuklar. O, büyük camgöz.
Sevdiği nesneyi bir başkasına verme	-	-	-	-

Tablo 7'de yer alan rahatlatma kategorisine ilişkin bulgular, 3 yaş ve üstü çocuklar için hazırlanan MM dergisinde bu davranışın alt kategoriler üzerinden nasıl ele alındığını göstermektedir. Rahatlatma kategorisi, çocukların başkalarını teselli etme, keyifli vakit geçirme ve duygusal destek sağlama gibi becerilerini geliştirmeye yönelik bir çerçevede ele alınmıştır. Ancak, alt kategoriler arasında belirgin bir dağılım farkı olduğu görülmektedir.

Tablo 7'deki bulgular, MM dergisinin rahatlatma kategorisini çocukların sosyal ve duygusal gelişimini desteklemek amacıyla ele aldığını, ancak bu kategorinin alt başlıkları arasında belirgin bir önceliklendirme olduğunu göstermektedir. "Kişiler ile birlikte keyifli vakit geçirmeyi sağlama" alt kategorisi, rahatlatma davranışlarının büyük bir kısmını oluştururken, "sıkıntılı durum yaşayan bir kişiyi teselli etme" alt kategorisi daha sınırlı bir şekilde işlenmiştir. "Sevdiği nesneyi bir başkasına verme" alt kategorisinin ise hiç ele alınmadığı görülmektedir. Bu bulgular, derginin rahatlatma davranışlarını daha çok olumlu sosyal etkileşimler ve keyifli vakit geçirme üzerinden ele aldığını, ancak teselli etme ve paylaşma gibi daha spesifik davranışlara daha az yer verdiğini ortaya koymaktadır.

Rahatlatma kategorisine ait alt kategorilerin bulguları başlıklara ayrılarak, bulguların bulunduğu dergi kodları belirtilerek ve dergilerden alıntılar yapılarak incelenecektir.

Kişiler ile birlikte keyifli vakit geçirmeyi sağlama

D9 içinde yer alan öyküde ailesi ile birlikte tren yolculuğuna çıkan bir çocuğa keyifli vakit geçirebilmesi için yapılabilecek alternatiflerin sunulduğu cümlelerin yer aldığı görülmektedir. “Önlerinde uzun bir yol var. Ama tren yolculuğu sırasında yapacak bir sürü eğlenceli şey de var. Örneğin yol boyunca pencereden dışarıyı izleyebilirsin. Dağlar, dereler, ormanlar... Dağlar, köyler, tarlalar... Acıkınca bir şeyler atıştırabilir, istersen yemekli vagondaki lokantaya gidip yemek yiyebilirsin. Oyuncaklarıyla oynayabilir ya da kitap okuyabilirsin.”.

D10 içinde yer alan öyküde çocuklar keşif gezisine çıkmakta ormandaki birçok canlıyı keşfetmekte ve bu sayede keyifli vakit geçirmektedirler.

D27 içinde yer alan öyküde babaları ile birlikte doğa gezisine giden çocuklar anlatılmaktadır. Babalardan biri çocuklar için doğada gördüklerini işaretleyebilecekleri kartlar hazırlamıştır. Çocukların bu sayede keyifli vakit geçirmesi amaçlanmaktadır.

D33 içinde yer alan öyküde İpek adındaki bir karakterin dayısı ile birlikte evde kalınca keyifli vakit geçirmek için makarna yaptıkları süreç anlatılmaktadır.

D113 içinde yer alan öyküde Bayram nedeniyle ailesiyle birlikte memleketine giden Tuğçe'nin orada neler yaptığı anlatılmaktadır. Babaannesinin, Tuğçe ve ablası ile birlikte “Tuğçe’yle ablasına daha önce duymadıkları çok güzel masallar anlattı. Birlikte bayram için tatlı hazırladılar. Birlikte albümdeki fotoğraflara baktılar.” neler yaparak keyifli vakit geçirdikleri görülmektedir.

Sıkıntılı durum yaşayan bir kişiyi fiziksel temas kurarak ya da sözel olarak teselli etme

D100 içinde yer alan öyküde Tavşanlar dinlendikleri sırada ağlayan tavşanın sesini duymakta ve neden ağladığını sormaktadır. Tavşan oyuncağını kaybettiği için ağladığını söylediğinde “Üzülme, biz sana bulman için yardım ederiz.” cümlesi kurularak tavşan teselli edilmeye çalışılmaktadır.

D103 içinde yer alan öyküde annesi ile birlikte denizde gezintiye çıkan yavru köpek balıkları çevrelerinde ilk kez gördüğü diğer canlılar karşısında korkmaktadırlar. Anne köpek balığı çocuklarını “Korkmayın çocuklar.” cümlesi ile teselli etmeye çalışmakta, “O, büyük camgöz.” cümlesi ile birlikte kim olduğuna açıklık getirdiği ve belirsizliği ortadan kaldırdığı gözlemlenmektedir.

4.6. Yardım Kategorisine İlişkin Bulgular

Yardım kategorisinde örnekleme dahil edilen 132 MM dergisi arasından toplamda 28 tane derginin içinde yardım kategorisi ile ilgili bulgulara rastlanmıştır. Yardım kategorisi ile ilgili olarak dört alt kategori içinde dergilerde prososyal davranışın desteklenme durumu aranmıştır.

En sık tekrarlayan alt kategori çevresindeki canlıları koruma, besleme, bakım vermedir. Bu alt kategori toplamda 14 dergide yer almaktadır. Destek olma alt kategorisi toplamda 8 dergide yer almaktadır. Tehlikeli durumlar hakkında uyarma, tehlikeli durumlarda destekte bulunma alt kategorisi toplam 4 dergide yer almaktadır. Yardıma ihtiyacı olan kişileri ya da canlıları fark etme alt kategorisi toplamda 3 dergide yer almaktadır.

Alt kategorilerin kaç dergide, hangi dergilerde bulunduğuna ilişkin bulgular Tablo 8’de toplu halde sunulmuştur.

Tablo 8.

Yardım kategorisine ilişkin bulgular

Yardım Kategorisine Ait Alt Kategoriler	Bulunduğu Dergi Sayısı	Davranışın Tekrar Sayısı	Bulunduğu Derginin Kodu	Davranışın Görüldüğü Durumlardan Örnekler
Çevresindeki canlıları koruma, besleme, bakım verme (Kendi kaynaklarını başkasının iyiliği için kullanmak.)	14	31	D5(1), D14(2), D19(1), D20(5), D23(3), D26(1), D29(7), D39(1), D40(1), D42(1), D44(3), D67(3), D101(3), D114(2)	D20: Anne ve baba kırlangıç yakaladıkları sinekleri, böcekleri yavrulara getirir. Onları beslerler. Artık büyümüş olan diğer kırlangıç yavruları, küçük kardeşlerini beslemek için anne ve baba kırlangıca yardım eder. D23: O, baba tilki. Anne tilki ve yavrularına yiyecek getirmiş. D26: Yuvamı sazlıklara yaparım, bu yuvada yavrularıma bakarım. D67: Yavrular barınaktaki özel bölümlerde bakıcılar tarafından büyük bir özenle büyütülüyor. D101: Onlarla konuşuyorum, onları suluyorum ve onlara çok iyi bakıyorum. Pati’yle her gün oyun oynuyoruz. Onu besliyorum. Bakımına özen gösteriyorum.

Destek olma (Başkasının yükünü hafifletmek için kişilerin yapacağı ya da yapmakta olduğu işlere destek olma örn: ev işlerine destek olma.)	8	23	D19(3), D21(2), D78 (8), D86(1), D100(4), D103 (1), D105(1), D109(3)	D21: Alaz ve Doğa anneleri çamaşır yıkarken ona yardım ettiler. D105: Yiğit, ablası ve arkadaşları çalışırken yanlarında durup onlara yardım etti.
Tehlikeli durumlar hakkında uyarma, tehlikeli durumlarda destekte bulunma	4	7	D63(1), D67(1), D98(4), D131(1)	D98: Hemen bir yol bulup daireye yardım etmeliyiz. Onu durdurmalıyız. D131:Lütfen dikkat! Can güvenliğiniz için peronlarda bulunan sarı çizgiyi geçmeyiniz ve her ne sebeple olursa olsun ray hattına inmeyiniz.
Yardıma ihtiyacı olan kişileri ya da canlıları fark etme	3	4	D54(1), D91(2), D102(1)	D54: Kurtarma helikopteri bir süre denizin üstünde uçup yardım isteyen yelkenli tekneyi arıyor. D102: Babası bisikletini yerden kaldırmasına yardım etti.

Tablo 8’de yer alan yardım kategorisine ilişkin bulgular, 3 yaş ve üstü çocuklar için hazırlanan MM dergisinde yardım davranışlarının farklı alt kategorilerde nasıl ele alındığını göstermektedir. Yardım kategorisi, çevresindeki canlılara bakım verme, destek olma, tehlikeli durumlarda uyarma ve yardıma ihtiyacı olanları fark etme gibi alt başlıklarda ele alınmıştır. Bu bulgular, derginin çocuklara yardım etme davranışını çok yönlü bir şekilde kazandırmayı hedeflediğini ortaya koymaktadır.

Tablo 8’deki bulgular, MM dergisinin yardım kategorisini çocukların sosyal sorumluluk ve duyarlılık becerilerini geliştirmek amacıyla ele aldığını göstermektedir. En sık işlenen alt kategori, çevresindeki canlılara bakım verme ve koruma davranışlarıdır. Bu durum, derginin çocuklara çevre bilinci ve hayvan sevgisi kazandırmaya öncelik verdiğini ortaya koymaktadır. Destek olma alt kategorisi ise çocukların başkalarına yardım etme ve işbirliği yapma becerilerini geliştirmeye yönelik önemli bir vurgu taşımaktadır. Tehlikeli durumlarda uyarma ve yardıma ihtiyacı olanları fark etme alt kategorileri ise daha az sıklıkla işlenmiş, ancak çocukların güvenlik bilinci ve duyarlılık geliştirmesine katkı sağlamıştır. Genel olarak, yardım kategorisinin dergide çok yönlü bir şekilde ele alındığı ve çocukların sosyal-duygusal gelişimine önemli katkılar sağladığı anlaşılmaktadır.

Yardım kategorisine ait alt kategorilerin bulguları başlıklara ayrılarak, bulguların bulunduğu dergi kodları belirtilerek ve dergilerden alıntılar yapılarak incelenecektir.

Çevresindeki canlıları koruma, besleme ve bakım verme

D5 içinde yer alan öyküde dinazorların yaşamı hakkında bilgi verilmektedir. Öncelikle dinazorlar tanıtılmaktadır daha sonra birbirinden farklı dinazorların özellikleri hakkında bilgi verilmektedir. Öykünün ilerleyen bölümlerinde dinazorlar hakkında verilen bilgilerde “Bazı dinazorlar tıpkı bu Hadrosaurus gibi yavrularına bakar, onlara yiyecek getirirdi.” ifadesi yer almaktadır. Bu ifade ile anne dinazorun yavru dinozorlara baktığı ve beslediği görülmektedir.

D14 içindeki tavşanları tanıtan öyküye anne tavşanın bir yuva kazması ile başlanmaktadır. Anne tavşan kazdığı yuvaya yavru lamaktadır. Yavruların özelliklerinden bahsedilmektedir. “Anne tavşan günde bir kez yuvaya geliyor, yavrularını emziriyor.” ifadesi ile anne tavşanın yavru tavşanları beslediği görülmektedir.

D19 içinde yer alan öyküye anne ve yavrusu samurları tanıtılarak başlanmaktadır. Öykünün devamında “Anne susamuru yavrulara balık getiriyor. Bazen de yengeç ya da midye.” cümlesi yer almaktadır. Bu cümleden anne susamurunun yavruları beslediği görülmektedir.

D20 içinde de yer alan öyküye bir kırlangıç yuvasının nerede olduğu hakkındaki bilgi ile başlanmaktadır. Kırlangıç yavruları çok acıktığını söylemektedir ve henüz kendi başlarına yiyecek bulamayacak kadar küçüklerdir. Öyküye “Anne ve baba kırlangıç yakaladıkları sinekleri, böcekleri yavrulara getirir. Onları beslerler.” cümlesi ile devam edilmektedir. Bu cümleden anne ve baba kırlangıçların yavru kırlangıçları beslediği görülmektedir. Öykünün devamında “Artık büyümüş olan diğer kırlangıç yavruları, küçük kardeşlerini beslemek için anne ve baba kırlangıca yardım eder.” cümlesi yer almaktadır. Bu cümleden büyüyen kırlangıçların yavru kırlangıçları besleyerek hem anne ve baba kırlangıca hem de yavru kırlangıçlara yardım ettiği görülmektedir.

D23 içinde yer alan öyküye baba kızıl tilkinin yuvasına giriş yapması ile başlanmaktadır. “Anne tilki ve yavrularına yiyecek getirmiş.” cümlesi ile baba tilkinin anne ve yavruları beslediği görülmektedir.

D26 içinde yer alan öyküye sakarmekenin kendi ağzından kendini tanıtmaları ile başlanmaktadır. “Yuvamı sazlıklara yaparım, bu yuvada yavrularıma bakarım.” cümlesi ile sakarmekenin yavrularına bakım verdiği görülmektedir.

D29 içinde yer alan Öyküde çiftlikleri gezen veteriner hekimlerin yaptıkları işler anlatılmaktadır. Araçları ve içindekiler tanıtılmaktadır. Çiftliğe varan Lale isimli veteriner oğlağa bakmaktadır. “Bu oğlanın bacağı incinmiş nokta Lale onu muayene etti. oğlanın

bacağını merhem sürdü Şimdi de bacağını merhemle sarıyor.” cümlelerinde veterinerin oğlağa bakım verdiği aşamalar görülmektedir.

D39 içinde yer alan öyküde kedilerin özellikleri anlatılmaktadır. Öykünün ilerleyen kısmında “Biraz da şanslıysan dişi kedilerin, yavrularını emzirdiğini ağızlarıyla yavrularını enselerinden tutup taşıdıklarına tanık olmuş olabilirsin.” cümlesiyle anne kedinin yavru kedileri beslediği görülmektedir.

D40 içinde yer alan öyküde bal arısına dair bilgilere yer verilmektedir. Öykünün ilerleyen kısmında “Bal arılarını yetiştiren arıcı, onlara çok iyi bakıyor!” cümlesi yer almaktadır. Bu cümleden aracının bal arılarına bakım verdiği görülmektedir.

D42 içinde yer alan öyküye mandaların özellikleri anlatılarak başlanmaktadır. Mandalar ile sığırların özellikleri karşılaştırılmaktadır. Öykünün devamında “Anne mandalar yavrularını sütle besler.” cümlesi yer almaktadır. Bu cümleden anne mandaların yavrularını beslediği görülmektedir.

D44 içinde yer alan öyküye anne ve baba flamingonun yuva yapması ile başlanmaktadır. Bu yuvaya anne flamingo yumurtasını bırakmaktadır daha sonra bu yumurtalar olgunlaşmakta, çatlamakta ve yavru flamingo dışarı çıkmaktadır. Öykünün devamında “Anne ve baba flamingo yavru flamingoyu beslemeye başladı.” cümlesi yer almaktadır. Bu cümleden anne ve baba flamingonun yavru flamingoları besledikleri görülmektedir.

D67 içinde yer alan öyküde pandaların özellikleri ve panda barınağı anlatılmaktadır. Öykünün devamında “Bu bölgede pek çok dev panda yavrusu da dünyaya geliyor. Yavrular barınaktaki özel bölümlerde bakıcılar tarafından büyük bir özenle büyütülüyor.” cümlesi yer almaktadır. Bu cümleden bakıcıların dev pandalara bakım verdiği görülmektedir.

D101 içinde yer alan öyküde Elif isminde bir kız okurlara arkadaşlarını anlatmakta ve tanıtmaktadır. Elif öyküye çiçeklerini tanıtarak başlamaktadır. Öyküde yer alan “Küpeli ve kaktüs benim arkadaşlarım nokta onlarla konuşuyorum, onları suluyorum ve onlara çok iyi bakıyorum.” cümlesinden Elif’in çiçeklerine bakım verdiği ve onları suladığı görülmektedir. Daha sonra Elif okurları Pati ismindeki köpeği ile tanıştırmaktadır. Öyküde yer alan “Onu Besliyorum. Bakımına özen gösteriyorum.” cümlesinden Elif’in köpeği Pati’yi beslediği ve ona bakım verdiği görülmektedir.

D114 içinde yer alan öyküde gümüş martının bir günü anlatılmaktadır. Gümüş Martı Gün boyunca avlanmakta ve yavrularına yemek götürmeye çalışmaktadır. Öykünün içinde yer alan “Beslemek için yavrularını, gün boyunca avlandı.” cümlesinden gümüş martının yavrularını beslediği görülmektedir.

Destek Olma

D19 içinde yer alan öyküde anne susamuru ve yavru susamurlarından bahsedilmektedir. Öyküdeki “Anne susamuru yavrularına yüzme öğretmek için onları birer birer enselerinden tutup suya sokuyor. Suya girdiklerinde annesi yavru susamurunu hiç bırakmıyor birlikte yüzüyorlar. Birlikte suyun altına dalıyorlar.” cümlesinden anne susamurunun yavrularına destek olduğu görülmektedir.

D21 içinde yer alan öyküye “Alaz ve Doğa Anneleri çamaşır yıkarken ona yardım ettiler.” cümlesi ile başlamaktadır. Bu cümleden Alaz ve doğanın annelerinin yapmakta olduğu bir işe destek olduğu görülmektedir.

D78 içinde yer alan öyküde Fikriye Hanım bayram hazırlığı yapmaktadır. Yerler, kapılar pencereler, halılar silinecektir. Yataklar hazırlanacak, yemekler ve tatlılar yapılacaktır. Öykünün içindeki “Neyse ki güçlü yardımcıları göreve hazırды. Kızıyla aynı şehirde yaşadığından bayram temizliğine hep birlikte girişmişlerdi.” cümlesinden Fikriye Hanım’ın yapacağı işlere aile üyelerinin destek olduğu görülmektedir.

D86 içinde yer alan öyküde Ayşe'nin kardeşini doktora götürmek için hazırlık yapıldığı görülmektedir. Öykünün içinde geçen “Anneciğim bunu da çantaya koymayı unutma. Teşekkür ederim, yardımsever kızım benim.” cümlelerinden Ayşe'nin annesine çantayı hazırlamak konusunda destek olduğu görülmektedir.

D100 içinde yer alan öyküde dedesinin hediye ettiği kalemi kaybettiği için ağlayan bir tavşanın kalemini aramasına destek oldukları öyküdeki şu cümleler ile görülmektedir; “Mini ve arkadaşları yavru tavşanın kalemini aramaya başladılar.”.

D103 içinde yer alan öyküde anne ve yavru köpek balıkları denizde gezmeye çıkmaktadırlar. Yakınlarında dolaşan balıkları görünce onlara kim olduklarını sormaktadırlar. Bu balıklar “Biz de sizden artan yiyecekler ve vücudunuzun üzerindeki çok minik canlılarla besleniyoruz nokta bu sayede sizi temizlemiş oluyoruz.” açıklamasını yapmaktadırlar. Bu cümleden balıkların köpek balıklarının temizliğine destek oldukları görülmektedir.

D105 içinde yer alan öyküde Yiğit isimli karakterin ablası ve arkadaşları festivale katılmak için Yiğitlerin evlerinde hazırlık yapmaktadır. Öykünün içindeki “Yiğit, ablası ve Arkadaşları çalışırken yanlarında durup onlara yardım etti.” cümlesinden Yiğit'in ablası ve arkadaşlarına destek olduğu görülmektedir.

D109 içinde yer alan öyküde Yiğit isimli karakter hava durumuna uygun giyinmekte güçlük çekmektedir. En sonunda kendine bir hava grafiği yapmakta bulur. Anneannesi “Sana yardım edebilirim Yiğit.” diyerek Yiğit'in hava grafiği yapmasına destek olduğu görülmektedir.

Tehlikeli durumlar hakkında uyarma, tehlikeli durumlarda destekte bulunma

D63 içinde yer alan öyküde oğlakların oynadığı oyunlar ve oğlakların keçileri taklit ettiği anlatılmaktadır. Öykü içindeki “Yetişkin keçilerin çıkardığı sesleri tekrarlarlar. Örneğin oyun oynarken sık sık hapsiriğe benzeyen bir ses çıkarırlar. Bu yetişkin keçilerin bir tehlike sezdiklerinde diğer keçileri uyarmak için çıkardıkları sestir.” cümlesinden keçilerin tehlikeli durumlarda ses çıkararak birbirini uyardığı görülmektedir.

D67 içindeki öykünün başında yer alan “Burası bir dev banda paranı! Aslında bakarsan dev pandaların Kendi doğal yaşam alanları nokta dev pandalar, dünyadaki sayıları çok azaldığı için bu bölgede koruma altına alınmışlar. İşte bu nedenle buraya barınak deniyor.” cümlelerinden pandalara bir barınakta destekte bulunularak türlerini yok olma tehlikesinden korumaya çalışılmaktadır.

D98 içinde yer alan öyküde kenarı köşesi olan şekiller ve şekiller köyü anlatılmaktadır. Ancak hiç kenarı ve köşesi olmayan bir şekil vardır o da dairedir. Daire yokuştan aşağı ineyim derken birden yuvarlanmaya başlamıştır. Şekiller kendi aralarında “Hemen bir yol bulup Daireye yardım etmeliyiz. Onu durdurmalıyız.” diye konuşarak daireyi durdurmanın bir yolunu aramaktadırlar ve daireyi durdurumaktadırlar. Bu ülkede diğer şekillerin daireye tehlikeli durumlarda destek olduğu görülmektedir.

D132 içinde yer alan öyküde annesi ile birlikte ilk defa metro yolculuğu yapacak Nil’in başından geçenler anlatılmaktadır. Nil ve annesi peronda metro beklerken “Lütfen dikkat! Can güvenliğiniz için peronlarda bulunan sarı çizgiyi geçmeyiniz ve her ne sebeple olursa olsun ray hattına inmeyiniz.” anonsu yapılmaktadır. Bu an olsun tehlikeli durumlar hakkında uyarmak için yapıldığı görülmektedir.

Yardıma ihtiyacı olan kişileri ya da canlıları fark etme

D54 içinde yer alan öyküde kurtarma helikopteri ve ne iş yaptığı anlatılmaktadır. Kurtarma helikopteri teknedeki insanları kurtarmak için yola çıkmaktadır. Öyküde geçen “Kurtarma helikopteri teknenin tam üstünde duruyor.” cümlesinden helikopterin yardıma ihtiyacı olan kişileri fark ettiği görülmektedir.

D91 içinde yer alan öyküde duygularımız farklı boyutlarla anlatılmaktadır. Öykü içinde dizi kanayan ve ağlayan bir kişiyi gören çocuk “Canın yanıyor olmalı.” cümlesini kurmaktadır. Bu cümleden çocuğun yardıma ihtiyacı olan kişiyi fark ettiği görülmektedir.

D102 içinde yer alan öyküde bisiklet sürmek için ailesiyle birlikte çıkan Ali bisikletten düşmektedir. “Babası bisikletini yerden kaldırmasına yardım etti.” cümlesinden Ali’nin yardıma ihtiyacı olduğunu babasının fark ettiği görülmektedir.

4.7. İletişim Kategorisine İlişkin Bulgular

İletişim kategorisinde örnekleme dahil edilen 132 MM dergisi arasından toplamda 51 tane derginin içinde rahatlatma kategorisi ile ilgili bulgulara rastlanmıştır. İletişim kategorisi ile ilgili olarak dört alt kategori içinde dergilerde prososyal davranışın desteklenme durumu aranmıştır.

En sık tekrarlayan alt kategori soru sormadır. Bu alt kategori toplamda 23 dergide yer almaktadır. Destekleyici iletişim kurma alt kategorisi toplamda 20 dergide yer almaktadır. Yakın davranma alt kategorisi toplam 17 dergide yer almaktadır. Kendi ve diğer kişiler ile ilgili konuşma alt kategorisi toplamda 1 dergide yer almaktadır.

Alt kategorilerin kaç dergide, hangi dergilerde bulunduğu ilişkin bulgular Tablo 9’da toplu halde sunulmuştur.

Tablo 9.

İletişime ilişkin bulgular

İletişim Kategorisine Ait Alt Kategoriler	Bulunduğu Dergi Sayısı	Davranışın Tekrar Sayısı	Bulunduğu Derginin Kodu ve Tekrarlanma Durumu	Davranışın Görüldüğü Durumlardan Örnekler
Soru sorma (Merak ve ilgi gösteren sorular, empatik odaklı sorular, bilgi paylaşımına teşvik eden sorular, iş birliğini destekleyen sorular)	23	132	D1(2), D33(3), D37(13), D72(5), D74(10), D86(9), D91(5), D93(5), D100(6), D101(2), D102(7), D103(8), D104(4), D105(4), D106(3), D108(5), D111(7), D113(4), D121(3), D124(6), D125(4), D130(10), D131(7)	D91: Yardım ister misin? D103: Siz de kimsiniz? Bizi neden takip ediyorsunuz? D106: Neler oluyor? D124: Acaba beni çözebilir misin?
Destekleyici iletişim kurma (İyi dilek, nezaket cümleleri kullanma ve teşvik edici cümleler kurma örn: iyi geceler, günaydın, teşekkür ederim...)	20	43	D2(3), D8(1), D9(2), D12(2), D16(1), D29(5), D34(1), D45(1), D60(2), D69(4), D85(3), D88(1), D97(1), D98(1), D100(5), D106(1), D108(3), D109(3), D110(2), D115(1)	D9: İyi uykular... D9: İyi yolculuklar! D60: Geçmiş olsun tavşan, iyi olduğunu görmek çok güzel. D85: Günaydın! D100: Teşekkür ederiz öğretmenim. D109: İyi dersler çocuklar.
Yakın davranma (Selamlaşma, sohbet etme, tanışma, oyun oynama...)	17	23	D8(1), D13(1), D43(2), D63(1), D64(1), D75(2), D80(3), D81(1), D82(1), D97(1), D100(1), D106(2), D120(2), D124(1), D129(1), D130(1), D131(1)	D8: Merhaba! Biz geldik. D80: Hey merhaba! Benimle oynar mısın? D97: Merhaba benim adım Pugi.

Kendi ve diğer kişiler ile ilgili konuşma (Hissettikleri, düşündükleri, istek ve gereksinimleri...)	1	13	D15(13)	D15: Kendimi nasıl hissettiğimi, ne düşündüğümü ve gereksinimlerimi anlatmak için konuşabilirim...
---	---	----	---------	--

Tablo 9’da yer alan iletişim kategorisine ilişkin bulgular, 3 yaş ve üstü çocuklar için hazırlanan MM dergisinde iletişim davranışlarının farklı alt kategorilerde nasıl ele alındığını göstermektedir. İletişim kategorisi, soru sorma, destekleyici iletişim kurma, yakın davranma ve kendi ile diğer kişiler hakkında konuşma gibi alt başlıklarda ele alınmış ve çocukların iletişim becerilerini geliştirmeye yönelik çeşitli durumlarla desteklenmiştir.

Tablo 9’daki bulgular, MM dergisinin iletişim kategorisini çocukların prososyal davranışlarını desteklemek amacıyla çok yönlü bir şekilde ele aldığını göstermektedir. En sık işlenen alt kategori, soru sorma davranışıdır. Bu durum, derginin çocukların merak duygusunu geliştirme becerilerine öncelik verdiğini ortaya koymaktadır. Destekleyici iletişim kurma ve yakın davranma alt kategorileri ise çocukların olumlu sosyal ilişkiler kurmalarını ve sosyal bağlarını güçlendirmelerini hedeflemektedir. Kendi ve diğer kişiler ile ilgili konuşma alt kategorisinin daha az sıklıkla işlenmiş olması, bu davranışın dergide daha sınırlı bir şekilde ele alındığını göstermektedir. Genel olarak, iletişim kategorisinin dergide çocukların sosyal etkileşimlerini güçlendirmek ve iletişim becerilerini geliştirmek amacıyla ele alındığı anlaşılmaktadır.

İletişim kategorisine ait alt kategorilerin bulguları başlıklara ayrılarak, bulguların bulunduğu dergi kodları belirtilerek ve dergilerden alıntılar yapılarak incelenecektir.

Soru sorma

Bu alt kategoride dergideki karakterlerin birbirine nasıl sorular sorduğuna dair örnekler yer almaktadır.

İletişim sürecini karşılıklı etkileşimle ilerletmek için diyaloglara yer verilen öykülerin örneklendirildiği dergilerden ilki olan D1 içinde yer alan öyküde kar yağdığını gören çocuk “Dışarı çıkıp karda gezebilir miyiz?” cümlesi ile babasına soru yöneltip onunla diyalog kurmuştur.

D33 içinde yer alan öyküde “İpekciğim makarnaları nasıl keselim?” cümlesi ile yöneltilen sorunun soru sorulan kişinin düşüncelerini öğrenmek amacı ile sorulduğu anlaşılmaktadır. Öykünün ilerleyen bölümünde “Bakalım bu kalıplarla hamuru kestiğimizde hangi şekiller ortaya çıkacak?” cümlesi ile yöneltilen sorunun merak uyandırmak amacıyla sorulduğu anlaşılmaktadır.

D37 içinde yer alan öyküde “Nereye?”, “Ne zaman?”, “Geziye mi?” gibi soruların yer aldığı görülmektedir. Çocuklar onları geziye götüreceğini söyleyen öğretmenlerine bilgi edinmek amacı ile merak ettikleri soruları yönelttikleri görülmektedir. Müze gezisine gittikleri öykünün devamında gezi sürecinde çocukların yine bilgi edinmek amaçlı “Bu müzenin adı neydi?”, “Bunlar gerçek kemik mi?” gibi sorular yönelttiği görülmektedir.

D72 içinde yer alan öyküde kamp yapmakta olan çocukların gökyüzünü incelerken “Ay nerede?”, “Yıldızları niye gündüz göremiyoruz?” gibi merak ettikleri konular hakkında bilgi edinmek amaçlı sorular sorduğu görülmektedir.

D74 içinde yer alan öyküde çocukların okulda birbirine soru sorarak meyveyi tahmin etme oyunu oynadığı görülmektedir. Hangi meyve olduğuna, meyvenin özelliklerine göre sorular sorarak bilgi edinmeye çalışıldığı görülmektedir.

D86 içinde yer alan öyküde kardeşinin doktor muayenesi için hastaneye giden bir çocuğun “Hastane neden bu kadar büyük?”, “Doktorlar neden böyle kıyafetler giyiyorlar?”, “Bu resim ne anlatıyor acaba?” gibi sorular ile bilgi edinerek merakını gidermeye çalıştığı görülmektedir. Öykü'nün ilerleyen bölümünde doktorun karaktere yöneltilmiş olduğu “Göster bakalım kalbin nerede?” sorusunun bilgiyi pekiştirmek amaçlı sorulduğu görülmektedir.

D91 içinde yer alan öyküdeki “Acaba karnı mı acıktı?”, “Bezini değiştirme zamanı gelmiş olmasın?” soruları ile ebeveynlerinin ağlayan bir bebeğin durumunu anlamlandırmaya çalıştıkları görülmektedir. Öykünün ilerleyen bölümünde “Canın yanıyor olmalı yardım ister misin?” sorusu ile karşı tarafın düşünce ve hisleri anlamlandırılmaya çalışılmıştır.

D93 içinde yer alan öyküde gezi esnasında çocuklara yöneltilen “İlk önce nereye gitmek istersiniz?” sorusunun çocukların düşüncelerini öğrenmeye yönelik olduğu görülmektedir. Öykünün ilerleyen bölümünde gezi esnasında çocukların ebeveynlerine yönelttiği “Anneciğim bu ablalar ne yapıyor?”, “Hani sabahları babamla içtiğiniz çaydan mı?” gibi soruların bilgi edinmek için sorulduğu görülmektedir.

D100 içinde yer alan öyküde tüm aile sofrada yemek yerken Babaannenin gözlüğünü yere düşürmesi üzerine sorduğu “Gözlüğüm yere düştü, almama yardım eder misiniz?” sorusu ile sofradakileri gözlüğü alma eylemine yönlendirdiği görülmektedir. Öykü'nün ilerleyen bölümünde yavru tavşan arkadaşları ile birlikte okula giderken okulda ne öğreneceklerine dair düşünerek birbirlerine “En yükseğe nasıl zıplanır acaba?”, “Yuva nasıl yapılır bilen var mı?”, “En taze bitkileri nasıl buluruz?” sorularını yöneltilmektedir. Öykünün ilerleyen bölümünde çocukların okul bahçesinde oyun oynamaktan yorulup dinlendikleri sırada ağlayan bir tavşanın sesini duyarak yanına gittikleri ve durum hakkında bilgi edinmek için tavşana “Neden ağlıyorsun?” sorusunu sordukları görülmektedir.

D101 içinde yer alan öyküde çocuğun annesinin getirmiş olduğu çiçekleri sularken çiçekler hakkında bilgi edinmeye yönelik “Kaktüsler nasıl uzun süre susuz kalabiliyor?”, “Çiçek açıyorlar mı?” gibi sorular sorduğu görülmektedir.

D102 içinde yer alan öyküde apartmanın bahçesinde ailesi ile birlikte bisiklet sürerek vakit geçiren bir çocuk anlatılmaktadır. Karakter bacaklarının bisiklete sığmadığını fark ettiğinde ve bunu söylediğinde ailesi karakterin daha büyük bir bisiklete ihtiyacı olduğunu söylemektedir. Bunun sonucunda karakter “Artık benim kocaman bir bisikletim mi olacak?”, “Nasıl süreceğim?”, “Bisikletimin sepeti olacak mı?”, “Ya düşersem?” gibi merak ettiği soruları sormaktadır.

D103 içinde yer alan öyküde Anneleri ile birlikte okyanusta gezintiye çıkan yavru köpek balıklarının “Anne bunlar da kim?” sorusunu çevresinde gördükleri diğer canlıları merak etmeleri sonucunda sorduğu görülmektedir. Öykünün ilerleyen bölümünde yavru köpek balığı yakınlarında dolaşmakta olan balıkları merak ederek onlara şu soruları yöneltmektedir “Siz de kimsiniz? Bizi neden takip ediyorsunuz?”.

D104 içinde yer alan öyküde teleskop ile gökyüzünü inceleyen bir çocuk ablasına “Yıldızları çok seviyorum ama gökyüzünde neden bu kadar az yıldız var?” sorusunu yöneltmektedir. Bu soruya şahit olan ebeveynler iletişim başlatmak amacıyla “Hafta sonu geziye gitmeye ne dersiniz?” sorusunu yöneltmektedir. Daha sonra karakterini ablası “Nereye peki?” sorusunu yöneltmektedir ve bu sayede aile üyelerinin düşüncelerini paylaşarak iletişim kurduğu görülmektedir.

D105 içinde yer alan öyküde ablası ve arkadaşlarının çalışma esnasındaki konuşmalarına şahit olan karakter onlara bilgi edinmeye yönelik “insansız hava aracı da ne?” sorusunu sormaktadır. Öykünün ilerleyen bölümünde festival alanında gezerken farklı insanların bilgi edinmek için “Sergi alanı kaç tasarım sergileniyor?” ve “Yağmurların takımını sergi alanında bulabilir misin?” gibi sorular sorduğu görülmektedir.

D106 içinde yer alan öyküde çiftlikte yaşayan bir kedi etrafın neden sessiz olduğunu merak edip “Merhaba Papatya. Neler oluyor? Bu sessizliğin nedeni ne?” sorularını sorarak merakını gidermeye çalışmaktadır.

D108 içinde yer alan öyküde ailesiyle market alışverişine çıkacak bir çocuğun annesine “Marketten dönüşte kırtasiyeye uğrayıp tasarımlarım için yapıştırıcı da alalım mı anneciğim?” sorusunu sorarak ihtiyacını belirten bir planlama yaptığı görülmektedir. Öykünün ilerleyen kısmında Market alışverişi sırasında annesi Elife “1 kilo da karnabahar alacağız. “Karnabaharları görebiliyor musun Elif?” sorusunu yönelterek etkileşim oluşturduğu ve Elif’in de alışverişe katkıda bulunmasını sağladığı görülmektedir. Öykünün ilerleyen bölümünde

Sabah uyanan Elif başucunda bir kutu bulmaktadır. “Günaydın baba. Bu kutuyu Neden buraya koydunuz?” sorusunu yönelterek kutunun neden oraya konduğuna dair bilgi almak ve merakını gidermek istemektedir. Babası karton kutu ile tasarımlar yapabileceğini söylemesi üzerine Elif “Anneannem için bir gözlük kutusu mu yapsam?”, “pamuk için bir minder mi tasarlasam?” gibi sorular sorarak kutu ile ne yapacağını düşünmektedir. Yavru köpek balığının annesine bilgi edinmek için şu soruyu yönelttiği görülmektedir “Bu kim anne?”.

D111 içinde yer alan öykünün giriş kısmında Nazlıların evine bir paket gelmektedir. Paket ile ilgili merak uyandırmak amacıyla “Acaba bu paketin içinde ne vardı?”, “bu paketi kim göndermişti?” gibi sorular yöneltilmektedir. Paket açıldıktan sonra içinden çıkan ceket giymek konusunda annesinden onay almak amacıyla Nazlı annesine “Anne, bu ceket parka giderken giyebilir miyim?” sorusunu sormaktadır. Parkta yağmur yağınca Nazlı’nın ceket ıslanmamaktadır. Arkadaşı merakını gidermek amacıyla “Neden Nazlı’nın ceket ıslanmadı?” sorusunu sormaktadır. Öykünün ilerleyen kısmında ceketin neden ıslanmadığına dair cevap aranmakta ve “Nanoteknolojik de nedir?” sorusu ile nanoteknoloji hakkında bilgi edinilmeye çalışılmaktadır.

D113 içinde yer alan öykünün giriş kısmında ebeveynler çocuklarına Afyon'a gideceklerine dair bilgi vermektedir. Çocukların “Neden Afyon'a gidiyoruz ki?” sorusu ile daha fazla açıklama istediği görülmektedir. Çocuklar yol boyunca merak ettikleri soruları sormaktadır. “Babaannemlerin bahçesi büyük mü?”, “Bayramda çok oyun oynar mıyız?”, “Babaannemle Dedem beni görünce tanıyabilecekler mi acaba?”.

D121 içinde yer alan öykünün giriş kısmında konu ile ilgili “Bakalım bugün onları nasıl bir macera bekliyor?” sorusu sorularak merak uyandırmak amaçlanmaktadır. Öykünün karakteri “Pıtır, şurada çalışan insanlar da kim?” sorusu ile bilgi edinmeye çalışmaktadır. Öykünün ilerleyen bölümünde sorulan “Neden fosilin fotoğraflarını çekiyoruz?” sorusunda da bilgi edinmek amaçlanmaktadır.

D124 içinde yer alan öyküde başka hayvanların nerede yaşadığını merak etmesi sonucu yola çıkan bir kunduz yer almaktadır. Kunduz Öncelikle flamingoların evine oturarak onay alma için soru sormaktadır “Ne dersiniz olmuş mu?”. Örümceğin ağlarına takılan kunduz “Acaba beni çözebilir misin?” sorusunu sorarak yönerge vermektedir. Farelere “Oraya ben de sığar mıyım?” sorusunu sorarak merakını gidermeye çalışmaktadır. “Bu çiçeği nereye koyayım?” sorusu ile çiçeğin yerini organize ederken bilgi edinmeye çalışmaktadır. Kurbağalara yönelttiği “Merhaba nasılsınız?” sorusu ile selamlaştığı ve iletişim başlatmaya çalıştığı görülmektedir.

D125 içinde yer alan öykü dedesinin torunlarına anılarını anlatmasıyla başlamaktadır. Dede çapaladığı toprakta bir şey fark etmektedir. Torunlarından biri merakını gidermek amacıyla “Ne gördün dede?”, “Peki ama neymiş dede? sorusunu yöneltmektedir. Dedenin bir kil tablet demesi üzerine torunu “Hani nerede? ne yaptın bulduğun kil tableti?” sorularını yöneltmek merakını gidermeye çalışmaktadır.

D130 içinde yer alan öyküde “Boya kalemlerim nerede anne?” sorusu ile Uraz’ın abisi annesinden bilgi talep etmektedir. Öykünün ilerleyen bölümünde Uraz ve abisi oyun oynamaktadır. Uraz henüz küçük olduğu için konuşamamaktadır. Abisi Uraz’ın söylediklerini anlamak için ona “ne diyorsun Uraz? araba mı istiyorsun yoksa? bu mu? yoksa bu mu? Hangisini istediğini anlamadım. Bunların hiçbirisi mi değil? Bu da mı değil? kitabımı vereyim?” gibi sorular yöneltmektedir. Öykünün ilerleyen kısmında hep birlikte oturup yemek yemeye başlayacakken Uraz’ın “Naniii, naniii, nanii...” demesi üzerine annesi “Neyi gösteriyorsun? Ne var orada?” sorusunu yöneltmek Uraz’ı anlamaya çalışmaktadır.

D131 içinde yer alan öyküde Nil adındaki karakter ilk kez metro yolculuğu yapacaktır. Bu yolculuk esnasında bilgi edinmek için annesine “Peki sonunda nereye ulaşacağız?”, “Bize mi diyor? hangi çizgi?”, “Metro ne kadar da uzun! Kaç tane vagonu var acaba?”, “Durakların adlarını kim anons ediyor?”, “Metro nasıl bu kadar hızlı gidiyor?”, “Kaç durak daha geçeceğiz?” gibi sorular sormaktadır.

Destekleyici iletişim kurma

Bu alt kategoride dergideki karakterlerin birbirine nasıl iyi dilek ve nezaket cümleleri kurduğuna dair örnekler kodlanarak belirtilen dergilerden cümleler alıntılanarak örneklendirilmiştir.

D8: “Hoşça kalın, daha sonra görüşmek üzere”. D69: “Güle güle çocuklar dikkatli olun!” D97: “Hoşça kalın dostlarım...” Dergilerin öykü bölümünde veda ifadelerine yer verildiği görülmektedir.

Dergilerin öykü bölümünde mekâna giren kişileri karşılamak üzere D45: “Hoş geldiniz.”, D115: “Uzay aracına hoş geldiniz.” cümlelerine yer verildiği görülmektedir.

Dergilerin öykü bölümünde karşı tarafın iyi hissetmesi amacı ile D2: “Tatlı rüyalar benim küçük Çınarım.”, D9: “İyi uykular...”, D34: “İyi geceler tatlı Güneş’im.” D88: “İyi geceler mavi tavus kuşları...”, D12: “İyi yolculuklar Cemre...”, D100: “Ellerine sağlık anneciğim.”, D60: “Geçmiş olsun tavşan, iyi olduğunu görmek çok güzel.” iyi niyet ve iyi dilek cümlelerine yer verildiği görülmektedir.

İletişimi güçlendirmek için D29: “Teşekkür ederiz.”, D98: “Size teşekkür ederim.” D110: “Teşekkürler dayıcığım.” D101: “Sağ ol evladım.” D112: “Teşekkür ederim öğretmenim.” dergilerde teşekkür ifadelerine yer verildiği görülmektedir.

Dergideki karakterlerin D85: “Günaydın!”, D108: “Günaydın baba.” ifadeleri ile yeni başlayan bir günde karşısındaki kişiyi selamladığı görülmektedir.

D109’da “İyi dersler çocuklar.” cümlesi yer almaktadır. Bu iyi dilek cümlesi ile öğrenme sürecine yönelik motivasyon sağlamak amaçlanmaktadır.

Yakın davranma

Bu alt kategoride dergideki karakterlerin birbiri ile selamlaşma, sohbet etme, tanışma, oyun oynama gibi durumlarına dair örnekler kodlanarak belirtilen dergilerden cümleler alıntılanarak örneklendirilmiştir.

Dergideki karakterlerin sosyal etkileşimi başlatmak için D8: “Merhaba! Biz geldik.”, “D43: “Merhaba!”, D75: “Merhaba sevgili çocuklar.” D80: “Hey merhaba! Benimle oynar mısın?”, D81: “Merhaba ben Patpat.” D96: “Merhaba Fırtına.” D97: “Merhaba benim adım Pugi.” D106: “Merhaba Mınav.” D120: “Merhaba! Benim adım Tıktık.” bu selamlaşma cümlelerini kullandığı görülmektedir.

Dergideki karakterlerin oyun oynayarak aralarındaki iletişimi güçlendirdiği örneklerle dergilerin şu bölümlerinde rastlanmaktadır; D13: “Arkadaşlarıyla oyunlar oynuyor...”, D64: “Melis’le Mert oyun oynamak için sabırsızlanıyordu.”, D63: “Oğlaklar birçok şeyi oyun oynayarak öğrenir.”, D100: “Birbirlerini yakalama oyunu oynadılar.”, D101: “Bu İpek. O, benim en yakın arkadaşım. Birlikte birçok oyun oynuyoruz: saklambaç, evcilik...” D82: “Bazen de annesiyle başka oyunlar oynuyordu.” D102: Apartmanın bahçesinde arkadaşlarıyla birlikte bisikletler için ayrılan yerde sık sık bisiklet sürüyordu.” D130: “Uraz ve abisi birlikte oyun oynamayı çok seviyor.”.

Aynı zamanda dergilerde yer alan D101: “Birlikte birçok oyun oynuyoruz: saklambaç, evcilik... Bazen sohbet ediyoruz, kitapların resimlerine bakıp birbirimize öyküler anlatıyoruz.” D129: “O sırada bir arkadaşıyla karşılaştı ayaküstü biraz sohbet etti.” bu örneklerde çocuklar arasındaki iletişim ve sohbet etme durumları görülmektedir.

Kendi ve Diğerleri ile İlgili Konuşma

D15 içinde yer alan öyküdeki karakterin giriş bölümünden öykünün sonuna kadar kendimizi çeşitli yollar ile ifade edebileceğimize dair örnekler; “Kendimi nasıl hissettiğimi, ne düşündüğümü ve gereksinimlerimi anlatmak için konuşabilirim...”, “Kendimi nasıl hissettiğimi, ne düşündüğümü ve gereksinimlerimi anlatmanın başka yolları da var. Bunun

için bir şarkı söyleyebilir... Bir resim yapabilir... Bir öykü anlatabilir... Bir heykel yapabilirim.” denildiği görülmektedir.

4.8. Paylaşma Kategorisine İlişkin Bulgular

Paylaşma kategorisinde örnekleme dahil edilen 132 MM dergisi arasından toplamda 9 tane derginin içinde rahatlatma kategorisi ile ilgili bulgulara rastlanmıştır. Kategorisi ile ilgili olarak üç alt kategori içinde dergilerde prososyal davranışın desteklenme durumu aranmıştır.

En sık tekrarlayan alt kategori eşyalarını paylaşmadır. Bu alt kategori toplamda 4 dergide yer almaktadır. Bağışta bulunma alt kategorisi toplamda 3 dergide yer almaktadır. Bildiklerini paylaşma alt kategorisi toplam 2 dergide yer almaktadır.

Alt kategorilerin kaç dergide, hangi dergilerde bulunduğu ilişkin bulgular Tablo 10’da toplu halde sunulmuştur.

Tablo 10.

Paylaşma kategorisine ilişkin bulgular

Paylaşma Kategorisine Ait Alt Kategoriler	Bulunduğu Dergi Sayısı	Davranışın Tekrar Sayısı	Bulunduğu Derginin Kodu ve Tekrarlanma Durumu	Davranışın Görüldüğü Durumlardan Örnekler
Eşyalarını (yemek, oyuncak vb.) paylaşma	4	8	D71(3), D100(2), D101(2), D112(1)	D71: Çıkan zeytinyağını ailecek paylaşacaklar. D100: Hep birlikte çimenlerin üzerine güzel bir sofra kurdular ve yanlarında getirdikleri yiyecekleri birbirleriyle paylaştılar.
Bildiklerini paylaşma	2	5	D56 (1), D83 (4)	D56: Boracığım eskiden bu kabukların içinde yumuşakça denilen canlılar yaşıyordu. D83: Kestane ağacının meyvelerinin dikenli dış kabuğu var.
Bağışta bulunma (Kendi kaynaklarını bir başkasına yarar sağlamak için bırakmak.)	3	3	D25(1), D40(1), D99(1)	D25: Örneğin paramızı başkalarına yardım etmek için kullanırız. D99: Aklına bir fikir geldi:Kuzenim Kerem’e verebilirim!

Tablo 10’da yer alan paylaşma kategorisine ilişkin bulgular, 3 yaş ve üstü çocuklar için hazırlanan MM dergisinde paylaşma davranışlarının farklı alt kategorilerde nasıl ele alındığını göstermektedir. Paylaşma kategorisi, eşyalarını paylaşma, bağışta bulunma ve

bildiklerini paylaşma gibi alt başlıklarda ele alınmış ve çocukların paylaşma davranışlarını farklı yönlerden geliştirmeyi hedeflemiştir. Ancak, alt kategoriler arasında belirgin bir dağılım farkı olduğu görülmektedir.

Tablo 10'daki bulgular, MM dergisinin paylaşma kategorisini çocukların sosyal ve duygusal gelişimini desteklemek amacıyla ele aldığını göstermektedir. En sık işlenen alt kategori, eşyalarını paylaşma davranışdır. Bu durum, derginin çocuklara somut nesneler üzerinden paylaşma alışkanlığı kazandırmaya öncelik verdiğini ortaya koymaktadır. Bağışta bulunma ve bildiklerini paylaşma alt kategorileri ise daha az sıklıkla işlenmiş, ancak çocukların sosyal sorumluluk bilinci ve bilgi paylaşımı becerilerini geliştirmeye yönelik önemli katkılar sağlamıştır. Genel olarak, paylaşma kategorisinin dergide farklı boyutlarıyla ele alındığı ve çocukların paylaşma davranışlarını hem somut hem de soyut düzeyde geliştirmeyi hedeflediği anlaşılmaktadır.

Paylaşma kategorisine ait alt kategorilerin bulguları başlıklara ayrılarak, bulguların bulunduğu dergi kodları belirtilerek ve dergilerden alıntılar yapılarak incelenecektir.

Eşyalarını paylaşma

D71 içinde yer alan öyküdeki “Çıkan zeytinyağını ailecek paylaşacaklar.” cümlesinin , D100 içinde yer alan öyküdeki “Hep birlikte çimenlerin üzerine güzel bir sofrta kurdular ve yanlarında getirdikleri yiyecekleri birbirleriyle paylaştılar.” cümlesinin, D101 içinde yer alan öyküdeki “Arkadaşlarımla oyuncaklarımızı paylaşarak oyun oynuyoruz.” cümlesinin, D112 içinde yer alan öyküdeki “Çocuklar en değerli ürünleri olan çilekleri toplayıp misafirlere ikram etti.” cümlesinin paylaşma davranışına örnek teşkil ettiği görülmektedir.

Bağışta bulunma

D25 içinde yer alan öyküde para ve kullanım alanları tanıtılmaktadır. Öyküde bağış yapmanın temel amacını ve nedenini vurgulayan “Örneğin paramızı başkalarına yardım etmek için kullanırız.” cümlesinin yer aldığı görülmektedir.

D40 içinde yer alan öyküde arılara bakılarak bal üretimi sağlanmakta ürettikleri balın bir kısmını insanların tüketmesi için bıraktığından "Yaptıkları balın bir kısmını da bizlerle paylaşıyorlar." cümlesi ile bahsedilmektedir.

D99 içinde yer alan öyküde bireyin ihtiyaç duyulmadığında eşyalarını başkalarıyla paylaşması yönünde bir yaklaşım sergilediği görülmektedir.

Bildiklerini paylaşma

D56 içinde yer alan öyküde Bora ve ablası Leyla sahilde yürüyüşe çıkmaktadır. Ablası bulduğu kabukların desenlerini büyüteç ile incelerken Bora ile şu bilgileri paylaştığı

görülmektedir; “Boracığım eskiden bu kabukların içinde yumuşakça denilen canlılar yaşıyordu. Ama artık kabuklarının içinde değiller. Dalgalar bu kabukları kıyıya taşımış olmalı.”.

D83 içinde yer alan öyküde Gizem ve Salim büyükannesi ve büyükbabası ile ormana kestane toplamaya gitmektedir. Daha sonra büyükanne ve büyükbaba çocuklara kestanenin nasıl olgunlaştığını anlatmaktadır. “Meyveler olgunlaşınca dış kabukları kuruyup çatlıyor. Ağaçtan yere düşüyorlar.” cümlesi ile bildiklerini torunlarıyla paylaştığı görülmektedir.

4.9. İş birliği Kategorisine İlişkin Bulgular

İş birliği kategorisinde örnekleme dahil edilen 132 MM dergisi arasından toplamda 36 tane derginin içinde iş birliği kategorisi ile ilgili bulgulara rastlanmıştır. İş birliği kategorisi ile ilgili olarak bir alt kategori içinde dergilerde prososyal davranışın desteklenme durumu aranmıştır.

Alt kategorilerin kaç dergide, hangi dergilerde bulunduğu ilişkin bulgular Tablo 11’de toplu halde sunulmuştur.

Tablo 11.

İş birliği kategorisine ilişkin bulgular

İş birliği Kategorisine Ait Alt Kategoriler	Bulunduğu Dergi Sayısı	Davranışın Tekrar Sayısı	Bulunduğu Derginin Kodu ve Tekrarlanma Durumu	Davranışın Görüldüğü Durumlardan Örnekler
Ortak bir amaca yönelik birlikte hareket etme (Bir işe birlikte başlama ve sürdürme)	36	245	D4(6), D20(2), D28(12), D44(2), D68(9), D71(9), D83(2), D97(8), D105(8), D107(3), D109(2), D113(1), D118(2), D6(2), D21(2), D33(7), D38(5), D49(1), D58(4), D69(4), D70(4), D72(2), D78(9), D90(7), D93(1), D103(1), D104(5), D108(4), D110(3), D112(6), D115(4), D116(1), D127(2), D132(3), D7(2), D27(1), D38(5), D58(4), D70(4), D78(9), D93(1), D104(5), D108(4), D112(6), D116(1), D132(3)	D4: Eve gelince parçaları birleştirip vidalayarak bir kitaplık yapıyorlar. D33: İpek ve dayısı kestikleri makarnaları suda haşladılar. D44: Anne ve baba flamingo birlikte çamurdan bir yuva yaptı. D71: Zeytin ağaçlarındaki zeytini toplayacaklar. D115: Hep birlikte uzay aracının yola çıkmasını sağlayacaklar.

Tablo 11’de yer alan iş birliği kategorisine ilişkin bulgular, 3 yaş ve üstü çocuklar için hazırlanan MM dergisinde iş birliği davranışlarının nasıl ele alındığını ve bu davranışın çocuklara kazandırılmasına yönelik örnekleri ortaya koymaktadır. İş birliği kategorisi, "ortak bir amaca yönelik birlikte hareket etme" alt kategorisi üzerinden ele alınmış ve bu davranışın dergide oldukça sık işlendiği görülmüştür.

Tablo 11’deki bulgular, MM dergisinin iş birliği kategorisini çocukların sosyal becerilerini geliştirmek ve birlikte çalışma alışkanlığı kazandırmak amacıyla yoğun bir şekilde ele aldığını göstermektedir. "Ortak bir amaca yönelik birlikte hareket etme" alt kategorisinin 36 farklı dergide 245 kez tekrar edilmesi, iş birliği davranışının dergideki en temel prososyal davranışlardan biri olduğunu ortaya koymaktadır. Örneklerde, aile bireyleri, arkadaşlar veya hayvanlar üzerinden iş birliği davranışları modellenmiş ve çocuklara farklı bağlamlarda iş birliği yapmanın önemi vurgulanmıştır. Bu bulgular, derginin çocuklara hem günlük yaşamda hem de yaratıcı ve bilimsel süreçlerde iş birliği yapma becerisi kazandırmayı hedeflediğini göstermektedir.

İş birliği kategorisine ait alt kategorilerin bulguları başlıklara ayrılarak, bulguların bulunduğu dergi kodları belirtilerek ve dergilerden alıntılar yapılarak incelenecektir.

Ortak bir amaca yönelik birlikte hareket etme

D4 içinde yer alan öyküde Deniz adındaki karakter ailesi ile birlikte yeni bir eve taşınacaktır ama taşınmadan önce yapmaları gereken işler vardır. Bu işler için malzeme satın alıp eve getirmektedirler. Deniz’in odasına yapılacak kütüphane için ölçü alıp marangoza gitmektedirler. Öykünün devamında “Eve gelince parçaları birleştirip vidalayarak bir kitaplık yapıyorlar.” cümlesi yer almaktadır. Bu cümle ailenin iş birliği içinde kitaplığı kurduğunu göstermektedir.

D6 içinde yer alan öyküde Defne adındaki karakterin ve ailesinin sahip olduğu bahçe anlatılmaktadır. Öykünün devamında “Bugün pazardan aldıkları domates bir gül biber ve patlıcan fidelerini dikeyiyorlar.” cümlesi yer almaktadır. Bu cümle ailenin iş birliği içinde fideleri diktiğini göstermektedir.

D7 içinde yer alan öyküde Göktaş yağmurunu gözlemleyen Özgür, Mine ve Zeynel isminde 3 çocuk vardır. Bu çocuklar akan yıldızları saymak için bir araya gelmişlerdir. Birlikte gökyüzünü gözlemleyerek sayı saymaları çocukların iş birliği içinde yıldızları saydığını göstermektedir.

D21 içinde yer alan öykünün başında Alaz ve dua adındaki iki karakter çamaşır yıkayan annesine yardım etmişlerdir. Daha sonrasında yer alan “Şimdi kuruyan çamaşırları

topluyorlar.” cümlesinden anne ve çocukların iş birliği içinde çamaşırları topladığı görülmektedir.

D27 içinde yer alan öyküde babaları ile birlikte doğa gezisine çıkan çocuklar yer almaktadır. Gezi esnasında babalardan biri hazırlamış olduğu kartları çocuklara dağıtmaktadır. Bu kartlardan doğada yer alan çeşitli görseller bulunmaktadır. Görevleri bu görselleri bulmaktır. Öykünün devamında yer alan “Hadi iki gruba ayrılalım. Sonra hemen iş başına!” cümlesi ile grupların görevleri tamamlamak için iş birliği yaptığı görülmektedir.

D28 içinde yer alan öyküde MM dergisinin hazırlanma aşamaları okurlara aktarılmaktadır. Dergiyi hazırlayan ekip ve onların yaptığı işler tanıtılmaktadır. Dergiyi hazırlamak için tüm ekip önce toplantı yapmaktadır. “Bu toplantıda yeni sayımızda hangi konulara yer vereceğimizi konuşuyoruz.” cümlesinden dergi ekibinin iş birliği içinde dergiyi hazırladığı görülmektedir.

D33 içinde yer alan öyküde evde dayısı ile birlikte kalması gereken İpek adında bir karakter yer almaktadır. İpek ve dayısı keyifli vakit geçirmek için evde makarna yapmaya karar vermektedir. İpek ve dayısının makarnanın yapım aşamasında iş birliği içinde hareket ettikleri görülmektedir.

D38 içinde yer alan öyküde çocuklar kardan adam yapmaktadırlar. Öyküde yer alan “Çocuklar kardan bir top yapıyorlar. Sonra bir top daha.” cümleleri bize çocukların iş birliği içinde bir kardan adam yaptığını göstermektedir.

D44 içinde yer alan öyküde flamingoların hayatı anlatılmaktadır. Öyküde yer alan “Anne ve baba flamingo birlikte çamurdan bir yuva yaptı.” cümlesi iş birliği içinde bir yuva oluşturdıklarını göstermektedir.

D49 içinde yer alan öyküde imparator penguenlerin hayatı ve yaşadıkları yer hakkında bilgi verilmektedir. Öykünün ilerleyen bölümlerinde yer alan “Çok soğuk ve rüzgârlı havalarda İmparator Penguenler bir araya gelir. Birbirlerine sokularak ısınırlar.” cümlesinden İmparator penguenlerin ısınmak amacıyla bir araya gelerek iş birliği yaptıkları görülmektedir.

D58 içinde yer alan öyküde uçurtma uçurmak için bir araya gelen Ozan ve Pelin adındaki iki karaktere yer verilmektedir. Öyküde geçen “Ozan uçurtmayı, Pelin de uçurtmanın ipinin sarılı olduğu makarayı tuttu. Birbirlerinden uzaklaştılar ve birlikte üçe kadar saydılar. Üç deyince Ozan uçurtmayı bıraktı. Pelin makarayı sıkı sıkı tutmaya devam ediyordu.” cümlelerinden Ozan ve Pelin’in uçurtmayı iş birliği içinde uçurmaya çalıştığı görülmektedir.

D68 içinde yer alan öyküde denizin en derine inecek deniz araştırmacıları yer almaktadır. Deniz araştırmacılarının amacı yol boyunca karşılarına çıkacak canlıların

görüntülerini kamerayla kaydetmektir. Deniz araştırmacılarının Denizin en derinine inme ve deniz canlılarını kaydetme durumunda iş birliği yaptıkları görülmektedir.

D69 içinde yer alan öyküde palyaço balıklarının yaşadıkları yer ve yaşam biçimleri anlatılmaktadır. Öykünün içinde yer alan “Baba palyaço balığı, deniz şakayığının dokunaçlarını hafifçe iterek anne palyaço balığını biraz yer açıyor. Anne palyaço balığı, deniz şakayığının dibindeki kayanın üzerine yumurtalarını bırakıyor.” cümlesinden anne ve baba palyaço balığının iş birliği yaptığı görülmektedir.

D70 içinde yer alan öyküde öğretmen öğrencileri ile birlikte bilim merkezine geziye gitmektedir. Gezi esnasında bilim merkezinin farklı bölümlerini ziyaret etmektedirler. Bilim merkezinin Yapı inşa bölümünde çocuklar “Biz köprü yapıyoruz.”, “Kulemiz çok güzel oldu.” gibi cümleler kurmaktadır. Burada çocukların iş birliği içinde yapı inşa malzemeleri ile oynadığı görülmektedir. Öykünün devamında bilim merkezinde Çocukların fosil bilimciliği deneyimlemesi için bir alan oluşturulduğu görülmektedir. Bu alanda çocuklar iş birliği içinde fosile ulaşmaya çalışmaktadır.

D71 içinde yer alan öyküde Şinasi Bey ve Perihan Hanım'ın bahçesi tanıtılmaktadır. Şinasi Bey ve Perihan Hanım o gün zeytin hasadı yapacaklardır. Öykü de yer alan “Şinasi Bey zeytin toplama tırağıyla, oğlu da zeytin hasat makinesi ile zeytinlerin ağaçtan düşmesini sağlıyor. Perihan hanımla torunları Nisan ve Bora da dökülen zeytinleri küçük sepetlere dolduruyor. Dolan sepetleri de zeytin kasalarını boşaltıyorlar.” cümlelerinden tüm ailenin iş birliği içinde zeytin topladığı görülmektedir.

D72 içinde yer alan öyküde Çiçek Böcek Anaokulu bir kamp gezisi düzenlemektedir. Kampın bir amacı da gece gökyüzü gözlemi yapmaktır. Öyküde geçen “Sonra bazı gezegenleri ve zaman ilerledikçe takım yıldızları bulmaya başladılar.” cümlesinden çocukların iş birliği yaptıkları çıkarılmaktadır.

D78 içinde yer alan öyküde Fikriye Hanım temizlik yapacaktır. Öykü de geçen “Kızıyla aynı şehirde yaşadığından bayram temizliğine hep birlikte girişmişlerdi. Üstelik çok da eğleniyorlardı. Fikriye Hanım'ın kızı yeni aldığı bir cam silme aletiyle camları kolayca sildi. Fikriye Hanım halıları süpürdü. Damadı kapıları sildi. Torunları Serdar ve Zeynep'e de Toz almak düştü! akşamüstü olduğunda tüm işleri bitirmişlerdi.” cümlelerinden temizlik yapma amacıyla tüm ailenin iş birliği yaptığı görülmektedir.

D83 içinde yer alan öyküde Gizem ve Salim adındaki iki karakter ormana kestane toplamaya gideceklerdir. Öykü'nün içinde Gizem ile Salim'in büyükannesi ve büyükbabası ile iş birliği içinde kestane topladığı görülmektedir.

D90 içinde yer alan öyküde Kerem ve babasının Afrika'ya yolculuğu anlatılmaktadır. Kerem ve babasının Afrika'da Safari yaparken iş birliği içinde olduğu görülmektedir.

D93 içinde yer alan öyküde Buket ve Furkan ailesi ile birlikte Karadeniz'e gitmektedir. Gezileri esnasında iş birliği içinde çay toplayan işçileri görmektedirler.

D97 içinde yer alan öyküde bir penguen Antarktika'ya gelen araştırmacıları anlatmaktadır. Öyküde yer alan “Bak burada gördüğün bilim insanları buzda bir delik açtılar. Buzun altını incelemeye yarayan robotları var. Bu robotlar yardımıyla buzun altından çeşitli görüntüler kaydediyorlar. Daha sonra araştırma istasyonlarında bu görüntüleri inceleyecekler.” cümlesinden Antarktika'ya giden bilim insanlarının iş birliği içinde çalışmalarını sürdürdüğü görülmektedir.

D103 içinde yer alan öyküde çekiç başlı köpek balığının özellikleri ve yaşam biçiminden bahsedilmektedir. Günlerden bir gün köpek balıkları bir araya toplanmaktadır. Öykünün devamında yer alan “Böylece çekiç başlı köpekbalığı sürüsü göç etmek için yola çıktı.” cümlesinden çekiç başlı köpek balıklarının göç etmek amacıyla iş birliği yaptıkları görülmektedir.

D104 içinde yer alan öyküde Emir ve ailesi hafta sonu Antalya'da düzenlenen gökyüzü gözlem şenliğine gitmeye karar vermektedir. Bu şenlik de ailenin iş birliği içinde çadır kurduğu görülmektedir.

D105 içinde yer alan öyküdeki “Yiğit’in ablası Yağmur ve arkadaşları insansız hava aracını tasarlamak için her hafta buluşuyorlardı.” cümlesinden insansız aracını tasarlamak için Yiğit’in ablası Yağmur ve arkadaşlarının iş birliği yaptığı görülmektedir.

D107 içinde yer alan öyküde Dünyanın farklı yerlerinde yaşayan papağanların fotoğraflarını çekmek ile görevlendirilmiş doğa fotoğrafçıları Amazon Yağmur Ormanları’nda yaşayan ara adı verilen papağanların fotoğrafını çekmek için yola çıkmaktadırlar. Doğa fotoğrafçılarına Amazon Yağmur Ormanlarında bir rehber eşlik etmektedir. Doğa fotoğrafçıları ve rehber iş birliği içinde ara adı verilen papağanların bulunduğu bölgeye ulaşmaktadır.

D108 içinde yer alan öyküde Elif ve ailesi market alışverişine çıkacaktır. Elif ve ailesinin alışveriş listesi hazırlarken ve markette alışveriş yaparken iş birliği yaptıkları görülmektedir.

D109 içinde yer alan öyküde Yiğit isimli karakter hava durumuna uygun kıyafet seçmekte güçlük çekmektedir. Bunun sonucunda kendine bir hava durumu tahmin grafiği oluşturmaya karar vermektedir. Öykünün ilerleyen bölümünde “Anneanne ve Yiğit öyle güzel

iş çıkarıyorlardı ki birlikte...” cümlesi yer almaktadır. Yiğit ve anneannesinin iş birliği içinde bir hava durumu tahmin grafiği oluşturdıkları görülmektedir.

D110 içinde yer alan öyküde Hüma ve Gökçe, Hüma'nın babası ile birlikte kuş gözlemlemeye gideceklerdir. Gözleme gitmeden önce gözlem sırasında yapacakları hakkında aralarına geçen konuşmada “Yazılması gerekenleri ben yazarım. Sizler de resimlerini yaparsınız. Kuşların fotoğraflarını birlikte çekeriz.” cümlesi yer almaktadır. Bu cümleden kuş gözlemi sırasında Hüma, Gökçe ve Hüma'nın babasının iş birliği yaptığı görülmektedir.

D112 içinde yer alan öyküde öğretmen anaokulundaki bahçeye dikmek için fideler getirmiştir. Öykünün ilerleyen bölümünde “Haydi fideleri toprağa dikmek için küçük çukurlar kazalım!” cümlesi yer almaktadır. Çocukların öğretmenleri ile birlikte iş birliği içerisinde çilek fidelerini toprağa diktikleri görülmektedir.

D113 içinde yer alan öyküde Tuğçe ve ailesi bayram ziyareti için Afyon'a gitmektedirler. Tuğçe ve ablası babaannesi ile birlikte bayram için tatlı hazırlamaktadır. Tuğçe, ablası, babaannesinin tatlı hazırlarken iş birliği yaptıkları görülmektedir.

D115 içinde yer alan öyküde 3 uzay araştırmacısı uzay aracına binip uzaya gitmek için yola çıkacaklardır. Araştırmacıların yola çıkabilmesi için öyküde kurulan bu cümleden “Uzay araştırmaları merkezinde herkes, büyük bir dikkatle üzerine düşeni yapıyor.” uzay araştırmaları merkezindeki insanların iş birliği yaptığı görülmektedir.

D116 içinde yer alan öyküde Optimist antrenmanı olan Efe adındaki bir karakterden bahsedilmektedir. Efe ve arkadaşlarının teknelerini iş birliği içinde donattıkları görülmektedir.

D118 içinde yer alan öyküde Sayı ve matematiği çok seven Ediz adında bir çocuktan bahsedilmektedir. Ediz ile annesi bugün evlerine gelecek misafirler için iş birliği içinde kek yapmaktadırlar.

D127 içinde yer alan öyküdeki karakter ve köpeği fındık ile birlikte okullarındaki basket maçını izlemeye gitmektedirler. Basket maçında yaşananlar anlatılmaktadır. Öykü için de yer alan “5 numaralı oyuncu mavi takımın potasına doğru topu sürmeye başladı. Daha sonra topu 7 numaralı oyuncuya pas verdi. 7 numaralı oyuncusu sıçradı topu potadan geçirdi ve basket!” cümlesinden oyuncuların iş birliği yaptığı görülmektedir.

D132 içinde yer alan öyküde Pıtır ve Kıtır adındaki iki karakter kar yağdığını görünce dışarı çıkıp karla oynamaktadırlar. Kar yağışı sonucunda ağır kızakları kara gömülen kıtır ve pıtır iş birliği içerisinde kızaklarını kardan çıkarmaktadır.

BÖLÜM V

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada 3 yaş ve üstü çocuklar için hazırlanan MM dergisinin prososyal davranışları desteklemesi yönünden araştırma yapmak amaçlanmıştır. 2013-2023 yılları arasında yayınlanan 132 MM dergisi incelenmiştir. İncelenirken prososyal davranışların empati, rahatlatma, yardım, iş birliği, paylaşma, iletişim kategorileri ve alt kategorileri göz önünde bulundurulmuştur. Derginin içeriği Handbook of Child Psychology adlı kitapta Nancy Eisenberg, Richard A. Fabes ve Tracy L. Spinrad'ın yazmış olduğu Prososyal Gelişim bölümündeki araştırmalardan faydalanılarak araştırmacı tarafından hazırlanan Prososyal Davranış Kategori Tablosu ile taranmıştır. İncelenen sayıların içeriğinin prososyal davranışları desteklemesi yönünden bulgulara yer verilmiştir. Araştırmanın bu bölümünde elde edilen bulgular doğrultusunda tartışma ve sonuca değinilecek bu sonuçlar doğrultusunda önerilerde bulunulacaktır.

5.1. Tartışma ve Sonuç

Çalışmanın bu bölümünde alanyazında prososyal davranış ve çocuk dergileri hakkında yapılmış farklı araştırmaların sonuçları ile çalışma kapsamında elde edilen bulgular karşılaştırılmış, bulguların genel analizi yapıldıktan sonra araştırma soru başlıkları altında tartışılmış ve sonuçlandırılmıştır.

Dedeoğlu ve arkadaşları (2011), yaptıkları araştırmada çocuk dergilerinin içeriklerinin daha bilinçli bir şekilde hazırlanması gerektiğini ve bu içeriklerin çocukların sosyal gelişimine katkı sağlayacak şekilde düzenlenmesi gerektiğini önermektedir. MM dergisinin temel misyonu bilimsel içerik sunmak olmasına rağmen, içeriğinde dikkate değer bir ölçüde prososyal davranış öğelerine yer verdiği görülmektedir. Bu durum, derginin bilimsel bilgiyi aktarırken çocukların sosyal-duygusal gelişimlerini de desteklemeyi hedeflediğini göstermektedir. Özellikle davranışların tekrarlı ve dengeli bir şekilde sunulması, çocukların bu davranışları içselleştirmesi ve pekiştirmesi açısından önemlidir.

2013-2023 yılları arasında 3 yaş ve üstü çocuklar için hazırlanan MM dergisinde prososyal davranış kategorilerinin dağılımı incelendiğinde, derginin çocukların sosyal ve duygusal gelişimini desteklemek amacıyla belirli kategorilere yoğunlaştığı görülmektedir. İletişim, iş birliği ve yardım en sık işlenen kategoriler olarak öne çıkarken, paylaşma, empati ve rahatlatma kategorilerinin daha sınırlı bir şekilde ele alındığı anlaşılmaktadır. Bu durum, derginin çocukların sosyal bağlarını güçlendirme ve grup içinde etkin bir şekilde yer alma becerilerini geliştirme hedefini taşıdığını göstermektedir. Ancak, paylaşma ve empati gibi

önemli sosyal becerilerin daha az işlenmesi, bu alanlarda içeriklerin artırılması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Karatay (2011), yaptığı araştırmada çocuk dergilerinde yer alan hikâye ve etkinliklerin çocukların karakter gelişimine katkı sağladığı ve prososyal davranışları teşvik ettiğini belirtmiştir. Çalışma, çocuk dergilerinin sadece eğlence aracı değil, aynı zamanda eğitimsel bir araç olarak da kullanılabileceğini vurgulamaktadır. Bulgulara bakıldığında meraklı minik dergisindeki prososyal davranışların eşit dağılım göstermediği görülmektedir. Bu nedenle dergi hazırlanırken oluşturulan içerik ve eğitimsel boyutu hakkında daha detaylı düşünmek önem kazanmaktadır.

Çalışma amacı doğrultusunda yapılan değerlendirmeler sonucunda, çalışmada, öykülerin prososyal becerileri destekleme süreçlerinin çoğunda yer aldığı ancak bazı öykülerde bu desteklemenin daha sınırlı olduğu belirlenmektedir. Sonuçlar, öykülerdeki prososyal davranışlara yönelik unsurların geliştirilebilir olduğunu göstermektedir. Bu nedenle, dergi içindeki öykülerin çocukların prososyal davranışlarını teşvik etmek için önemli bir kaynak olduğu görülmektedir.

5.1.1. Birinci araştırma sorusuna ilişkin tartışma ve sonuç

Birinci araştırma sorusu “Meraklı Minik dergisi empati davranışını desteklemekte midir?” şeklindedir.

132 dergi içinden sadece 9 dergide empati ve alt kategorilerine yer verilmiş olması, bu tür içeriklerin dergide sınırlı bir yer kapladığını göstermektedir. Bu, toplam dergi sayısına oranlandığında %6.42 gibi bir orana tekabül etmektedir. Ayrıca, bu davranışların tekrar sayısının %7,5 civarında olması, empati davranış kategorisinin dergide belirli bir sıklıkta işlendiğini ancak bu sıklığın oldukça düşük olduğunu ortaya koymaktadır.

Bu bulgular, Meraklı Minik dergisinin empati ve prososyal davranışları teşvik eden içeriklere yer verdiğini ancak bu tür içeriklerin derginin genel içeriği içinde sınırlı bir yer kapladığını göstermektedir. Derginin çocukların empati davranışlarını geliştirme potansiyeli olsa da bu potansiyelin tam anlamıyla kullanılmadığı söylenebilmektedir.

Diğer canlıların içinde bulunduğu durumu anladığını belirten eylemlerde bulunma, empati kategorisinde en yüksek tekrarlanma sıklığına sahip alt kategoridir. Yine de bu alt kategorinin derginin içinde tekrarlanma sıklığı %3.594 olması nedeniyle dergide yeteri kadar yer verilmediğini söylemek mümkündür.

Nikolajeva (2014), yaptığı araştırmanın sonucunda çocuk edebiyatının empati geliştirme üzerindeki etkisini vurgulayarak, hikayelerin çocukların diğer insanların duygularını anlamalarına yardımcı olduğunu belirtmiştir. Empati kategorisi dergide az işlenen

kategorilerden biridir. Özellikle diğer canlıların durumunu anlama davranışına ağırlık verilirken, farklılıkları kabul etme ve başkalarının duygularını anlama davranışlarına daha az yer verilmiştir. Bu kategorinin daha fazla desteklenmesi ve özellikle insan ilişkilerinde empati boyutunun güçlendirilmesi gerekmektedir.

5.1.2. İkinci araştırma sorusuna ilişkin tartışma ve sonuç

İkinci araştırma sorusu “Meraklı Minik dergisi rahatlatma davranışını desteklemekte midir?” şeklindedir.

132 dergi içinden sadece 7 dergide rahatlatma davranışına yer verilmiş olması, bu tür içeriklerin dergide oldukça sınırlı bir yer kapladığını göstermektedir. Bu, toplam dergi sayısına oranlandığında %5 gibi bir orana tekabül etmektedir. Ayrıca, bu davranışların tekrar sayısının %4,5 civarında olması, rahatlatma davranış kategorisinin dergide belirli bir sıklıkta işlendiğini ancak bu sıklığın oldukça düşük olduğunu ortaya koymaktadır.

Bu bulgular, Meraklı Minik dergisinin rahatlatma davranışını teşvik eden içeriklere yer verdiğini ancak bu tür içeriklerin derginin genel içeriği içinde sınırlı bir yer kapladığını göstermektedir. Derginin çocukların rahatlatma davranışlarını geliştirme potansiyeli olsa da, bu potansiyelin tam anlamıyla kullanılmadığı söylenebilmektedir.

Sever (2013), yaptığı çalışmada, çocuk edebiyatı eserlerinin duygusal destek ve rahatlatma davranışlarını nasıl ele aldığını incelemektedir. Araştırma, çocuk kitaplarında yer alan rahatlatma davranışlarının çocukların empati ve duygusal destek becerilerini geliştirmede önemli rol oynadığını ortaya koymaktadır.

İncelenen dergilerde rahatlatma kategorisi dergide yetersiz düzeyde ele alınmaktadır. Özellikle keyifli vakit geçirme alt kategorisine ağırlık verilirken, teselli etme ve sevdiği nesneyi paylaşma gibi önemli alt kategorilerin ihmal edilmesi dikkat çekmektedir. Bu kategorinin daha kapsamlı ele alınması ve özellikle duygusal destek boyutunun güçlendirilmesi gerekmektedir.

5.1.3. Üçüncü araştırma sorusuna ilişkin tartışma ve sonuç

Üçüncü araştırma sorusu “Meraklı Minik dergisi yardım davranışını desteklemekte midir?” şeklindedir.

132 dergi içinden 28 dergide yardım davranışına yer verilmiş olması, bu tür içeriklerin dergide belirli bir yer kapladığını göstermektedir. Bu, toplam dergi sayısına oranlandığında %20 gibi bir orana tekabül etmektedir. Ayrıca, bu davranışların tekrar sayısının %10.619 civarında olması, yardım davranış kategorisinin dergide diğer kategorilere kıyasla daha az sıklıkla işlendiğini ortaya koymaktadır.

Bu bulgular, Meraklı Minik dergisinin yardım davranışını teşvik eden içeriklere yer verdiğini ancak bu tür içeriklerin derginin genel içeriği içinde sınırlı bir yer kapladığını göstermektedir. Derginin çocukların yardım davranışlarını geliştirme potansiyeli olsa da, bu potansiyelin tam anlamıyla kullanılmadığı söylenebilmektedir. Yardım davranış kategorisinin diğer empati ve prososyal davranış kategorileriyle dengeli bir şekilde ele alınması, çocukların sosyal becerilerinin daha kapsamlı bir şekilde desteklenmesine katkı sağlayabilecektir.

Sprafkin ve diğerleri (1975), yaptıkları araştırmada, çocukların prososyal davranışları öğrenme ve uygulama konusunda medya içeriklerinden güçlü bir şekilde etkilendiğini göstermektedir. Özellikle, hikayelerde yer alan karakterlerin yardımlaşma ve empati gibi davranışlarının çocuklar tarafından model alındığı tespit edilmiştir. Bu çalışma, medya içeriklerinin çocukların sosyal gelişiminde önemli bir araç olduğunu vurgulamaktadır.

Alabay ve arkadaşları (2018)'nin, yaptıkları araştırmada, dergide en çok vurgulanan değerlerin yardımlaşma, dayanışma ve empati olduğunu tespit etmektedir. Çalışma, çocuk dergilerinin değerler eğitimi açısından önemli bir araç olduğunu ve prososyal davranışların kazandırılmasında etkili bir rol oynayabileceğini gösteren sonuçlara rastlanmaktadır.

MM dergisinde yer alan öyküler incelendiğinde yardım kategorisinin dengeli bir şekilde ele alındığı görülmektedir. Özellikle çevresindeki canlılara bakım verme ve koruma davranışlarına ağırlık verilmesi, derginin bilimsel içeriğiyle çevre bilinci ve doğa sevgisini bütünleştirme çabasını göstermektedir. Ancak tehlikeli durumlarda uyarma ve yardıma ihtiyacı olanları fark etme alt kategorilerinin daha az işlenmesi, bu alanlarda desteğe ihtiyaç olduğunu ortaya koymaktadır.

5.1.4. Dördüncü araştırma sorusuna ilişkin tartışma ve sonuç

Dördüncü araştırma sorusu “Meraklı Minik dergisi iş birliği davranışını desteklemekte midir?” şeklindedir.

132 dergi içinden 36 dergide iş birliği davranışına yer verilmiş olması, bu tür içeriklerin dergide diğer davranış kategorilerine kıyasla daha fazla yer kapladığını göstermektedir. Bu, toplam dergi sayısına oranlandığında %25,71 gibi bir orana tekabül etmektedir. Ayrıca, bu davranışların tekrar sayısının %40.03 civarında olması, iş birliği davranış kategorisinin dergide oldukça sık işlendiğini ortaya koymaktadır.

Bu bulgular, Meraklı Minik dergisinin iş birliği davranışını teşvik eden içeriklere önemli ölçüde yer verdiğini göstermektedir. Derginin çocukların iş birliği davranışlarını geliştirme potansiyelini büyük ölçüde kullandığı söylenebilir. Ancak, bu davranış kategorisinin diğer prososyal davranış kategorileriyle dengeli bir şekilde ele alınması,

çocukların sosyal becerilerinin daha kapsamlı bir şekilde desteklenmesine katkı sağlayabilecektir.

Dedeoğlu ve Ulusoy (2011), yaptıkları araştırmada, çocuk edebiyatı eserlerinde iş birliği ve diğer değerlerin nasıl işlendiği analiz edilmiştir. Araştırma, iş birliği temalı hikayelerin çocukların sosyal duygusal gelişimine katkı sağladığını ve bu hikayelerin çocukların grup içinde etkin bir şekilde yer alma becerilerini geliştirdiğini ortaya koymaktadır.

Uzmen ve Mağden (2002), yaptıkları araştırmada, çocuk dergilerinde yer alan hikayelerin iş birliği ve diğer prososyal davranışları destekleme düzeyini incelemektedir. Araştırma, çocuk dergilerinde iş birliği temalı hikayelerin sıklıkla yer aldığını ve bu hikayelerin çocukların sosyal becerilerini geliştirme açısından etkili olduğunu ortaya koymuştur. İş birliği davranışlarının tekrar eden bir şekilde işlenmesi, çocukların bu davranışları pekiştirmesine olanak sağlamaktadır.

İş birliği kategorisi, dergide en çok yer verilen prososyal davranış olarak öne çıkmaktadır. Ortak bir amaca yönelik birlikte hareket etme alt kategorisinin 36 farklı dergide 245 kez tekrarlanması, bu davranışın sistematik olarak pekiştirildiğini göstermektedir. Bilim odaklı bir dergide iş birliğine bu kadar çok yer verilmesi, bilimsel çalışmaların doğası gereği iş birliği gerektirmesi ve çocuklara bilimsel süreçlerde iş birliğinin öneminin vurgulanmak istenmesiyle açıklanabilir. Bu kategorinin ele alınış düzeyi çok yeterli olarak değerlendirilebilir.

5.1.5. Beşinci araştırma sorusuna ilişkin tartışma ve sonuç

Beşinci araştırma sorusu “Meraklı Minik dergisi paylaşma davranışını desteklemekte midir?” şeklindedir.

132 dergi içinden sadece 9 dergide paylaşma davranışına yer verilmiş olması, bu tür içeriklerin dergide sınırlı bir yer kapladığını göstermektedir. Bu, toplam dergi sayısına oranlandığında %6.42 gibi bir orana tekabül etmektedir. Ayrıca, bu davranışların tekrar sayısının %2.613 civarında olması, paylaşma davranış kategorisinin dergide belirli bir sıklıkta işlendiğini ancak bu sıklığın oldukça düşük olduğunu ortaya koymaktadır.

Bu bulgular, Meraklı Minik dergisinin paylaşma davranışını teşvik eden içeriklere yer verdiğini ancak bu tür içeriklerin derginin genel içeriği içinde sınırlı bir yer kapladığını göstermektedir. Derginin çocukların paylaşma davranışlarını geliştirme potansiyeli olsa da bu potansiyelin tam anlamıyla kullanılmadığı söylenebilmektedir.

Özyürek ve Şahin (2015)’in yaptıkları araştırmada, çocukların dergilerdeki hikayelerden etkilenecek paylaşma ve yardımlaşma gibi davranışları daha sık sergiledikleri gözlemlenmektedir. Çalışma, özellikle okul öncesi dönemde çocukların görsel ve hikâye

temelli içeriklerden güçlü bir şekilde etkilendiğini ve bu içeriklerin prososyal davranışları teşvik etmek için kullanılabileceğini ortaya koymaktadır. Çocuklarda paylaşma davranışını teşvik etmek ve pekiştirmek için kullanılan eğitim materyallerinde bu davranışa daha sık yer verilmesi gerekmektedir.

Demir ve Yıldız (2019) yaptıkları araştırmada, çocuk dergilerinde yer alan paylaşma davranışlarını incelemekte ve bu davranışların çocukların sosyal gelişimine etkisini değerlendirmektedir. Çalışma, paylaşma davranışının diğer prososyal davranışlara göre daha sınırlı işlendiğini ortaya koymaktadır.

Paylaşma kategorisi dergide çok az işlenen bir kategori olarak dikkat çekmektedir. Bazı yıllarda hiç yer almaması ve alt kategorilerin sınırlı işlenmesi, bu alanda önemli bir eksiklik olduğunu göstermektedir. Bilimsel içeriğin paylaşma davranışıyla bütünleştirilmesi ve bu kategorinin daha fazla desteklenmesi gerekmektedir.

5.1.6. Altıncı araştırma sorusuna ilişkin tartışma ve sonuç

Altıncı araştırma sorusu “Meraklı Minik dergisi iletişim davranışını desteklemekte midir?” şeklindedir.

132 dergi içinden 51 dergide iletişim davranışına yer verilmiş olması, bu tür içeriklerin dergide diğer davranış kategorilerine kıyasla oldukça geniş bir yer kapladığını göstermektedir. Bu, toplam dergi sayısına oranlandığında %36,45 gibi bir orana tekabül etmektedir. Ayrıca, bu davranışların tekrar sayısının %34.476 civarında olması, iletişim davranış kategorisinin dergide sıkça işlendiğini ortaya koymaktadır.

Bu bulgular, Meraklı Minik dergisinin iletişim davranışını teşvik eden içeriklere önemli ölçüde yer verdiğini göstermektedir. Derginin çocukların iletişim becerilerini geliştirme potansiyelini büyük ölçüde kullandığı söylenebilir. Ancak, iletişim davranış kategorisinin diğer empati ve prososyal davranış kategorileriyle dengeli bir şekilde ele alınması, çocukların sosyal ve duygusal becerilerinin daha kapsamlı bir şekilde desteklenmesine katkı sağlayabilir.

Gökçe ve Yılmaz (2020) yaptıkları çalışmada, dijital çocuk dergilerinde iletişim temalı içeriklerin çocukların bilimsel süreçlere katılımını nasıl desteklediği incelemektedir. Araştırma, iletişim temalı hikayelerin çocukların merak duygusunu geliştirme ve bilimsel düşünme becerilerini artırma açısından önemli olduğunu göstermektedir. Özellikle soru sorma davranışının sık tekrar edilmesi, çocukların bu beceriyi pekiştirmesine katkı sağlamaktadır.

İletişim kategorisi özellikle soru sorma davranışıyla öne çıkmakta ve çocukların merak duygusunu geliştirme, sosyal etkileşimlerini güçlendirme becerilerine yönelik bir vurgu taşımaktadır. Bu durum, derginin bilimsel misyonuyla doğrudan ilişkilidir çünkü bilimsel

düşünce soru sormaya dayanır. İletişim becerilerinin yeterli düzeyde ele alınması, derginin bilimsel içeriği aktarırken sosyal etkileşimi de desteklediğini göstermektedir. Ancak kendi ve diğer kişiler hakkında konuşma alt kategorisinin daha az işlenmesi, bu alanda desteklemeye ihtiyaç olduğunu ortaya koymaktadır.

5.2. Öneriler

Çalışmada incelenen derginin içeriği düzenlenirken prososyal davranışı destekleyen öğelerin yeterli düzeyde olmadığı için artırılması, özellikle yapılan araştırma sonucunda daha az yer verildiği tespit edilen prososyal davranışları (empati, rahatlatma) destekleyici öğelere daha fazla yer verilebilir.

Yayınlanacak dergilerin yıllık planlamasının önceden yapılabilir ve böylelikle yıl içinde yayınlanacak dergilerde prososyal davranışı destekleyecek unsurlar daha dengeli dağılabilir.

Her sayıda prososyal davranışların farklı boyutlarına yer verilerek sistematik bir yaklaşım benimsenebilir.

Dergilerde hayvan karakterlerin kullanımı sürdürülürken, insan karakterlere de daha fazla yer verilerek çocukların özdeşim kurma olanakları çeşitlendirilmelidir.

Farklı yaş gruplarına yönelik çocuk dergilerinde prososyal davranışların nasıl ele alındığını karşılaştıran araştırmalar gerçekleştirilebilir.

Çocuk dergilerinde yer alan prososyal davranışların ebeveynler ve eğitimciler tarafından nasıl kullanıldığını inceleyen nitel araştırmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Aknin, L. B., Dunn, E. W., & Norton, M. I. (2012). Happiness runs in a circular motion: Evidence for a positive feedback loop between prosocial spending and happiness. *Journal of Happiness Studies*, 13(2), 347-355. <https://doi.org/10.1007/s10902-011-9267-5>
- Akça Bıçakçı, M. Y. (2015). Montessori yöntemi. İçinde F. Temel (Ed.), *Erken çocukluk eğitiminde yaklaşımlar ve programlar* (ss. 101-132). Hedef CS Basın Yayın.
- Akfırat Önalın, F. (2006). Sosyal yeterlilik, sosyal beceri ve yaratıcı drama. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 1(1), 39-58.
- Akman, B., Topçu, Z., Baydemir, G., Şahin, S., Şirin, E., & Çelik Arslan, A. (2011). 6 yaş grubu çocukların sosyal becerilerinin oyun arkadaşı tercihleri üzerindeki etkisi. *E-Journal of New World Sciences Academy*, 6(2).
- Alabaş, F. (2018). Çocuk Haftası dergisinin çocuk eğitimi açısından incelenmesi [Yüksek lisans tezi]. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Alabaş, F., & Kamer, S. (2016). Afacan Çocuk Gözü dergisinin içeriğinin incelenmesi [Araştırma Raporu]. Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Alabay, E., Can, B. H., Kandemir, A. B., & Güney, K. (2018). TRT çocuk dergisinin değerler eğitimi açısından incelenmesi. *Türkiye Eğitim Dergisi*, 3(1), 24-37.
- Alarcón, R., & Palacios, M. (2020). Prosocial behavior promotion through digital tools in early childhood [Araştırma raporu]. Universidad de Granada Yayınları.
- Alexander, T., & Chess, S. (1977). Temperament and development. Eastern Group Psychotherapy Society.
- Altıntaş, T., & Bıçakçı, Y. (2017). Erken çocukluk döneminde prososyal davranışlar. *International Journal of Social Science*, 57, 245-261.
- Altman, I., & Taylor, D. A. (1973). Social penetration: The development of interpersonal relationships. Holt, Rinehart & Winston.
- Aram, D., & Aviram, S. (2009). Mothers' storybook reading and kindergartners' socioemotional and literacy development. *Reading Psychology*, 30(2), 175-194.

- Aral, N., Gürsoy, F., & Köksal, A. (1981). Okul öncesi eğitiminde oyun. YA-PA Yayınları.
- Aral, N., Kandır, A., & Can Yaşar, M. (2000). Okul öncesi eğitim (2. Baskı). YA-PA Yayınları.
- Arslan, A. (2013). Felsefeye giriş (18. Baskı). Adres Yayınları.
- Arslan, E., & Güneş, F. (2018). Çocuk edebiyatında duygusal zeka gelişimi. Eğitimde Yeni Yaklaşımlar Dergisi, 1(1), 12-28.
- Aslan, A. (2015). Doğan Kardeş Dergisi: Çocuk Yayıncılığında Bir Efsane. Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Araştırmaları Dergisi, 1(1), 22-36.
- Atabey, D. (2018). Okul öncesi dönem çocuklarının etkili iletişim ve sosyal becerileri üzerine bir çalışma. İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 19(1), 185-199.
- Avcıoğlu, H. (2009). Etkinliklerle sosyal beceri öğretimi. Kök Yayıncılık.
- Axelrod, R., & Hamilton, W. D. (1981). The evolution of cooperation. Science, 211(4489), 1390-1396.
- Aygün, Ş. S., Atalay, N., Kılıç, Z., & Yaşar, S. (2016). Öğretmen adaylarına yönelik 21. yüzyıl becerileri yeterlilik algıları ölçeğinin geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 40(40), 160-175.
- Aytar, A. G. (2014). Anne kişiliği ve çocuğun mizaç özelliği. Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 7(3), 237-251.
- Ayten, A. (2009). Prososyal davranışlarda dindarlık ve empatinin rolü [Yayımlanmamış doktora tezi]. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bağcı, B. (2015). Çocuk ve yetişkin prososyallik ölçeklerinin geçerlik güvenirlik çalışması ve çocuk ile anne-baba prososyal davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Adnan Menderes Üniversitesi.
- Bal, Ö., & Temel, Z. F. (2014). Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 4-6 yaş çocuklarının kişilerarası problem çözme ve bakış açısı alma becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 4(1), 156-169.
- Bandura, A. (1999). A social cognitive theory of personality. İçinde L. Pervin & O. John (Ed.), Handbook of personality (ss. 154-196). Guilford Publications.

- Bandura, A. (1999b). Social cognitive theory of personality. *İçinde Handbook of personality: Theory and research* (ss. 154-196). Guilford Press.
- Bartal, D., & Raviv, A. (1982). A cognitive-learning model of helping behavior development: Possible implications and applications. *İçinde N. Eisenberg (Ed.), The development of prosocial behavior* (ss. 199-217). Academic Press.
- Başaran Taş, E. (2008). Türkiye'de çocuk dergilerinin çocuk eğitime katkısı ve Milliyet Kardeş Dergisi [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Batson, C. D. (1991). *The Altruism Question: Toward a Social-Psychological Answer*. Erlbaum.
- Batson, C. D., Polycarpou, M. P., Harmon-Jones, E., Imhoff, H. J., Mitchener, E. C., Bednar, L. L., Klein, T. R., & Highberger, L. (1997). Empathy and attitudes: Can feeling for a member of a stigmatized group improve feelings toward the group? *Journal of Personality and Social Psychology*, 72(1), 105–118. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.72.1.105>
- Baymur, F. (1961). Lise ve Dengi Okullara Devam Eden Öğrencilerin Problemleri. *Eğitim Araştırmaları Serisi 15*.
- Bayrakçı, M. (2007). Sosyal öğrenme kuramı ve eğitimde uygulanması. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14, 198-210.
- Beatty, J. J. (1998). *Observing development of the young child* (4. baskı). Prentice Hall.
- Becker, S. W., & Eagly, A. H. (2004). The heroism of women and men. *American Psychologist*, 59(3), 163-178.
- Benenson, J. F., Pascoe, J., & Radmore, N. (2007). Children's altruistic behavior in the dictator game. *Evolution and Human Behavior*, 28(3), 168-175.
- Berk, L. E. (2019). *Çocuk gelişimi*. İmge Kitabevi.
- Bıçakçı, M. (2018). Sosyal ve Duygusal Gelişim. *İçinde N. Aral (Ed.), Çocuk Gelişimi* (ss. 128-156). Eskişehir Anadolu Üniversitesi A.Ö.F. Yayınları.
- Bigger, S., & Webb, J. (2010). Developing environmental agency and engagement through young people's fiction. *Environmental Education Research*, 16(3-4), 401-414.

- Bilbay, A. A. (1999). Effectiveness of a social skills training to enhance the peer relations of low accepted [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bilgin, N. (Ed.). (1995). Sosyal psikolojiye giriş. İzmir Kitaplığı.
- Binbaşoğlu, C. (1995). Eğitim Psikolojisi (9. Baskı). Ankara Üniversitesi Yayınları.
- Boucher, D. H. (Ed.). (1985). The biology of mutualism: Ecology and evolution. Croom Helm.
- Bowlby, J. (1969). Attachment and loss: Vol. 1. Attachment. Basic Books.
- Bronstein, J. L. (1994). Our current understanding of mutualism. *The Quarterly Review of Biology*, 69(1), 31-51.
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The Ecology of Human Development: Experiments by Nature and Design*. Harvard University Press.
- Bronfenbrenner, U. (1989). Ecological systems theory. İçinde R. Vasta (Ed.), *Annals of child development* (Cilt 6, ss. 187-249). JAI Press.
- Bronfenbrenner, U., & Morris, P. A. (1998). The ecology of developmental processes. İçinde W. Damon & R. M. Lerner (Ed.), *Handbook of child psychology: Volume 1: Theoretical models of human development* (5. baskı, ss. 993-1028). John Wiley & Sons, Inc.
- Brown, P., & Levinson, S. C. (1987). *Politeness: Some universals in language usage*. Cambridge University Press.
- Brownell, C. A., Ramani, G. B., & Zerwas, S. (2006). Becoming a social partner with peers: Cooperation and social understanding in one and two-year-olds. *Child Development*, 77(4), 803-821.
- Bryan, C. J., Master, A., & Walton, G. M. (2014). "Helping" versus "being a helper": Invoking the self to increase helping in young children. *Child Development*, 85(5), 1836-1842.
- Burlacu, F. (2013). The importance of pre-school education in child development. *Euromentor Journal-Studies About Education*, 02(1), 153-165.
- Burleson, B. R. (2009). Understanding the outcomes of supportive communication: A dual-process approach. *Journal of Social and Personal Relationships*, 26(1), 21-38.

- Büyükbaykal, G. (2007). Televizyonun çocuklar üzerindeki etkileri. İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi.
- Carlo, G., & Randall, B. A. (2001). Are all prosocial behavior equal? A socioecological developmental conception of prosocial behavior. *Advances in Psychology Research*, 2, 151-170.
- Carlo, G., & Randall, B. A. (2002). The development of a measure of prosocial behaviors for late adolescents. *Journal of Youth and Adolescence*, 31, 31-44.
- Ceyhan, A. A. (2006). An investigation of adjustment levels of Turkish university students with respect to perceived communication skill levels. *Social Behaviour and Personality*, 34(4), 367-379.
- Cohen, N. J. (2010). The impact of language development on the psychosocial and emotional development of young children. *Encyclopedia on Early Childhood Development*, 1-6.
- Çağdaş, A. (1997). *İletişim Dilinin 4-5 Yaş Çocuklarının Sosyal Gelişimlerine Etkileri* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Selçuk Üniversitesi.
- Çağdaş, A., & Seçer, Z. (2002). *Çocuk ve Ergende Sosyal ve Ahlak Gelişimi*. Nobel Yayınevi.
- Çelik Kahraman, S. (2019). *Okul öncesi prososyal davranış ölçeğinin geliştirilmesi ve 48-72 aylık çocuklarda prososyal davranışların bazı değişkenlere göre incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Çelik, A., & Demir, B. (2023). *Türkiye'de okul öncesi eğitimin prososyal davranışlara etkisi* [Yüksek lisans tezi]. İstanbul Üniversitesi.
- Çetin, F., Bilbay, A. A., & Kaymak, D. A. (2003). *Çocuklarda sosyal beceriler*. Epsilon Yayıncılık.
- Çimen, S. (2000). *Ankara'da üniversite anaokullarına devam eden beş altı yaş çocuklarının psiko-sosyal gelişimlerinin incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Davis, M. H. (1983). Measuring individual differences in empathy: Evidence for a multidimensional approach. *Journal of Personality and Social Psychology*, 44(1), 113-126.

- Davis, M. H. (1994). *Empathy: A social psychological approach*. Westview Press.
- Dedeoğlu, H., Ulusoy, M., & Alıcı, M. (2011). Çocuk kitaplarında değerler eğitimi. *Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 11(43), 75-90.
- Demir, S., & Yıldız, A. (2019). Çocuk dergilerinde paylaşma davranışları. *Eğitim Bilimleri Dergisi*, 50(2), 89-112.
- Durlak, J. A., Weissberg, R. P., Dymnicki, A. B., Taylor, R. D., & Schellinger, K. B. (2011). The impact of enhancing students' social and emotional learning: A meta- analysis of school- based universal interventions. *Child Development*, 82(1), 405-432.
- Daniel, S. J. (2020). Education and the COVID-19 pandemic. *Prospects*, 49, 91-96. <https://doi.org/10.1007/s11125-020-09464-3>
- Dekovic, M., Slagt, M. I., Asscher, J. J., & Boendermaker, L. (2011). Effects of early prevention programs on adult criminal offending: A meta-analysis. *Clinical Psychology Review*, 31, 532-544.
- Demir, M. (2011). Türkiye'de Çocuk Yayıncılığı ve Milliyet Çocuk Dergisi. *Basın Tarihi Dergisi*, 14, 42-58.
- Demir, N. (2010). Türkiye'de Çocuk Yayıncılığı ve Heidi Dergisi. *Çocuk Edebiyatı Dergisi*, 6, 112-129.
- Dökmen, Ü. (1994). *İletişim Çatışmaları ve Empati*. Sistem Yayıncılık.
- Dworetzky, J. P. (1990). *Introduction to child development* (4. baskı). West Publishing Company.
- Eisenberg, N. (2000). Emotion, regulation, and moral development. *Annual Review of Psychology*, 51(1), 665-697.
- Eisenberg, N., Damon, W., & Lerner, R. M. (Ed.). (2006). *Handbook of child psychology: Social, emotional and personality development* (Cilt 3). John Wiley & Sons.
- Eisenberg, N., & Fabes, R. A. (1998). Prosocial development. In W. Damon (Ed.), *Handbook of child psychology* (5th ed., pp. 701-778). Wiley.

- Eisenberg, N., Fabes, R. A., & Spinrad, T. L. (1991). Prosocial development. İçinde M. H. Bornstein & M. E. Lamb (Ed.), *Developmental Psychology: An Advanced Textbook* (ss. 401-429). Erlbaum.
- Eisenberg, N., Fabes, R. A., & Spinrad, T. L. (2006). Prosocial development. İçinde N. Eisenberg, W. Damon, & R. M. Lerner (Ed.), *Handbook of child psychology: Social, emotional, and personality development* (ss. 646–718). John Wiley & Sons.
- Eisenberg, N., & Lennon, R. (1983). Sex differences in empathy and related capacities. *Psychological Bulletin*, 94(1), 100-131.
- Eisenberg, N., & Miller, P. A. (1987). The relation of empathy to prosocial and related behaviors. *Psychological Bulletin*, 101(1), 91.
- Eisenberg, N., & Mussen, P. (2009). Early childhood prosocial behavior development [Araştırma raporu]. Stanford University. American Psychological Association.
- Eisenberg, N., & Mussen, P. H. (1989). *The Roots of Prosocial Behavior in Children*. Cambridge University Press.
- Eisenberg, N., Spinrad, T. L., & Knafo-Noam, A. (2015). Prosocial development. İçinde R. M. Lerner (Ed.), *Handbook of Child Psychology and Developmental Science* (ss. 1–47). John Wiley & Sons.
- Er, M. (2018). Osmanlı'dan Günümüze Çocuk Dergileri. *Türk Kütüphaneciliği Dergisi*, 32(2), 152-165.
- Erdiller, Z. B. (2010). Erken çocukluk eğitiminde temel kuram ve yaklaşımlar. İçinde İ. H. Diken (Ed.), *Erken çocukluk eğitimi* (ss. 55-92). Pegem Akademi.
- Erikson, E. H. (1963). *Childhood and society*. WW Norton & Company.
- Fersahoğlu, Y. (2001). Yetişkinlerin din eğitim ve öğretiminde yardım etme bilinci. *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 20, 145-159.
- Flook, L., Goldberg, S. B., Pinger, L., & Davidson, R. J. (2015). *Mindfulness training and prosocial behavior in preschool children* [Araştırma raporu]. University of Wisconsin-Madison. University of Wisconsin Press.

- Freedman, J. L., Sears, D. O., & Carlsmith, J. M. (2003). *Sosyal Psikoloji* (A. Dönmez, Çev.). İmge Yayınları. (Orijinal çalışma 1978'de yayımlanmıştır)
- Gander, M. J., & Gardiner, H. W. (2001). *Çocuk ve Ergen Gelişimi* (4. baskı). İmge Kitabevi.
- Gelfand, D. M., & Hartmann, D. P. (1982). Response consequences and attributions: Two contributors to prosocial behavior. *İçinde The development of prosocial behavior* (ss. 167-196).
- Gini, G. (2006). The role of empathy in the development of prosocial behavior. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 47(1), 1-10.
- Glassman, W. E., & Hadad, M. (2013). *Psikolojide yaklaşımlar*. Nobel Yayıncılık.
- Goffman, E. (1967). *Interaction ritual: Essays on face-to-face behavior*. Anchor Books.
- Goleman, D. (1995). *Emotional intelligence: Why it can matter more than IQ*. Bantam Books.
- Gök, F. (2009). Türkiye'de Çocuk Edebiyatı ve Dergileri. *Milli Eğitim Dergisi*, 181, 56-70.
- Gökçe, T., & Yılmaz, E. (2020). Dijital çocuk dergilerinde iletişim ve bilimsel süreçler. *Dijital Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 45-67.
- Gökçe-Ersoy, E., & Köşger, F. (2016). Empati: Tanımı ve önemi. *Osmangazi Tıp Dergisi*, 38(2), 9-17. <https://doi.org/10.20515/otd.33993>
- Göktaş, İ. (2015). Aile katılımı ve sosyal beceri eğitimi programlarının tek başına ve birlikte 4-5 yaş çocuklarının sosyal becerileri ve anne çocuk ilişkileri üzerindeki etkisinin incelenmesi [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Pamukkale Üniversitesi.
- Göktürk, G. (2001). Medyanın çocuk eğitimindeki rolü: Örnek Türkiye Gazetesi Çocuk Dergisi [Yüksek lisans tezi]. İstanbul Üniversitesi.
- Görgülü, F. (2009). Drama destekli kubaşık öğrenme etkinliklerinin okul öncesi 5-6 yaş çocuklarının iletişim becerilerine etkisi [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Adnan Menderes Üniversitesi.
- Grusec, J. E., & Davidov, M. (2010). Socialization in the family: The roles of parents. In J. E. Grusec & P. D. Hastings (Eds.), *Handbook of socialization: Theory and research* (pp. 284-308). Guilford Press.

- Grusec, J. E., Davidov, M., & Lundell, L. (2004). Prosocial and helping behavior. İçinde P. K. Smith & C. H. Hart (Ed.), *Childhood social development* (ss. 457-474). Blackwell.
- Gurbetoğlu, O. (2007). Osmanlı II. Meşrutiyet dönemi çocuk dergilerinde ahlaki gelişim [Doktora tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Gül, H., & Gökçe, H. (2008). Örgütsel etik ve bileşenleri. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 1, 377-389.
- Gülay, H., & Akman, B. (2009). Okul Öncesi Dönemde Sosyal Beceriler. Pegem Akademi.
- Gülay Ogelman, H., Koyutürk Koçer, N., & Göktaş, İ. (2024). Okul öncesi dönemde olumlu sosyal davranış: 2010-2022 yılları arasında tamamlanmış tezlerin incelenmesi. Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 35, 178-196. <https://doi.org/10.54600/igdirsosbilder.1389035>
- Gültekin Akduman, G., Günindi, Y., & Türkoğlu, D. (2015). Okul öncesi dönem çocukların sosyal beceri düzeyleri ile davranış problemleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Journal of International Social Research*, 8(37).
- Günindi, N. (2008). Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden altı yaş çocuklarının sosyal uyum becerileri ile anne-babalarının empatik beceriler arasındaki ilişkinin incelenmesi [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Güngör, A. (2002). Gelişim ve Öğrenme: Toplumsal ve Duygusal Gelişim. Anı Yayıncılık.
- Gündüz Kalan, Ö. (2010). Reklamda çocuğun toplumsal cinsiyet teorisi bağlamında konumlandırılışı: "Kinder" reklam filmleri üzerine bir inceleme. İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, 1, 75-89.
- Gürüz, D., & Temel-Eğimli, A. (2008). İletişim becerileri anlamak, anlatmak, anlaşılmak. Nobel Yayınları.
- Hall, E. T. (1966). *The hidden dimension*. Doubleday.
- Hartley, P. (2010). *Kişilerarası iletişim* (Ü. Doğanay, M. Aktaş Yamanoğlu, B. Şimşek, P. Özdemir, H. Karaaslan Şanlı ve İ. Ö. Taştan, Çev.). İmge Kitabevi.

- Hawkins, J. D., Kosterman, R., Catalano, R. F., Hill, K. G. ve Abbott, R. D. (2008). Effects of social development intervention in childhood 15 years later. *Archives of Pediatrics and Adolescent Medicine*, 162, 1133-1141.
- Hoffman, M. L. (1982). Development of prosocial motivation: Empathy and guilt. İçinde *The Development of Prosocial Behavior* (s. 281-313).
- Hoffman, M. L. (2000). *Empathy and moral development: Implications for caring and justice*. Cambridge University Press.
- Hoffman, M. L. (2007). *Empathy and moral development*. Cambridge University Press.
- Hogg, M. A. ve Vaughan, G. M. (2007). *Social psychology*. Prentice Hall.
- Hymel, S., Vaillancourt, T., McDougall, P. ve Renshaw, P. D. (2004). Peer acceptance and rejection in childhood. İçinde P. K. Smith ve C. H. Hart (Ed.), *Childhood social development* (s. 266-284). Blackwell.
- Hymes, D. (1974). *Foundations in sociolinguistics: An ethnographic approach*. University of Pennsylvania Press.
- İnsel, D. (1984). *Türkiye'de Dergiler Ansiklopediler*. Gelişim Yayınları.
- Johnson, C., Ironsmith, M., Snow, C. W., & Poteat, G. M. (2000). Peer acceptance and social adjustment in preschool and kindergarten. *Early Childhood and Educational Journal*, 27(4), 207-212.
- Johnson, D. W., & Johnson, R. T. (1989). *Cooperation and Competition: Theory and Research*. Interaction Book Company.
- Johnson, J. R. (1984). The role of inner speech in human communication. *Communication Education*, 33(3), 211-222.
- Kail, R. V. (2004). *Children and Their Development*. Pearson.
- Kandır, A., & Orçan, M. (2011). Beş-altı yaş çocuklarının erken öğrenme becerileri ile sosyal uyum ve becerilerinin karşılaştırmalı olarak incelenmesi. *İlköğretim Online*, 10(1).
- Karadağ, E., & Muthafçılar, I. (2009). Prososyal davranış ekseninde özgecilik üzerine teorik bir çözümleme. *Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 8, 41-70.
<https://dergipark.org.tr/en/pub/flsf/issue/48607/617524>

- Karaman, H. (2013). Türkiye'de Çocuk Çizgi Romanları ve Şirinler Dergisi. *Çizgi Roman ve Çocuk Kültürü Dergisi*, 2(3), 45-60.
- Karatay, H. (2011). Karakter eğitiminde edebi eserlerin kullanımı. *Turkish Studies*, 6(1), 1398-1412.
- Karayılmaz, D. (2008). *Anasınıfına devam eden çocukların duygusal zeka ve sosyal uyum becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Kaya, A., & Tuna, M. E. (2008). Okul öncesi eğitimde aile katılımının prososyal davranışlar üzerindeki etkisi. *Eğitim ve Bilim*, 33(148), 58-70.
- Kaya, K., & Tuna, M. (2008). İlköğretim çağındaki çocukların sosyalleşmesinde televizyonun etkisi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17, 159-182.
- Kaya, S. (2017). Cumhuriyet Dönemi Çocuk Dergileri ve Eğitici Roller. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 42(4), 85-102.
- Kırel, Ç. (2014). Özgeci Davranış. İçinde S. Ünlü (Ed.), *Sosyal Psikoloji*. Anadolu Üniversitesi A.Ö.F Yayınları.
- Kondolot, M., & Sertgil, N. (2017). Çocuklarda sosyal gelişim ve sosyal beceri. İçinde N. Baysal Metin (Ed.), *Çocuk gelişimi* (ss. 145-168). Hedef CS Yayıncılık.
- Korkut Owen, F., & Bugay, A. (2014). İletişim becerileri ölçeği'nin geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(2), 51-64.
- Kostelnik, M. J., Whiren, A. P., Soderman, A. K., & Gregory, K. (Ed.). (2006). *Guiding children's social development theory to practice*. Thomson Delmar Learning.
- Kök, M., Tuğluk, M. N., & Bay, E. (2005). Okul öncesi eğitimin öğrencilerin gelişim özellikleri üzerindeki etkisinin incelenmesi. *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11, 294-303.
- Krebs, D. L., & Hesteren, F. V. (1994). The development of altruism: Toward an integrative model. *Developmental Review*, 14, 103-158.

- Kuzu, N. (2011). *Okul öncesi eğitimde uygulanan aile katılım çalışmalarının anne davranışları üzerindeki ve annelerin okul öncesi eğitime yönelik görüşlerine ilişkin etkisi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Küçükturan, G., & Keleş, S. (2018). Sosyal Duygusal Gelişim. İçinde A. Köksal Akyol (Ed.), *Sosyal Duygusal Gelişim* (ss. 197-234). Anı Yayıncılık.
- Kwak, K., & Oh, S. (2012). *Prosocial behaviors in early childhood education settings* [Araştırma raporu]. Seoul National University, College of Education. Seoul National University Press.
- Lakoff, R. (1973). The logic of politeness: Or, minding your p's and q's. In *Papers from the Ninth Regional Meeting of the Chicago Linguistic Society* (pp. 292-305).
- Larsen, N. E., Lee, K. ve Ganea, P. A. (2018). Do storybooks with anthropomorphized animal characters promote prosocial behaviors in young children? *Developmental Science*, 21(3), e12590.
- Lau, W. C. M. (2012). Can children's social skills be enhanced through singing games in music lessons. <http://conference.nie.edu.sg/paper/Converted%20Pdf/ab00677.pdf>
- Lazarus, R. S. ve Folkman, S. (1984). *Stress, appraisal, and coping*. Springer.
- Lee, S. ve Carson, M. (2018). *Cross-cultural perspectives on prosocial behavior development* [Araştırma raporu]. University of British Columbia, Faculty of Education. University of British Columbia Press.
- Lindenberg, S. (2006). Prosocial behavior, solidarity, and framing processes. İçinde D. Fetchenhauer, A. Flache, A. P. Buunk ve S. M. Lindenberg (Ed.), *An Integration of Sociological and Psychological Perspectives* (s. 23-44).
- Malti, T., Gummerum, M., Keller, M. ve Buchmann, M. (2009). Children's moral motivation, sympathy, and prosocial behavior. *Child Development*, 80(2), 442-460.
- Mar, R. A., Tackett, J. L. ve Moore, C. (2010). Exposure to media and theory-of-mind development in preschoolers. *Cognitive Development*, 25(1), 69-78.
- Martin, C. L. ve Ruble, D. (2004). Children's search for gender cues, cognitive perspectives on gender development. *Current Directions in Psychological Science*, 13, 67-70.

- McLuhan, M. (1964). *Understanding media: The extensions of man*. McGraw-Hill.
- MEB. (2024). *İlkokul aile farkındalık ve psiko eğitim programı*. https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2024_02/27110327_ilkokulailefarkindali_kvepsikoegitimprogrami.pdf
- Miller, M. E. (1992). *Effects of empathy and relatedness on willingness to help* [Yayımlanmamış doktora tezi]. University of Louisville.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2013). *Okul öncesi eğitim programı*. <http://tegm.meb.gov.tr/dosya/okuloncesi/oororam.pdf>
- Muuss, R. E. H., Velder, E. ve Porton, H. (1996). *Theories of adolescence* (6. baskı). McGraw-Hill Humanities/Social Sciences/Languages.
- Myers, O. E. ve Saunders, C. D. (2002). Animals as links toward developing caring relationships with the natural world. *Children and Nature: Psychological, Sociocultural, and Evolutionary Investigations*, 15(1), 153-178.
- Neuman, W. L. (2010). *Toplumsal araştırma yöntemleri: Nitel ve nicel yaklaşımlar* (S. Özge, Çev.). Yayın Odası.
- Nielsen, M., Gigante, J. ve Collier-Baker, E. (2014). Direct cost does not impact on young children's spontaneous helping behavior. *Frontiers in Psychology*, 5, Article 1509. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2014.01509>
- Nikolajeva, M. (2014). *Reading for learning: Cognitive approaches to children's literature*. John Benjamins.
- Nodelman, P. (2008). *The hidden adult: Defining children's literature*. Johns Hopkins University Press.
- OECD. (2020a). *Education responses to COVID-19: Embracing digital learning and online collaboration*. <https://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/education-responses-to-covid-19-embracing-digital-learning-and-online-collaboration/>
- OECD. (2020b). *A framework to guide an education response to the COVID-19 Pandemic of 2020*. https://read.oecd-ilibrary.org/view/?ref=126_126988-t63lxosohs&title=A-framework-to-guide-an-education-response-to-the-Covid-19-Pandemic-of-2020

- Oğuzkan, F., Çağatay, N., & Yörüköğlu, A. (1986). *Gençliğin Eğitimi*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Özdemir, O., Özdemir, P. G., Kadak, M. T., & Nasıroğlu, S. (2012). Kişilik gelişimi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 4(4), 566-589.
- Özdemir, Z. (2014). Tercüman Çocuk Dergisi'nin İçerik Analizi. *İstanbul Üniversitesi Yayınları*, 27, 67-85.
- Özdoğan, Ö. (2005). *İsimsiz Hayatlar: Manevi ve Psikolojik Yaklaşımla Arınma ve Öze Dönüş*. Lotus Yayınları.
- Özkan, R. (2015). Çocuk Dergilerinde Çizgi Romanların Rolü ve Red Kit. *Çizgi Roman Araştırmaları Dergisi*, 8(2), 29-45.
- Öztürk Samur, A. (2013). *Çocuk Edebiyatı ve Medya* (2. baskı). Vize Yayıncılık.
- Özyürek, A., & Şahin, F. T. (2015). Anne-çocuk iletişiminde çocuk dergilerinin rolü. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(4), 223-236.
- Pembecioğlu, N. (2006). *İletişim ve çocuk*. Ebabel Yayıncılık.
- Piaget, J. (1952). *The origins of intelligence in children*. International Universities Press.
- Piaget, J. (1965). *The moral judgment of the child*. Free Press.
- Rickinson, M., Dillon, J., Teamey, K., Morris, M., Choi, M. Y., Sanders, D. ve Benefield, P. (2004). *A review of research on outdoor learning*. National Foundation for Educational Research.
- Riggio, R. E. (1986). Assessment of basic social skills. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51(3), 649-660. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.51.3.649>
- Roberts, W. ve Strayer, J. (1996). Empathy, emotional expressiveness, and prosocial behavior. *Child Development*, 67(2), 449-470.
- Rogers, C. R. (1957). The necessary and sufficient conditions of therapeutic personality change. *Journal of Consulting Psychology*, 21(2), 95-103.

- Ryan, C. L. (2011). *Head Start teachers' beliefs and practices related to positive teacher-child relationships in the classroom* [Yayımlanmamış doktora tezi]. University of Minnesota.
- Saarni, C. (2001). Cognition, context, and goals: Significant components in social-emotional effectiveness. *Social Development*, 10(1), 125-127.
- Sanders, C. (2015). *Promotion of preschool children's social and emotional development in a Head Start program: A case study* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Texas Woman's University.
- Santrock, J. W. (2011). *Yaşam boyu gelişim: Gelişim psikolojisi* (G. Yüksel, Çev.). Nobel Yayınları.
- Schramm, W. (1954). How communication works. İçinde W. Schramm (Ed.), *The process and effects of communication* (s. 3-26). University of Illinois Press.
- Scott, N. ve Seglow, J. (2007). *Altruism*. McGraw-Hill Education.
- Senemoğlu, N. (2001). *Gelişim öğrenme ve öğretim*. Gazi Kitabevi.
- Senemoğlu, N. (2004). *Gelişim öğrenme ve öğretim: Kuramdan uygulamaya* (10. baskı). Gazi Kitabevi.
- Sever, S. (2012). Çocuklar için seçilecek kitaplar hangi özellikleri taşımalıdır? *Eğitimci Öğretmen Dergisi*, (14-16).
- Sever, S. (2013). Çocuk edebiyatında duygusal gelişim. *Çocuk ve Edebiyat Dergisi*, 1(2), 78-96.
- Sezer, Ö. ve Damar, S. (2005). Empati nedir, empati öğretilir mi? *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(9), 77-88.
- Slavin, R. E. (2015). Cooperative learning in elementary schools. *Education 3-13*, 43(1), 5-14.
- Somer, B. (2015). *4-6 yaş resimli çocuk kitaplarının prososyal davranışlar açısından incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Soydan, E. ve Alpaslan, N. (2014). Medyanın doğal afetlerdeki işlevi. *İstanbul Sosyal Bilimler Dergisi*, 7, 53-64.

- Sözkesen, A. (2015). *60-72 aylık çocukların değer eğitiminde öykü temelli yaratıcı drama yönteminin etkisi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Adnan Menderes Üniversitesi.
- Sprafkin, J. N., Liebert, R. M. ve Poulos, R. W. (1975). Effects of a prosocial televised example on children's helping. *Journal of Experimental Child Psychology*, 20(1), 119-126.
- Staub, E. (1978). *Positive social behavior and morality: I. Social and personal influences*. Academic Press.
- Staub, E. ve Vollhardt, J. R. (2013). *Prosocial behavior as a predictor of academic success* [Araştırma raporu]. University of Munich. Springer Publications.
- Surtees, A. D., Butterfill, S. A. ve Apperly, I. A. (2012). Direct and indirect measures of level-2 perspective-taking in children and adults. *British Journal of Developmental Psychology*, 30(1), 75-86.
- Svetlova, M., Nichols, S. R. ve Brownell, C. A. (2010). Toddlers' prosocial behavior: From instrumental to empathic to altruistic helping. *Child Development*, 81(6), 1814-1827.
- Şen, B. ve Özbey, Ş. (2017). Okul öncesi dönem çocuklarının duygusal zekâ düzeyleri ile akran ilişkileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Education Sciences*, 12(1), 40-57. <https://doi.org/10.12739/NWSA.2017.12.1.1C0668>
- Trawick-Smith, J. W. (2013). *Erken çocukluk döneminde gelişim: Çok kültürlü bir bakış açısı*. Nobel Akademik Yayıncılık. (Orijinal çalışma yayın yılı belirtilmeli)
- Tuğluk, M. N., & Özkan, B. (2019). MEB 2013 okul öncesi eğitim programının 21. yüzyıl becerileri açısından analizi. *Temel Eğitim*, 1(4), 29-38.
- Tuncer, M., & Öztürk, Y. (2015). *Türkiye'de okul öncesi eğitimde prososyal davranışların gelişimi* [Yüksek lisans tezi]. Ankara Üniversitesi.
- TÜBİTAK. (2013). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 73). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2013). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 74). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2013). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 75). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2013d). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 76). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2013). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 77). TÜBİTAK Yayınları.

- TÜBİTAK. (2013). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 78). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2013). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 79). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2013). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 80). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2013). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 81). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2013). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 82). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2013). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 83). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2013). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 84). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2014). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 85). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2014). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 86). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2014). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 87). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2014). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 88). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2014). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 89). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2014). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 90). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2014). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 91). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2014). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 92). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2014). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 93). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2014). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 94). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2014). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 95). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2014). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 96). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2015). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 97). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2015). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 98). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2015). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 99). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2015). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 100). TÜBİTAK Yayınları.

- TÜBİTAK. (2015). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 101). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2015). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 102). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2015). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 103). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2015). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 104). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2015). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 105). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2015). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 106). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2015). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 107). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2015). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 108). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2016). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 109). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2016). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 110). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2016). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 111). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2016). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 112). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2016). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 113). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2016). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 114). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2016). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 115). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2016). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 116). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2016). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 117). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2016). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 118). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2016). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 119). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2016). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 120). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2017). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 121). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2017). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 122). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2017). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 123). TÜBİTAK Yayınları.

- TÜBİTAK. (2017). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 124). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2017). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 125). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2017). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 126). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2017). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 127). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2017). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 128). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2017). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 129). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2017). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 130). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2017). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 131). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2017). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 132). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2018). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 133). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2018). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 134). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2018). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 135). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2018). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 136). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2018). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 137). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2018). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 138). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2018). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 139). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2018). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 140). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2018). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 141). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2018). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 142). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2018). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 143). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2018). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 144). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2019). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 145). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2019). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 146). TÜBİTAK Yayınları.

- TÜBİTAK. (2019). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 147). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2019). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 148). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2019). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 149). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2019). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 150). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2019). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 151). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2019). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 152). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2019). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 153). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2019). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 154). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2019). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 155). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2019). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 156). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2020). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 157). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2020). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 158). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2020). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 159). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2020). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 160). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2020). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 161). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2020). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 162). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2020). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 163). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2020). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 164). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2020). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 165). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2020). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 166). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2020). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 167). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2020). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 168). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2021). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 169). TÜBİTAK Yayınları.

- TÜBİTAK. (2021). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 170). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2021). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 171). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2021). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 172). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2021). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 173). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2021). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 174). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2021). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 175). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2021). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 176). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2021). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 177). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2021). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 178). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2021). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 179). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2021). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 180). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2022). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 181). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2022). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 182). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2022). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 183). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2022). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 184). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2022). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 185). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2022). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 186). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2022). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 187). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2022). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 188). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2022). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 189). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2022). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 190). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2022). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 191). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2022). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 192). TÜBİTAK Yayınları.

- TÜBİTAK. (2023). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 193). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2023). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 194). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2023). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 195). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2023). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 196). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2023). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 197). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2023). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 198). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2023). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 199). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2023). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 200). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2023). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 201). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2023). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 202). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2023). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 203). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2023). *Meraklı Minik Dergisi* (S. 204). TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2024). *Bilim Çocuk Dergisi Tarihçesi*. TÜBİTAK Yayınları.
- TÜBİTAK. (2024). *Meraklı Minik Dergisi ve İçerikleri*. TÜBİTAK Yayınları.
- Türkoğlu, D., Gültekin Akduman, G., & Günindi, Y. (2015). Okul öncesi dönem çocukların sosyal beceri düzeyleri ile davranış problemleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Journal of International Social Research*, 8(37).
- Ulutaş, A., & Çaydaş, A. (2013). Okul öncesi eğitimde çocuk dergilerinin yeri ve önemi. *International Journal of Social Science*, 6(7), 761-772.
- Uzmen, S., & Mağden, D. (2002). Çocuk dergilerinde prososyal davranışların yer alması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 17(50), 45-55.
- Uzuner, N., & Gürsoy, F. (2010). Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların sosyal uyum ve beceri düzeylerinin incelenmesi. *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 35(380), 20-29.
- Ülgen, G., & Fidan, E. (1984). *Çocuk gelişimi* (2. baskı). Milli Eğitim Basımevi.

- Volbrecht, M. M., Lemery-Chalfant, K., Aksan, N., Zahn-Waxler, C., & Goldsmith, H. H. (2007). Examining the familial link between positive affect and empathy development in the second year. *The Journal of Genetic Psychology*, 168(2), 105-130.
- Voltan Acar, N. (2013). *İnsan ilişkileri, iletişim*. Nobel Yayınları.
- Warneken, F., & Tomasello, M. (2006). Altruistic helping in human infants and young chimpanzees. *Science*, 311, 1301-1303.
- Wilkinson, H., & Whittington, R. (2020). The role of empathy in health and social care professionals: A systematic review. *BMC Medical Education*, 20(1), 23-35. <https://doi.org/10.1186/s12909-020-1913-2>
- Wilson, J., & Musick, M. (1997). Who cares? Toward an integrated theory of volunteer work. *American Sociological Review*, 62, 694-713.
- Yağlı, A. (2013). Çocuğun eğitiminde ve sosyal gelişiminde çizgi filmlerin rolü: Caillou ve Pepee örneği. *Electronic Turkish Studies*, 8(10), 707-719.
- Yağmurlu, B., & Sanson, A. (2009). Parenting and temperament as predictors of prosocial behaviour in Australian and Turkish Australian children. *Australian Journal of Psychology*, 61(2), 77-88.
- Yağmurlu, B., Sanson, A., & Köymen, S. B. (2005). Ebeveynlerin ve çocuk mizacının olumlu sosyal davranış gelişimine etkileri: Zihin kuramının belirleyici rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*, 20(55), 1-20.
- Yalçın, A., & Aytaş, G. (2002). *Çocuk edebiyatı*. Akçağ Yayınları.
- Yaşar Ekici, F. (2018). Okul öncesi eğitime devam eden çocukların iletişim becerilerinin değerlendirilmesi. *The Journal of Social Science*, 5(20), 290-305.
- Yavuzer, H. (1994). *Çocuk psikolojisi* (11. baskı). Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (1998). *Ana baba okulu* (7. baskı). Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2010). Çocuk ve ergen eğitiminde anne baba tutumları. In H. Yavuzer (Ed.), *Çocuk ve ergen eğitiminde anne baba tutumları* (pp. 11-41). Timaş Yayınları.
- Yavuzer, H., & Yıldırım, A. (2019). Çocuk edebiyatında karakter gelişimi ve işbirliği. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 17(1), 171-189.

- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (1999). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (11. baskı). Seçkin Yayınları.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2016). *Nitel araştırma yöntemleri* (9. baskı). Seçkin Yayınları.
- Yıldırım, M., & Temel, Z. F. (2020). *Tübitak Meraklı Minik dergisinin İçeriğinin MEB okul öncesi programındaki kazanımlar açısından incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Yıldız, S., Boz, İ. T., & Yıldırım, B. (2012). Kişilik tipi ile olumlu sosyal davranış arasındaki ilişki: Marmara Üniversitesi öğrencileri üzerinde bir araştırma. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 26(1), 215-233.
- Zahn-Waxler, C., Cummings, E. M., & Iannotti, R. J. (2008). The development of prosocial behavior in children. *Developmental Psychology*, 44(3), 1-12.
- Zembat, R., Koçyiğit, S., Yavuz, E. A., & Tunçeli, H. İ. (2018). Çocukların benlik algısı, mizaç ve sosyal becerileri arasındaki ilişkiler. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 7(1), 548-567.
- Zimbardo, P. G., & Gerrig, R. J. (2013). *Psikoloji ve yaşam*. Nobel Yayıncılık.

EKLER

EK 1.

ÖĞRENCİNİN AKADEMİK ÖZGEÇMİŞİ

Kişisel Bilgiler			
Adı ve Soyadı	Didem ÇETİNKAYA		
E-postası/Web Sayfası			
Bildiği Yabancı Diller	İngilizce		
Uzmanlık Alanı			
Öğrenim Bilgileri			
	Üniversite	Bölüm	Yıl
Lisans	Adnan Menderes Üniversitesi	Okul Öncesi Öğretmenliği	2012-2017
Tez Başlığı	TÜBİTAK Meraklı Minik Dergisinin Erken Çocukluk Döneminde Prososyal Davranışları Desteklemesi Açısından İncelenmesi		
Tez Danışmanı	Dr. Öğr. Üyesi Berna ÇÖKER		
Akademik Eserler			
(Makale, kitap, kitap bölümü, bildiri, poster, sergi, konser vb. eserlerden kaynakça yazım kurallarına göre en fazla 10 eser yazılmalıdır.) Tezden üretilen yayınlar * ile işaretlenmelidir.			
Alanıyla İlgili Bilimsel Kuruluşlara Üyelikler			
Alanıyla İlgili Aldığı Ödüller			